

Beleidsdraaiboek

Mond- en klauwzeer

Versie 3.0
Juli 2013

Wanneer er verschijnselen worden gezien die kunnen wijzen op mond- en klauwzeer, neem contact op met de NVWA via het landelijk meldpunt voor dierziekten:

045- 546 31 88

Dit nummer is 24 uur per dag en 7 dagen per week bereikbaar.

Voor dierhouders, dierenartsen en laboratoria geldt een meldplicht voor verschijnselen van mond- en klauwzeer.

Als u een besmettelijke ziekte onder uw dieren heeft die aangifteplichtig is en dit niet meldt, bent u medeverantwoordelijk voor de verspreiding van de dierziekte.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	9
1.1 Het beleidsdraaiboek mond- en klauwzeer, versie 3.0	10
1.2 Leeswijzer.....	10
Hoofdstuk 2: de ziekte MKZ	13
2.1 Aangifteplicht en bestrijdingsplicht.....	14
2.2 Het virus	14
2.3 Gevoelige diersoorten	14
2.4 Infectieroutes	15
2.5 Pathogenese.....	15
2.6 Verschijnselen	16
2.7 Diagnostiek.....	17
Hoofdstuk 3: Juridische basis	19
3.1 Inleiding	20
3.2 Belangrijkste actoren dierziektebestrijding	20
3.3 Juridisch kader	20
3.4 Hoofdlijnen Nederlands rechtskader	21
3.5 Dierziekten elders	22
3.6 Internationale context	23
3.6.1 World Organisation for Animal Health (OIE)	23
3.6.2 De Europese Unie (EU).....	23
Hoofdstuk 4: Crisisorganisatie.....	25
4.1 Inleiding	26
4.2 De crisisorganisatie van EZ	26
4.2.1 Departementale crisisorganisatie	26
4.2.2 Het NVWA Incident- en Crisiscentrum (NVIC).....	27
4.2.3 Regionale crisisorganisatie	27
4.3 Overige draaiboeken.....	27
4.3.1 Het EZ handboek crisisbesluitvorming	27
4.3.2 Het handboek financieel management in crisissituaties.....	27
4.3.3 Het handboek communicatie bij crisis.....	27
4.3.4 Het uitvoeringsdraaiboek mond-en-klauwzeer van de NVWA	28
4.3.5 Het crisisdraaiboek van het CVI.....	28
4.3.6 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen	28
4.4 Financiële voorzieningen	28
4.4.1 Kosten en financiering van de bestrijding	28
4.4.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds.....	29
4.5 Middelen	29
4.5.1 Personeel	29
4.5.2 Expert teams	30
4.5.3 Apparatuur en voorzieningen	31
4.5.4 Laboratorium	31
4.6 Training van personeel.....	32
4.7 Real time alarmoefeningen.....	32
4.8 Voorlichting, educatie en bewustzijn ten aanzien van dierziekten	33

4.8.1 Meldplicht.....	33
4.8.2 Voorlichting	33
4.8.3 Veterinaire opleiding	33
4.8.4 Agrarische opleidingen	33
4.9 Opzettelijke besmetting / bioterrorisme	34
Hoofdstuk 5: Communicatie.....	35
5.1 Handboek communicatie bij crises.....	36
5.2 MKZ en aandachtspunten communicatie	36
5.3 Communicatiedoelgroepen en -doelstellingen	37
5.3.1 Communicatiedoelgroepen.....	37
5.3.2 Communicatiedoelstellingen.....	37
5.4 Communicatiestrategie	38
5.5 Communicatie per fase	40
5.5.1 Communicatie in de normaalfase	40
5.5.2 Communicatie in de aandachtsfase/verdenkingsfase	41
5.5.3 Communicatie in de crisisfase	42
5.5.4 Communicatie bij scenario's buitengewone omstandigheden	43
5.5.5 Communicatie in de nafase	43
Hoofdstuk 6: Fasen en scenario's.....	45
6.1 Inleiding	46
6.2 Fasen en scenario's	46
6.2.1 Normale fase	47
6.2.2 Aandachtsfase.....	47
6.2.3 Verdenkingsfase	47
6.2.4 Crisisfase.....	47
6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden	48
6.2.6 Nafase	48
6.3 Voorbeelden van beleidsinstrumenten per scenario.....	48
6.3.1 Scenario's A en B.....	49
6.3.2 Beleidsinstrumenten in scenario's C en D.....	49
6.3.3 Beleidsinstrumenten in scenario E.....	49
6.3.4 Beleidsinstrumenten in scenario's F, G en J	50
6.3.5 Beleidsinstrumenten in scenario's H en I.....	50
Hoofdstuk 7: Beleidsinstrumenten	51
7.1 Inleiding	52
7.2 Handelconsequenties	52
7.2.1 Consequenties van een uitbraak van MKZ in de EU voor de intracommunautaire handel	52
7.2.2 Import en export met derde landen	53
7.3 Contactbedrijven via import	53
7.4 Informeren en adviseren.....	54
7.5 Advies aan veehouders	54
7.6 (Hygiëne-)protocollen.....	55
7.7 Reinigen en ontsmetten (R&O) van vervoermiddelen	56
7.8 Bezoekers	56
7.8.2 Criteria voor een goede scheiding bedrijfsgedeelte met evenhoevigen en overig delen van het bedrijf/woning/winkel.....	58

7.8.5 Besmet of verdacht bedrijf.....	59
7.9 Risicovolle activiteiten.....	59
7.10 Manifestaties en evenementen	59
7.11 Fokverbod	60
7.12 Standstill.....	60
7.13 Ruimen	61
7.13.1 Besmette bedrijven	61
7.13.2 Verdachte bedrijven	61
7.13.3 Preventieve ruiming in 1 km gebied	61
7.14 Vaccinatie.....	62
7.15 Regionalisering.....	62
7.15.1 Controle	63
7.16 Instellen van gebieden	65
7.16.1 Gebied met vervoersverbod	65
7.16.2 Beschermings- en toezichtsgebied	65
7.16.3 Ruimingsgebied	66
7.16.4 Vaccinatiegebied en vaccinatie-toezichtszone.....	66
7.16.5 Groot vaccinatiegebied	66
7.16.6 Buffergebied	66
7.17 Natuur	69
7.18 Defensie	69
7.19 Welzijnstransport en -opkoop.....	69
7.20 Welzijnscommissie.....	70
Hoofdstuk 8: Maatregelpakketten	71
8.1 Inleiding	72
8.2 Uitleg van de maatregelenpakketten.....	72
8.2.1 Vervoer van evenhoevigen.....	72
8.2.2 Vervoer van voor MKZ ongevoelige dieren	72
8.2.3 Levende producten	73
8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen.....	73
8.2.5 Melk	73
8.2.6 Diervoeders	74
8.2.7 Bezoekers.....	74
8.2.8 Deconstructiemateriaal	75
8.3 Maatregelpakket standstill.....	75
8.3.1 Vervoer van evenhoevigen	75
8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	75
8.3.3 Levende producten	75
8.3.4 Mest	75
8.3.5 Melk	75
8.3.6 Diervoeders	76
8.3.7 Bezoekers.....	76
8.3.8 Deconstructiemateriaal	76
8.3.9 Vervoermiddelen	76
8.4 Maatregelenpakket beschermingsgebied / toezichtsgebied / vervoersverbodgebied / vaccinatiegebied.....	76
8.4.1 Vervoer van evenhoevigen	76
8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	76

8.4.3 Levende producten	77
8.4.4 Mest	77
8.4.5 Melk	77
8.4.6 Diervoeders	78
8.4.7 Bezoekers.....	78
8.4.8 Deconstructiemateriaal	78
8.4.9 Vervoermiddelen	78
8.5 Maatregelenpakket regio's.....	78
8.5.1 Vervoer van evenhoevigen.....	79
8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren.....	79
8.5.3 Levende producten	79
8.5.4 Mest	79
8.5.5 Melk	79
8.5.6 Diervoeders	80
8.5.7 Bezoekers.....	80
8.5.8 Deconstructiemateriaal	80
8.5.9 Vervoermiddelen	80
8.6 Maatregelenpakket fase van buitengewone omstandigheden	80
Hoofdstuk 9: Vaccinatie.....	81
9.1 Inleiding	82
9.2 Inzet van vaccinatie	82
9.3 Uitgangspunten	83
9.4 Overwegingen bij de uitgangspunten.....	84
9.4.1 Zo min mogelijk niet-besmette, gezonde dieren doden	84
9.4.2 Standstill 72 uur.....	84
9.4.3 Groep van deskundigen (veterinair technisch).....	85
9.4.4 Gebieden waarin gevaccineerd zal worden	85
9.4.5 Uitbraak in een nieuw gebied	85
9.4.6 Te vaccineren dieren	86
9.5 Maatregelpakket vaccinatiegebied	86
9.5.1 Afbouw.....	86
Hoofdstuk 10: Afbouw.....	87
10.1 Inleiding.....	88
10.1.1 Afbouw algemeen	88
10.2 Afbouw per gebied	89
10.2.1 Regio's	89
10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied).....	89
10.2.3 Vaccinatiegebied.....	89
10.2.4 Vaccinatietoezichtszone	89
10.3 Afbouw maatregelpakketten	89
10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten	90
10.3.2 Mest.....	91
10.3.3 Levende producten	92
10.3.4 Melk.....	92
10.3.5 Diervoeders	92
10.3.6 Deconstructiemateriaal.....	92
10.4 Afbouw maatregelenpakket vaccinatiegebied.....	92

10.4.0	Maatregelen in Fase 1.....	92
10.4.1	Vervoer van evenhoevigen	93
10.4.2	Vervoer van ongevoelige diersoorten.....	93
10.4.3	Levende producten	93
10.4.4	Mest.....	93
10.4.5	Melk.....	93
10.4.6	Diervoeders	93
10.4.7	Bezoekers	94
10.4.8	Deconstructiemateriaal.....	94
10.5	Herbevolking.....	94
Hoofdstuk 11: Ongevoelige diersoorten en akkerbouwbedrijven		95
11.1	Inleiding.....	96
11.1.1	Bedrijven zonder evenhoevigen	96
11.1.2	Bedrijven met evenhoevigen	96
11.2	Paarden	97
11.2.1	Toelichting van de maatregelen	100
11.3	Pluimvee	102
11.4	Overige ongevoelige diersoorten	108
11.4.1	Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren	108
11.4.2	Postduiven en overige vogels	109
11.4.3	Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren	109
11.5	Bedrijven met plantaardige productie.....	109
11.5.1	Bedrijven met plantaardige productie en evenhoevigen	110
11.5.2	Bedrijven met plantaardige productie zonder evenhoevigen	110
Hoofdstuk 12: Overige houderijen en wild		111
12.1	Inleiding.....	112
12.2	Kinderboerderijen.....	112
12.2.1	Advies algemeen	112
12.2.2	Algemene maatregelen.....	112
12.2.3	Communicatie	113
12.3	Hobbydieren	114
12.3.1	Advies algemeen	114
12.3.2	Algemene maatregelen.....	114
12.3.3	Bedrijfshygiëne en bezoekers	115
12.3.4	Preventieve ruiming	115
12.3.5	Vaccinatie	115
12.3.6	Gedifferentieerd beleid voor kleinschalige hobbydierhouderijen.....	115
12.3.7	Communicatie	116
12.4	Natuur en wild	117
12.4.1	Inleiding	117
12.4.2	Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD).....	118
12.4.3	Maatregelen	118
12.4.4	Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen	119
12.4.5	Uitbraak bij wilde dieren	120
12.4.6	Richtsnoeren voor monitoring van wild	120
12.5	Beschermde soorten en rassen	125
12.5.1	Met uitsterven bedreigde diersoorten	125

12.5.2 Bedreigde landbouwhuisdierrassen (FAO lijst).....	126
12.5.3 Wijziging van de soortenlijsten	127
12.6 Dierentuinen.....	127
12.6.1 Maatregelen bij uitbraak buiten een dierentuin	128
12.6.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin	128
12.6.3 Communicatie	128
12.7 Laboratoria met gevoelige diersoorten	129
12.7.1 Beleidsinstrumenten voor laboratoria	129
12.8 Uitbraak in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel.....	129
12.8.1 Maatregelen	130
Hoofdstuk 13: Volksgezondheid.....	131
13.1 Risico's voor de mens	132
13.2 Sociaal-emotionele gevolgen	132
13.2.1 Inleiding	132
13.2.2 Communicatie en afstemming EZ.....	132
Bijlagen.....	135
Bijlage 1: Afkortingen en definities.....	137
Bijlage 2: Implementatietabel	139
Bijlage 3: Samenstelling diverse overlegstructuren	143
Bijlage 4: Beleidsinstrumentenabel	145
Bijlage 5: Regionalisering.....	149
Bijlage 6: Veedichtheid	157
Bijlage 7: Boerderijzuivel	161
Bijlage 8: Afbouwtabel.....	163
Bijlage 9: Voorbeeld attest/eigen verklaring	167
Bijlage 10: Reinigen paard	171
Bijlage 11: Hygiëneprotocollen	173

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Het beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer versie 3.0

1.2 Leeswijzer

1.1 Het beleidsdraaiboek mond- en klauwzeer, versie 3.0

Mond- en klauwzeer (MKZ) is een ingrijpende dierziekte, waarvoor effectief bestrijdingsbeleid cruciaal is. De maatregelen die genomen worden tijdens een uitbraak van MKZ moeten ervoor zorgen dat de verspreiding van het virus zoveel mogelijk beperkt wordt en het virus in korte tijd weer wordt uitgeroeid in Nederland.

Het huidige beleidsdraaiboek is een gedetailleerde handleiding voor een effectief en zorgvuldig optreden van het ministerie van Economische Zaken (EZ) bij een uitbraak van MKZ. Dit draaiboek dient enerzijds als een "checklist" voor de te nemen maatregelen bij een uitbraak en anderzijds worden de verschillende maatregelen en beleidsbeslissingen onderbouwd en toegelicht. Het draaiboek voldoet aan de Europese verplichtingen voor het MKZ rampenplan van de Europese bestrijdingsrichtlijn (2003/85/EG).

Een draaiboek is een dynamisch geheel. De input van stakeholders, ervaringen met dierziekte-uitbraken en -oefeningen, veranderende regelgeving, veranderende opvattingen zijn in dit draaiboek verwerkt. Dit is naar de Europese Commissie gestuurd ter goedkeuring als rampenplan.

Op basis van nieuwe reacties en nieuwe opvattingen zal het beleidsdraaiboek regelmatig worden geactualiseerd. Het draaiboek is daarmee een weergave van de gehanteerde beleidslijn op een bepaald moment. Het gaat uit van een vereenvoudiging van de complexe situaties die kunnen ontstaan bij verschillende scenario's van de uitbraak van MKZ. Tijdens een uitbraak kan door de verantwoordelijke bewindspersoon worden afgeweken van de in dit draaiboek beschreven lijn, indien de situatie daartoe aanleiding geeft. Aan het draaiboek kunnen derhalve geen rechten ontleend worden.

1.2 Leeswijzer

Het beleidsdraaiboek start in hoofdstuk 2 met een omschrijving van de ziekte MKZ. Hoofdstuk 3 gaat in op de juridische basis, zowel nationaal (GWWD) als internationaal (EU richtlijn). Hoofdstuk 4 beschrijft in het algemeen de opbouw van de crisisorganisatie met een verwijzing naar andere relevante draaiboeken. De communicatie over de bestrijding van MKZ, met verwijzing naar het handboek crisisbesluitvorming Directie Communicatie, is terug te vinden in hoofdstuk 5. Vervolgens zijn in hoofdstuk 6, 7 en 8 de verschillende fasen, scenario's, beleidsinstrumenten en maatregelpakketten te vinden. Hoofdstuk 9 behandelt de vaccinatiestrategie en hoofdstuk 10 betreft de nafase. In hoofdstuk 11 worden de maatregelen voor houders van voor MKZ ongevoelige diersoorten en akkerbouw- en tuinbouwbedrijven besproken. De gevolgen en maatregelen voor houders met gevoelige diersoorten in andere houderijen (bijvoorbeeld kinderboerderij, dierentuin of laboratorium) worden in hoofdstuk 12 apart besproken. Daarna volgen de maatregelen voor natuur en wild bij een uitbraak en de omgang met zeldzame soorten en rassen. Tot slot gaat hoofdstuk 13 in op volksgezondheidsaspecten.

In de bijlagen komen achtereenvolgens de afkortingen en definities aan bod, gevolgd door een implementatietabel, de samenstelling van overlegstructuren, een tabel met beleidsinstrumenten, de regionalisering, de veedichtheid, boerderijzuivel en een tabel voor de afbouw. De volgende bijlagen zijn voorbeelden van attesten/verklaringen voor paardenhouders en adviezen over reinigen van paarden.

Hoofdstuk 2: de ziekte MKZ

- 2.1 Aangifteplicht en bestrijdingsplicht
- 2.2 Het virus
- 2.3 Gevoelige diersoorten
- 2.4 Infectieroutes
- 2.5 Pathogenese
- 2.6 Verschijnselen
- 2.7 De diagnostiek

2.1 Aangifteplicht en bestrijdingsplicht

MKZ is zowel aangifteplichtig als bestrijdingsplichtig. Een verdenking van MKZ begint meestal met het waarnemen van een klinisch probleem door de veehouder, gevolgd door klinisch onderzoek uitgevoerd door de dierenarts. Als een veehouder of dierenarts verschijnselen ziet die op MKZ kunnen wijzen, moet dit direct worden gemeld bij het landelijk meldpunt: tel. 045-5463188 (24 uur per dag bereikbaar). De aangifteplicht geldt ook voor laboratoria die monsters van dieren onderzoeken.

Bij een verdenking van MKZ wordt de NVWA gewaarschuwd die, als dat nodig is, materiaal opstuurt voor verdere diagnostiek. Bij een bevestiging van MKZ is de Nederlandse overheid verplicht dit te melden bij de Europese Commissie en bij de Wereldorganisatie voor diergezondheid (OIE).

Bestrijdingsplichtig betekent dat Nederland volgens de regelgeving van de Europese Unie verplicht is om maatregelen te nemen om deze ziekte te bestrijden.

2.2 Het virus

MKZ wordt veroorzaakt door het MKZ virus (MKZV). Dit virus is geclassificeerd in het genus Aphotavirus van de Picornaviridae. Er bestaan zeven verschillende serotypes van het MKZV: A, O, C, SAT-1, SAT-2, SAT-3 en Asia-1. Elk serotype bevat verschillende subtypes. Dieren die beschermd zijn door een eerdere infectie of vaccinatie met één bepaald serotype zijn niet beschermd tegen infectie met een ander serotype.

Het MKZ virus wordt onder andere snel geïnactiveerd bij hoge temperatuur of door een pH lager dan 6 of hoger dan 9. Daarom zijn pasteurisatie en logen (natronloog) of zuren (citroenzuur) geschikt als desinfectans. Als het virus in een eiwitrijke omgeving indroogt, kan het echter zeer lang, ook bij hogere temperaturen, overleven. Ook bij een lagere temperatuur van ongeveer 4°C (tot -80°C) kan het virus lang overleven.

2.3 Gevoelige diersoorten

Alle evenhoevige dieren zijn gevoelig voor infectie met MKZ virus. Evenhoevigen (Artiodactyla) zijn dieren met hoeven aan de twee middelste tenen en twee slechts rudimentair aanwezige buitenste tenen.

In Nederland zijn runderen, varkens, schapen en geiten de belangrijkste gevoelige diersoorten. In de bestrijding moet echter ook rekening worden gehouden met andere evenhoevige diersoorten die worden gehouden zoals lama's en kamelen.. Ook dieren die in het wild leven zoals reeën, herten en wilde zwijnen zijn gevoelig voor infectie met het MKZ virus.

De gevoeligheid van de verschillende diersoorten voor infectie is niet gelijk en kan ook afhankelijk zijn van het subtype van het virus dat de infectie veroorzaakt.

Het MKZ-virus is niet gevaarlijk voor de mens. Mensen worden niet ziek van contact met besmette dieren of na het eten of drinken van producten van geïnfecteerde of gevaccineerde dieren.

2.4 Infectieroutes

Het MKZ virus kan zich via directe (dier-dier) of indirecte (passief via mensen, lucht, uitwerpselen, kleding/gereedschap/werktuigen, vervoermiddelen) contacten over de veestapel verspreiden. Het virus wordt door besmette dieren onder andere uitgescheiden via de adem en alle se- en excreta (bijvoorbeeld speeksel, melk en mest). Ook kan het virus worden verspreid via sperma en eicellen. Verspreiding over langere afstand door de lucht (via aerosolen) is beschreven. Het MKZ virus is ongevaarlijk voor mensen, maar mensen kunnen het virus wel passief verspreiden, onder meer via kleding, schoenen en handen.

Mogelijke manieren om het MKZ virus in Nederland binnen te slepen zijn o.a. de (illegale) import van besmette dieren en producten van besmette evenhoevigen (vlees, zuivel, sperma etc.). Ook niet goed gereinigde en ontsmette vrachtwagens waarin besmette evenhoevigen zijn getransporteerd of die op besmette bedrijven zijn geweest kunnen een risico vormen. Toeristen kunnen al dan niet bewust MKZ virus uit een besmet land meenemen. Afval afkomstig van schepen en vliegtuigen die komen uit besmette landen kan besmet zijn. Insleep door eenheden van defensie, gelegerd in gebieden waar de ziekte endemisch is, vormt ook een zeker risico.

Na introductie van virus op een bedrijf kunnen evenhoevige dieren op vele verschillende manieren worden geïnfecteerd, bijvoorbeeld door inademen, orale opname, via laesies (wondjes) of via inseminatie. Of een dier na contact met het virus ook daadwerkelijk wordt besmet hangt af van diverse factoren, zoals de hoeveelheid virus, de infectieroute, de virusstam en de gevoeligheid van het dier.

De snelheid van verspreiding tussen dieren en bedrijven is sterk afhankelijk van de onderlinge contacten. Binnen een bedrijf zal de infectie sneller verspreiden als dieren 'vrij' door elkaar kunnen lopen dan in een situatie waarin de dieren individueel zijn gehuisvest.

2.5 Pathogenese

Na infectie van het orgaan waar het virus als eerste binnenkomt verspreidt het virus zich in het dier o.a. via het bloed (viraemie) en kunnen andere organen worden geïnfecteerd. In het algemeen zal een dier na infectie antistoffen gaan vormen tegen het virus. Deze kunnen vanaf 4 dagen na de infectie in het serumbloed aantoonbaar zijn, echter afhankelijk van de infectieroute zal het vaak langer duren. Dieren zullen veelal twee weken na het optreden van de klinische verschijnselen serologisch positief zijn. Het virus

is dan meestal niet meer aantoonbaar in het bloed, maar bij herkauwers vaak nog wel in schraapsel van het pharynx-slijmvlies (probang monsters). Echter de concentratie in deze monsters is heel veel lager dan de eerste dagen na infectie, na ca. 4 weken is de concentratie in probang monsters bij de helft van de dieren onder de aantoonbaarheids-grens gedaald. Indien na 4 weken nog virus in een probang monster aantoonbaar is, worden deze dieren als "carrier" (of drager) aangemerkt.

Na infectie worden er antilichamen gevonden tegen de eiwitten van de virusmantel en tegen eiwitten die het virus gebruikt voor replicatie (niet-structurele eiwitten). Bij vaccinatie met gezuiverde vaccins worden alleen antilichamen gevonden gericht tegen de virusmantel. Op deze wijze kan met testen, die antilichamen aantonen tegen niet-structurele eiwitten, onderscheid gemaakt worden tussen geïnfecteerde en gevaccineerde dieren.

2.6 Verschijnselen

Na infectie kunnen verschillende verschijnselen van MKZ optreden. De ernst en uitbreidbaarheid van deze verschijnselen zijn variabel en hangen onder andere af van de virulentie van het virus en de omstandigheden waaronder de infectie plaatsvindt. De incubatietijd van een individueel dier bedraagt ongeveer 2 tot 8 dagen, met een maximum van 14 dagen (De incubatieperiode of incubatietijd van een ziekte is de tijd die verstrijkt tussen de besmetting en de eerste klinische symptomen van de ziekte).

Na introductie van MKZ virus op een bedrijf zal een infectie echter vaak pas worden opgemerkt als een aantal dieren verschijnselen vertoont. Deze bedrijfsincubatie tijd kan variëren van enkele dagen tot wel 3-4weken.

Verschijnselen bij runderen en varkens zijn in het algemeen vrij duidelijk, maar bij schapen en geiten verloopt de infectie vaak zonder duidelijke symptomen (subklinisch). Hieronder genoemde verschijnselen kunnen optreden na een infectie met het MKZ virus, maar worden lang niet altijd allemaal gezien. Bovendien zijn niet alle verschijnselen specifiek voor MKZ.

Verschijnselen van MKZ bij runderen:

- koorts (1 tot 3 dagen) $>40^{\circ}\text{C}$
- blaren aan lippen, tong, tandvlees, neus, kroonranden, tussenklauwspleet en uier
- terugval in de melkproductie
- speekselen, smakken; tandenknarsen
- sloom
- niet eten
- kreupel
- plotselinge sterfte bij jonge dieren

Verschijnselen van MKZ bij varkens:

- kreupelheid
- koorts $>40,5^{\circ}\text{C}$
- blaren aan lippen, tong, tandvlees, neus, kroonranden, tussenklauwspleet en uier

- niet eten
- sloom
- plotselinge sterfte bij jonge dieren

Verschijnselen van MKZ bij schapen en geiten:

Bij schapen en geiten worden soms dezelfde verschijnselen gezien als bij runderen, maar de infectie kan ook nogal eens verlopen zonder dat er zichtbare verschijnselen van MKZ worden gezien (subklinisch). De ziekte heeft vaak een subklinisch verloop. Wel kunnen weken na de infectie afwijkingen aan de hoeven worden gezien.

Bij alle herkauwers kan het virus gedurende een zekere tijd persistent aanwezig zijn, niet alleen in dieren die verschijnselen hebben vertoond, maar ook in dieren die de infectie subklinisch hebben doorgemaakt, al dan niet na vaccinatie. Indien na 4 weken nog virus in een probang monster aantoonbaar is, worden deze dieren als "carrier" (of drager) aangemerkt. Dit fenomeen is reden voor landen om terughoudend te zijn met de import van dieren en dierlijke producten uit landen waar MKZ is geweest of waar vaccinatie is toegepast.

2.7 Diagnostiek

Diagnostiek van MKZ begint meestal met het waarnemen van klinische verschijnselen, vooral speekselen en kreupelheid. Daarnaast kan ook een epidemiologische link met een besmet bedrijf aanleiding zijn voor vervolgdagnostiek. Een verdenking dient altijd te worden gemeld aan en onderzocht door de NVWA.

Afhankelijk van de aard van de klinische bevindingen van de officiële dierenarts wordt materiaal opgestuurd voor laboratoriumdiagnostiek, uitgevoerd bij het nationaal referentielaboratorium van het Centraal Veterinair Instituut (CVI)CVI te Lelystad.

Voor de laboratoriumdiagnostiek staat een aantal tests ter beschikking, weergegeven in tabel 1. Welke test wordt gebruikt hangt onder meer af van het moment na infectie waarop monsters voor diagnostiek worden ingestuurd.

Tabel 1: Diagnostische testen voor aantonen van MKZ

Test	Materiaal	Aantonen van	Positief (dagen na infectie van een dier)	Duur test ¹⁾
Klinische inspectie	Elk evenhoevig dier	Symptomen	min. 2 dagen ²⁾	ca. 10 min.
IDAS ELISA	Blaarwandmateriaal	Virus	1-5 dagen	4 uur
Virusisolatie	Blaarwandmateriaal, Sputum, Heparinebloed	Virus	1-5 dagen	2 – 14 dagen
ELISA	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 7 dagen	< 1 dag
NS ELISA eiwitten ³⁾	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 14 dagen	< 1 dag
Virusneutralisatie test (VNT)	Serumbloed	Antistoffen	vanaf ± 7 dagen	3 dagen
PCR	Blaarwandmateriaal, Sputum, Heparinebloed	RNA	1-5 dagen	4 uur

1) Na het inzetten van de test. Een afspraak met het laboratorium is dat alleen de testen die van belang zijn voor het aantonen van virus dezelfde dag worden ingezet. Daarnaast zal een test waarmee virus wordt aangetoond over het algemeen worden herhaald. De tijd waarin de uiteindelijke uitslag bekend is duurt daarom langer. Als de controles in de test niet een juist resultaat geven zal de test moeten worden herhaald en dan zal de duur twee maal zo lang worden.

2) Na introductie van virus op een bedrijf zal een infectie echter pas worden opgemerkt wanneer een aantal dieren verschijnselen vertoont. In het algemeen zal de infectie vaak niet binnen 5 dagen na introductie worden opgemerkt, heel vaak nog later (2 – 3 weken na introductie).

3) De antilichaam ELISA's geven geen eindsuitkomst, een positief resultaat zal moeten worden bevestigd in de virus neutralisatie test. Voor een definitief resultaat zal de duur van de virus neutralisatie test moeten worden aangehouden.

Hoofdstuk 3: Juridische basis

3.1 Inleiding

3.2 Internationale context

3.3 Juridisch kader

3.4 Hoofdpijnen Nederlands rechtskader

3.5 Dierziekte elders

3.6 internationale context

3.6.1 Wereld Diergezondheidsorganisatie (OIE)

3.6.2 Europese Unie

3.1 Inleiding

De belangrijkste maatregelen in dit beleidsdraaiboek zijn juridisch geborgd. Dat wil zeggen dat de maatregel voortvloeit uit of is gebaseerd op de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren of een rechtstreeks werkende Europese verordening. Daarmee zijn het geen vrijblijvende maatregelen maar rechtsnormen, die moeten worden nageleefd. Het zijn daarmee verplichtingen en rechten voor burger, bedrijfsleven en overheid. Het niet-naleven van zo'n verplichting is een overtreding, die voor andere dierhouders grote nadelige gevolgen kan hebben (bijvoorbeeld omdat hun dieren door de overtreding van de ander ziek worden). Overtreding kan daarom worden gesanctioneerd met boetes of gevangenisstraf.

In dit hoofdstuk zal het juridische kader voor dierziektebestrijding in Nederland worden geschetst. Tevens wordt kort ingegaan op de internationale bronnen waaraan de regels voor dierziektebestrijding zijn ontleend.

3.2 Belangrijkste actoren dierziektebestrijding

- De houder van een dier is zelf verantwoordelijk voor de verzorging van de door hem gehouden dieren, hetgeen inhoudt dat hij probeert ziekten onder zijn dieren zoveel mogelijk te voorkomen, eventuele ziekten te bestrijden en verdere besmetting van andere dieren of de mens te voorkomen.
- Niettegenstaande dit uitgangspunt is gebleken dat voor een effectieve bestrijding van de meest voorkomende, besmettelijke dierziekten overheidsbemoeienis noodzakelijk is. Voor dergelijke ziekten heeft de Europese Unie regelgeving vastgesteld. In Nederland heeft de Minister van Economische Zaken (hierna: de minister) op basis van de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (hierna de wet) de bevoegdheid gekregen om voor geheel het land of een specifiek gebied tal van preventieve en bestrijdingsmaatregelen te treffen jegens (de houder van) besmette dieren, van dierziekte verdachte dieren of van dieren die mogelijk besmet kunnen raken bij een (vermoeden van) besmettelijke dierziekte.
- De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) houdt toezicht op de naleving van de regels en is in de praktijk van een dierziektecrisis het eerste aanspreekpunt. Bovendien is de NVWA vaak door middel van mandaat belast met het uitvoeren van de regels, zoals het in naam van de minister ruimen van stallen of het behandelen van aanvragen tot ontheffing of vrijstelling.
- Het Centraal Veterinair Instituut (CVI) in Lelystad onderzoekt de door de NVWA genomen monsters op de aanwezigheid van virus (smetstof) of antilichamen tegen het virus.

3.3 Juridisch kader

In geval van een dierziekte is het volgende rechtskader relevant:

- Gezondheids- en welzijnswet voor dieren (Gwwd) en ter uitvoering daarvan van kracht zijnde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen,
- Modelregeling standstill (ad hoc regeling),
- Modelregeling gebiedsbeperkingen (ad hoc regeling).

In het geval van MKZ is voorts relevant:

- Richtlijn 2003/85/EG als basis voor de modelregelingen en het beleidsdraaiboek.
- Richtlijnen 90/425/EEG en 89/662/EEG (handelsrichtlijnen; voornamelijk de vrijwaringbepalingen: artikel 10 respectievelijk artikel 9);

3.4 Hoofdpijnen Nederlands rechtskader

Voor de bestrijding van dierziekten is met name afdeling 3 van hoofdstuk II (d.w.z. artikelen 15 t/m 32) van de Gwwd, getiteld 'De preventie en de bestrijding van besmettelijke dierziekten' relevant.

Een aantal geboden in de Gwwd is gericht aan de houder van dieren. De dierhouder is op grond van artikel 19 Gwwd verplicht de NVWA op de hoogte te brengen indien zijn dier kan zijn besmet of verschijnselen van een besmettelijke dierziekte vertoont. Op grond van artikel 20 Gwwd verleent hij alle medewerking bij het vaststellen van de diagnose. Voorts dient elke dierhouder ervoor te zorgen dat een ziek of daarvan verdacht dier zijn verblijfplaats niet verlaat (art. 29 Gwwd).

Niet alleen de dierhouder, maar ook iedere dierenarts of onderzoeksinstelling is verplicht ieder vermoeden van de aanwezigheid van een door de minister aangewezen besmettelijke dierziekte onverwijld te melden aan de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit. In artikelen 2 tot en met 8 van de *Regeling preventie, monitoring en bestrijding van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's* zijn alle door de minister aangewezen dierziekten opgenomen. Daarnaast zijn in artikel 10 van die regeling nog enkele dierziekten opgesomd, waarvoor een specifieke meldingsplicht geldt voor dierenartsen en onderzoeksinstellingen. Het betreft dierziekten als listeriose die vaak alleen door middel van laboratoriumonderzoek kunnen worden vastgesteld. Indien de ziekte wordt bevestigd, worden (verplicht op grond van de EU-richtlijn) op basis van artikelen 21 en 22 van de wet de noodzakelijke voorzorgs- en bestrijdingsmaatregelen getroffen op het besmette bedrijf.

In aanvulling hierop is het meestal noodzakelijk bij ministeriële regeling een of meer zones van enkele kilometers rondom het besmette bedrijf in te stellen waarin voor andere bedrijven en de daar gehouden dieren ook beperkingen gelden, zoals vervoersverboden. Dierverspreiden in deze zones worden onderzocht op de aanwezigheid van de ziekte of de aanwezige dieren worden gedood. Voor op last van de minister gedode dieren wordt uit hoofde van artikel 86 Gwwd een vergoeding uit het Diergezondheidsfonds (DGF) betaald (zie 4.4).

Voor sommige ziekten, waaronder MKZ, wordt onmiddellijk een landelijke *standstill* afgekondigd met als gevolg dat alle vervoer van dieren en dierlijke producten gedurende enkele dagen stil komt te liggen. In de tussentijd wordt de bron en het verloop van de ziekte opgespoord.

Artikelen 17, 18 en 30 van de wet zijn de grondslag voor de noodzakelijke, tijdelijke ministeriële regelingen op het moment van een dierziekte-uitbraak, namelijk een tijdelijke gebiedsregeling houdende maatregelen voor een bepaalde zone, alsmede in voorkomend geval een korter durende standstillregeling voor geheel Nederland.

De gebiedsregeling omvat meestal de instelling van drie- en tienkilometergebieden rondom het besmette bedrijf. Deze regelingen liggen als model op de plank, maar zullen eerst in het geval van een daadwerkelijke uitbraak van een besmettelijke dierziekte bekend worden gemaakt en vrijwel onmiddellijk in werking treden. De bekendmaking zal op basis van artikel 31 van de Gwwd via www.rijksoverheid.nl of andere media geschieden.

Alle maatregelen zijn erop gericht het verloop van de ziekte in te dammen en verdere verspreiding ervan te voorkomen. Zodra de ziekte onder controle is, worden stapsgewijs enkele maatregelen ingetrokken, totdat weer de normale situatie is bereikt en uiteindelijk de crisismaatregelen in zijn geheel kunnen worden ingetrokken.

Artikel 107 Gwwd tot slot geeft de minister de bevoegdheid te besluiten vrijstelling of ontheffing te verlenen van hetgeen bij of krachtens de wet is verboden of bepaald. Aan zo'n vrijstelling of ontheffing kunnen voorschriften of voorwaarden worden verbonden. Een vrijstelling heeft betrekking op een groep, terwijl een ontheffing een individueel besluit is. Een vrijstelling of ontheffing zal in ieder geval slechts mogelijk zijn als de EU-bestrijdingsrichtlijn daartoe de ruimte biedt.

3.5 Dierziekten elders

Indien een (vermoedelijke) uitbraak van een besmettelijke dierziekte in een andere EU-lidstaat of een derde land plaatsvindt, wordt (op basis van een besluit van de Europese Commissie) alle intracommunautair verkeer naar Nederland dan wel import uit derde landen van gevoelige diersoorten stilgelegd, zo bepalen artikelen 2.29 respectievelijk 2.39 van de Regeling handel levende dieren en levende producten. Voor producten van dierlijke oorsprong bevat artikel 2.1.1.2 van de Regeling veterinaire rechtelijke voorschriften handel dierlijke producten een vergelijkbaar voorschrift. Het gevolg is dat de desbetreffende dieren of dierlijke producten dan niet meer binnen Nederland mogen worden gebracht. De bedoeling hiervan is uiteraard verdere verspreiding van de ziekte te voorkomen.

In bijlage 2 bij dit beleidsdraaiboek is een transponeringstabel opgenomen over de omzetting van de verplichtingen uit de EU-richtlijn naar nationale regelgeving.

3.6 Internationale context

De geschiedenis heeft geleerd dat dierziekten niet stoppen aan de grens. Sinds 1924 bestaan er daarom (onder de vlag van de OIE) internationale afspraken inzake het voorkomen van de verspreiding van ziekten naar andere landen en –daaraan verbonden– de melding over en weer van gesignaleerde dierziekten, waaraan vele landen (inclusief de Europese Unie en haar lidstaten) zich hebben verbonden. Voornoemde meldingsplicht geldt ook binnen de Europese Unie.

3.6.1 World Organisation for Animal Health (OIE)

De Werelddiergezondheidsorganisatie (OIE), gevestigd in Parijs, waarvan bij het verschijnen van dit draaiboek (2013) 178 landen lid zijn, draagt zorg voor inzichtelijkheid en transparantie van de mondiale dierziekte- en zoönosesituatie. Deze organisatie heeft een eigen taak naast andere organisaties als de Wereldvoedselorganisatie (Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)) en de Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organization (WHO)) van de Verenigde Naties, met wie de OIE sinds 1952 respectievelijk 1960 specifieke verdragen heeft gesloten.

De OIE houdt een lijst bij met besmettelijke dierziekten. Aangesloten landen zijn verplicht onverwijld de OIE in te lichten indien zo'n dierziekte op hun grondgebied wordt gesignaleerd (www.oie.int). Dierziekten staan vermeld vanwege hun mortaliteit en morbiditeit, internationale verspreiding en gevolgen en gevaren voor de volksgezondheid. Per dierziekte verstrekt de OIE informatie over criteria, procedures en aanbevelingen voor bestrijding en surveillance om wereldwijd een zo hoog mogelijke diergezondheidssituatie te bewerkstelligen. Deze vormt veelal de basis voor Europese regelgeving.

3.6.2 De Europese Unie (EU)

Met het oog op een goed functionerend vrij verkeer van dieren en landbouwproducten tussen de lidstaten van de Europese Unie onderling, en de handel met derde landen, heeft de EU, mede ter bescherming van de diergezondheid en volksgezondheid (sommige dierziekten zijn ook besmettelijk voor de mens=zoönose) regels gesteld ter voorkoming en bestrijding van de meest voorkomende besmettelijke dierziekten. Zoals hiervoor aangegeven heeft de EU een aantal besmettelijke dierziekten afkomstig van de OIE dierziektelijst bestrijdingsplichtig verklaard.

De EU heeft de bestrijdingsplicht van deze dierziekten gebaseerd op een aantal criteria zoals de verspreidingsrisico's, de risico's op zeer zware socio-economische gevolgen en mogelijke gevaren voor de volksgezondheid. Voorbeelden zijn: Aviaire Influenza, Newcastle disease, Mond-en klauwzeer, Klassieke varkenspest en Afrikaanse varkenspest.

Voor elk van deze besmettelijke dierziekten heeft de EU bestrijdingsrichtlijnen opgesteld. Een bestrijdingsrichtlijn is een de lidstaten van de EU bindende, juridische tekst. Vaak bevat de EU-richtlijn ook een set aan concrete maatregelen, die iedere EU-Lidstaat

verplicht is te nemen. In geval van een daadwerkelijke uitbraak van een dierziekte stelt de Europese Commissie vaak aanvullende regels vast door middel van een zogenoemde Beschikking, gericht tot de lidstaat waar de dierziekte is geconstateerd.

Nederland is als EU-lidstaat verplicht een richtlijn en beschikking om te zetten (te implementeren) in nationale, bindende regels. Het karakter van de EU-richtlijn staat toe dat Nederland bovenop de eisen in de richtlijn, aanvullende maatregelen voorschrijft om een ziekte in het licht van de specifieke Nederlandse omstandigheden effectief te kunnen bestrijden. De EU-richtlijnen brengen met zich dat de lidstaten draaiboeken (rampenplannen) maken als voorbereiding op een mogelijke dierziekte-uitbraak. Dit beleidsdraaiboek is als zodanig bedoeld en bevat zowel de Europeesrechtelijke verplichte maatregelen en regels als de aanvullende maatregelen vanwege de specifiek Nederlandse omstandigheden. Het dient daarmee zowel als praktische uitwerking van en als een aanvulling op de richtlijn. Daarnaast is ook van groot belang het uitvoeringsdraaiboek van de NVWA.

Hoofdstuk 4: Crisisorganisatie

4.1 Inleiding

4.2 De crisisorganisatie van EZ

4.2.1 Departementale crisisorganisatie

4.2.2 Het NVWA Incident en crisiscentrum (NVIC)

4.2.2 Regionale crisisorganisatie

4.3 Overige draaiboeken

4.3.1 Het EZ Handboek Crisisbesluitvorming

4.3.2 Het Handboek Financieel Management in Crisisituaties

4.3.3 Het Handboek Communicatie bij Crisis

4.3.4 Het Uitvoeringsdraaiboek MKZ

4.3.5 Het crisisdraaiboek van het Centraal Veterinair Instituut (CVI)

4.3.7 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen

4.4 Financiële voorzieningen

4.4.1 Kosten en financiering van de bestrijding

4.4.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds

4.4.3 Bijdragen van het bedrijfsleven aan het Diergezondheidsfonds

4.4.4 Toekennen van een tegemoetkoming in de kosten bij de bestrijding

4.5 Middelen

4.5.1 Personeel

4.5.2 Expert teams

4.5.3 Apparatuur en voorzieningen

4.5.4 Laboratorium

4.6 Training van personeel

4.7 Real-time alarmoefeningen

4.8 Voorlichting, educatie en bewustzijn van dierziekten

4.8.1 Meldplicht

4.8.2 Voorlichting

4.8.3 Veterinaire opleiding

4.8.4 Agrarische opleidingen

4.9 Opzettelijke besmetting/ bioterrorisme

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de organisatie van de dierziektebestrijding. Achtereenvolgens wordt aandacht besteed aan de crisisorganisatiestructuur van EZ, de samenstelling van overlegstructuren en het uitvoeringsgedeelte. In de onderdelen daaropvolgend wordt de financiering van de bestrijding besproken, daarna de middelen (personeel, teams, apparatuur en laboratorium) en de opleiding en training van personeel en betrokkenen. Tenslotte wordt aandacht besteed aan bioterrorisme.

4.2 De crisisorganisatie van EZ

De crisisorganisatiestructuur is beschreven in het EZ-handboek Crisisbesluitvorming. Dit handboek gaat in op de voorzieningen en maatregelen die noodzakelijk zijn om een crisis af te handelen. De bij EZ gekozen structuur sluit aan bij de (interdepartementale) structuur zoals beschreven in het Nationaal handboek Crisisbesluitvorming (zie www.rijksoverheid.nl).

Het ministerie werkt tijdens een crisis veelal met een Departementaal Crisis Centrum (DCC) en een Regionaal Coördinatie Centrum (RCC).

4.2.1 Departementale crisisorganisatie

Departementaal Crisiscentrum (DCC-EZ)

Wanneer een crisis dreigt of is ontstaan, besluit de secretaris-generaal (SG) tot de inrichting van een Departementaal Coördinatie Centrum (DCC). Het DCC huisvest de departementale EZ-crisisorganisatie en omvat alle benodigde voorzieningen en faciliteiten. Een volledig opgeschaald DCC bestaat uit de betrokken organisatieonderdelen, georganiseerd in het Departementaal Beleidsteam en het departementaal Adviesteam en andere teams.

Departementaal Beleidsteam (DBT-EZ)

De portefeuillehouder crisis van de Bestuursraad zal, afhankelijk van aard en ernst van de situatie, formeel de crisisfase afkondigen. Na afkondiging van de crisisfase zal de meest betrokken directeur-generaal (DG) worden aangewezen als voorzitter van het Departementaal Beleidsteam (DBT). Deze DG zal afhankelijk van de aard van de crisis de samenstelling van het DBT vaststellen. Deze zal bestaan uit de basisbezetting zoals aangegeven in het Handboek Crisisbesluitvorming en zal bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte aangevuld worden met de Chief Veterinary Officer (CVO), de directeur van de directie Regio en Ruimtelijke Economie, de directeurs van de betrokken beleidsdirecties en de directeurs van de betrokken uitvoerende diensten NVWA en Dienst Regelingen. In het DBT worden besluiten genomen over de aanpak van de crisis.

Departementaal Advies Team (DAT-EZ)

Het Departementaal Adviesteam (DAT) staat onder leiding van een door de meest betrokken DG aangewezen coördinerend directeur. De personele samenstelling van het

DAT bestaat uit de basisbezetting zoals aangegeven in het Handboek Crisisbesluitvorming en zal bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte aangevuld kunnen worden met medewerkers van de verschillende betrokken directies en uitvoerende diensten. In het DAT worden o.a. adviezen opgesteld aan het DBT over te nemen besluiten.

4.2.2 Het NVWA Incident- en Crisiscentrum (NVIC)

Het NVWA Incident- en Crisiscentrum (het NVIC) staat dag en nacht paraat om dierziektemeldingen af te handelen. Daarnaast zorgt het NVIC voor het actueel houden van de NVWA draaiboeken en het voorbereiden van de organisatie op incidenten en crises d.m.v. het trainen en opleiden van de medewerkers. In crisistijd geeft de NVWA advies aan het DBT over de uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid van mogelijke maatregelen. Ook nemen NVWA medewerkers zitting in het DAT-EZ. De NVWA is verantwoordelijk voor het uitvoeren van eventuele maatregelen en houdt toezicht op de naleving van de regelgeving. De Directeur van de Divisie Veterinair en Import is verantwoordelijk voor de uitvoering van de NVWA-werkzaamheden.

4.2.3 Regionale crisisorganisatie

In Nederland is de bestrijding van een dierziekte centraal georganiseerd, een uitbraak van een dierziekte heeft echter een sterke regionale component. Bij grote crises en incidenten zal daarom meestal een regionaal coördinatie centrum (RCC) ingericht worden. Vanuit het RCC wordt de uitvoering van de bestrijding georganiseerd.

4.3 Overige draaiboeken

Naast het beleidsdraaiboek MKZ is er een aantal andere draaiboeken die de gang van zaken bij crises beschrijven. In dit MKZ draaiboek wordt hiernaar vaak verwezen. De meest recente versies van alle draaiboeken waarnaar verwezen wordt, zijn te vinden op internet, op de website van het Ministerie van Economische Zaken (www.rijksoverheid.nl). Op ministerieniveau betreft het een drietal overkoepelende draaiboeken:

4.3.1 Het EZ handboek crisisbesluitvorming

Dit handboek gaat in op de voorzieningen en maatregelen die noodzakelijk zijn om een organisatie in korte tijd en geïntegreerd met de reguliere werkzaamheden een crisis te laten managen. De bij het ministerie gekozen structuur sluit aan bij de (interdepartementale) structuur zoals beschreven is in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming.

4.3.2 Het handboek financieel management in crisissituaties

Dit handboek beschrijft wat de taken zijn voor de organisatieonderdelen van het ministerie op het gebied van financieel beheer en wie daarvoor verantwoordelijk is.

4.3.3 Het handboek communicatie bij crisis

Dit handboek geeft een algemene invulling voor de aanpak van communicatie bij crisis. Het geeft inzicht in verantwoordelijkheden, taken, structuren en werkmodellen en een overzicht van de mogelijk in te zetten communicatiemiddelen.

Naast de EZ draaiboeken hebben de uitvoerende diensten eigen draaiboeken:

4.3.4 Het uitvoeringsdraaiboek mond-en-klauwzeer van de NVWA

Dit draaiboek van de Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA) beschrijft de activiteiten bij de bestrijding van MKZ, voortvloeiende uit de te nemen beleidsmaatregelen. Daarnaast heeft de NVWA een algemeen handboek Incident- en Crisisbeheersing (<http://www.vwa.nl/onderwerpen/regels-voor-ondernemers-dier/dossier/voorkomen-en-bestrijden-van-dierziekten/draaiboeken>).

4.3.5 Het crisisdraaiboek van het CVI

Dit draaiboek beschrijft voor het CVI de algemene gang van zaken bij een dierziektecrisis en tevens dierziektespecifieke maatregelen en procedures.

4.3.6 Het Draaiboek Crisisbeheersing Dienst Regelingen

Dit draaiboek beschrijft de opzet en werking van de crisisorganisatie van Dienst Regelingen (DR). Dit draaiboek fungeert mede als kapstok voor de specifieke procesgerichte draaiboeken van Dienst Regelingen, waarin de opzet en werking per proces verder is uitgewerkt.

Uiteraard zijn er nog andere draaiboeken van uitvoerende diensten, andere ministeries en betrokken organisaties, bijvoorbeeld het handboek 'Noodsituaties bij agrarische bedrijven' van het ministerie van I&M.

4.4 Financiële voorzieningen

4.4.1 Kosten en financiering van de bestrijding

Voor de uitgaven die de Nederlandse overheid moet doen voor de bestrijding van MKZ heeft de Nederlandse overheid de gelden van het Diergezondheidsfonds (DGF) tot haar beschikking. Dit DGF is een onderdeel van de begroting van de centrale overheid. Daarmee is verzekerd dat de Nederlandse overheid kan voldoen aan haar financiële verplichtingen bij het bestrijden van MKZ.

Het Handboek Financieel Management in Crisissituaties beschrijft wat de taken zijn voor de organisatieonderdelen van EZ op het gebied van financieel beheer en wie daarvoor verantwoordelijk is.

Onder de kosten van de MKZ bestrijding vallen de kosten en uitgaven van de maatregelen en activiteiten die in het kader van de bestrijding door of in opdracht van de overheid worden uitgevoerd. Naast de kosten en uitgaven voor de bestrijding worden ook de uitgaven voor de tegemoetkoming in de kosten van dieren, producten en materialen ten laste van het DGF gebracht als deze in het kader van de MKZ bestrijding vernietigd moeten worden.

Via het DGF lopen in principe alle uitgaven en inkomsten die betrekking hebben op de bewaking en bestrijding van dierziekten voor zover deze door de overheid of in opdracht van de overheid worden uitgevoerd. Het DGF is een zelfstandig onderdeel van de rijksbegroting en is specifiek in 1998 bij wet opgericht.

4.4.2 Inkomsten van het Diergezondheidsfonds

De inkomsten van het DGF zijn afkomstig van het bedrijfsleven, bijdrage van de EU voor bestrijdingsacties en bijdragen van de overheid uit de algemene middelen.

De Nederlandse overheid beschouwt de bestrijding van dierziekten primair de verantwoordelijkheid van de houder en acht de kosten een onderdeel van de bedrijfskosten. In het jaar 2000 is met het bedrijfsleven een convenant gesloten waarmee het bedrijfsleven zich verbond een deel van de uitgaven van het DGF voor de kosten van de bewaking en bestrijding van dierziekten te betalen en te storten in het DGF.

Ter bepaling van het aandeel in de uitgaven van het DGF dat voor rekening komt van het bedrijfsleven, geldt na aftrek van een eventuele EU vergoeding de volgende verdeling:

- Bedrijfsleven; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding op bedrijven.
- Overheid; kosten en uitgaven toerekenbaar aan de bestrijding bij particulieren en kosten van andere overheden. Na het bereiken van de plafondbedragen zullen de uitgaven van het DGF ten laste komen van de overheid.

Voor het vaststellen van de schade en toekennen van een tegemoetkoming in de kosten als dieren en of producten als gevolg van een bestrijdingsmaatregel worden vernietigd, wordt gebruik gemaakt van onafhankelijke taxateurs ("deskundigen" zoals beschreven in de GWWD artikel 88). Het ministerie kent de tegemoetkoming toe en bepaalt de hoogte van de tegemoetkoming. Tegen de toekenning van de tegemoetkoming is bezwaar en beroep mogelijk door de belanghebbenden.

4.5 Middelen

Nederland heeft personele middelen, apparatuur, laboratoriumcapaciteit en infrastructuur om een snelle en effectieve bestrijdingscampagne te effectueren. Op de details van de verschillende aspecten van deze voorzieningen wordt in deze paragraaf ingegaan.

4.5.1 Personeel

Op permanente basis is er personeel aanwezig voor zowel beleidsontwikkeling als voor uitvoering. Er zijn afspraken met de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) en de Koninklijke Maatschappij voor Diergeneeskunde (KNMvD) over de inzet van (bij voorkeur in de betrokken diersoort gespecialiseerde) dierenartsen in de specialisten- en frontteams (zie 4.5.2). Tevens zijn er waakvlamcontracten voor de inzet van personeel en de apparatuur voor de uitvoer van de maatregelen, welke onder toezicht en verantwoordelijkheid van de NVWA op de besmette bedrijven moeten worden uitgevoerd. De NVWA zelf zal bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte als eerste het reguliere personeel inzetten. Aanvullend personeel kan ingezet worden indien nodig. Hiervoor zijn eveneens afspraken met onder andere de GD, de KNMvD en verschillende bedrijven.

Daarnaast kunnen tijdens de crisis ook studenten van de Faculteit Diergeneeskunde (Universiteit Utrecht), worden ingezet. Bij grootschalige incidenten en crises kan EZ via het Landelijk Operationeel Coördinatie Centrum (LOCC)¹ voor de NVWA bijstand vragen van andere handhavers zoals politie en defensie.

4.5.2 Expert teams

De deskundigengroep en de specialistenteams voor dierziekten zijn altijd oproepbaar.

Deskundigengroep

De deskundigengroep brengt onafhankelijk veterinaire advies uit aan de CVO over preventie en bestrijding van besmettelijke dierziekten, o.a. over MKZ. De deskundigengroep bestaat uit epidemiologen, virologen en praktiserende dierenartsen. De leden nemen op persoonlijke titel zitting als lid op grond van hun wetenschappelijke deskundigheid of ervaring. De directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn (DAD) van EZ voert het secretariaat. De deskundigengroep kan aangevuld worden met andere deskundigen wanneer specialistische kennis over een bepaald onderwerp nodig is. Met het instellen van de deskundigengroep wordt tevens invulling gegeven aan verplichtingen die voortvloeien uit de EU-Bestrijdingsrichtlijn (Richtlijn 2003/85/EG).

Specialistenteams voor dierziekten

Deze teams bestaan uit een speciaal opgeleide dierenarts van de NVWA (de dierziektedeskundige), een dierenarts van GD en de betrokken praktiserend dierenarts. De dierziektedeskundigen zijn getraind in het herkennen van verschijnselen van aangifteplichtige of meldingsplichtige dierziekten. Zij worden door team NVIC naar verdenkingen van deze dierziekten gestuurd om de situatie ter plekke te beoordelen en daarover te rapporteren zodat, indien nodig, maatregelen kunnen worden genomen. Het specialistenteam gaat naar het verdachte bedrijf.

Zij beschrijven:

- de situatie op het verdachte bedrijf;
- het aantal en de soorten vee en het houderijsysteem;
- het aantal dieren met klinische verschijnselen en hoe oud de oudste laesies naar hun inschatting zijn;
- de omvang en locatie van het bedrijf en de relaties met andere bedrijven, openbare wegen enz.;
- de recente bewegingen (herkauwers, varkens en personeel) naar en van het bedrijf.

Indien een besmetting niet is uit te sluiten, zal in overleg met het NVIC verdere actie ondernomen worden, zoals het nemen van monsters van de dieren met klinische verschijnselen (<http://www.vwa.nl/onderwerpen/regels-voor-ondernemers-dier/dossier/voorkomen-en-bestrijden-van-dierziekten/maatregelen-bij-verdenking>)

¹ Het LOCC tot doel om bij grootschalige incidenten, rampen, crises en evenementen te komen tot een efficiënte en samenhangende inzet van mensen, middelen en expertise van Brandweer, Politie, GHOR en Defensie. Deze vier diensten participeren in het LOCC. Het betreft daarbij situaties waarin de regionale grenzen worden overschreden en interregionale en/of internationale bijstand moet worden verleend. Het LOCC ondersteunt dan de veiligheidsregio's, de Commissarissen van de Koningin en de Minister van V en J bij alle operationele aspecten.

Frontteams van de NVWA

Binnen de NVWA zijn, verdeeld over Nederland, frontteams geformeerd. Een frontteam is een zelfstandig opererend team bestaande uit twee dierenartsen (waarvan één de coördinator) en vier medewerkers (eerste medewerker, hygiënist en administrateur).

Kenmerken van frontteams zijn: multidisciplinair, goed opgeleid en getraind, snel inzetbaar en uniform werkend. Een frontteam wordt als eerste ingezet bij een (mogelijke) dierziektecrisis (met name in de eerste 72 uur voor traceren en/of screenen en/of ruimen van bedrijven). Dit alles gebeurt onder leiding van het NVIC. Op het moment dat het RCC operationeel is, zal een groot deel van de Frontteamleden worden verdeeld over de diverse afdelingen binnen het RCC met als doel kennis en ervaring over te dragen. Aansturing gebeurt vanaf dat moment vanuit het RCC.

Welzijnscommissie

Bij een uitbraak van MKZ, waarbij maatregelen worden genomen op het gebied van huisvesting en/of ruiming, wordt een commissie ingesteld die toezicht houdt of de uitvoering van de acties in het kader van dierenwelzijn op een verantwoorde wijze wordt gedaan. De commissie bestaat uit ten hoogste drie leden die door de verantwoordelijke bewindspersoon worden benoemd. De commissie heeft toegang tot alle locaties waar door het regionale coördinatiecentrum maatregelen worden voorbereid of uitgevoerd. De commissie doet aanbevelingen om welzijnsproblemen die zich voordoen tot een oplossing te brengen. Als regel zal de commissie dit doen in samenspraak met het RCC. Als de problematiek op dat niveau niet direct is op te lossen, heeft de commissie de bevoegdheid het probleem direct aan het DBT voor te leggen. De commissie rapporteert haar bevindingen wekelijks aan de verantwoordelijke bewindspersoon.

4.5.3 Apparatuur en voorzieningen

De effectiviteit van de bestrijding van MKZ hangt onder andere af van de beschikbaarheid van apparatuur en de onmiddellijke toegang tot voorzieningen. Om dit mogelijk te maken hebben het ministerie van EZ en de NVWA een aantal contracten afgesloten met bedrijven waarin de onmiddellijke levering van benodigde apparatuur en voorzieningen wordt gegarandeerd. Voorbeelden hiervan zijn de contracten met bedrijven voor de levering van veterinaire producten, kleding, schoeisel, kantoorbenodigdheden, ontsmettingsapparatuur en -middelen, en sanitaire voorzieningen. Daarnaast is er een contract met het destructiebedrijf Rendac. Het destructiebedrijf garandeert dat er voldoende materiaal beschikbaar is om in een grote epidemie karkassen in verzegelde transportwagens naar het destructiebedrijf te kunnen vervoeren.

4.5.4 Laboratorium

Bij het CVI is een algemeen crisisdraaiboek opgesteld waarin de verantwoordelijkheden van diverse functies binnen het crisisteam staan beschreven. Naast de directeur wordt een crisismanager aangesteld die de dagelijkse leiding heeft over het crisisteam en verantwoordelijk is voor de contacten met de crisisstaf EZ en de EZ directies. Direct onder de crisismanager staat een "manager diagnostiek", die verantwoordelijk is voor het diagnostische proces, een dierziekte-expert, een "contactpersoon NVWA" en een epidemioloog. Deze personen zijn betrokken bij interpretatie en rapportage van uitslagen,

contacten met de NVWA over monsterstromen en de bijbehorende gegevens en het opstellen van adviezen.

Naast het algemene deel van het crisisdraaiboek is er een specifiek deel voor MKZ waarin per diagnostische taak de teamleiders zijn aangewezen. In dit specifieke deel staan tevens de materiële behoeften, ruimte en materiaal, beschreven.

In de normale fase houdt de projectgroep 'Vesiculaire Ziekten' van het CVI zich onder andere bezig met diagnostisch onderzoek van verdenkingen en monitoring, en im-en exportonderzoek op MKZ en swine vesicular disease (SVD). Tijdens de uitbraak kan de testcapaciteit van de diverse testen snel worden opgeschaald.

De initiële capaciteit is vastgelegd in het Convenant betreffende de uitvoering van wettelijke onderzoekstaken ter controle van aangifteplichtige ziekten door het CVI. Op deze capaciteit zijn de voorraden diagnostische materialen gebaseerd. Indien een grotere capaciteit nodig is, zal tijdens de crisis afgesproken worden hoe deze capaciteit zal worden ingezet.

4.6 Training van personeel

Voor de beleidsmedewerkers van het ministerie zijn er speciale crisismanagementopleidingen. Trainingsprogramma's voor de dierziektedeskundigen, de frontteams van de NVWA en de afdelingshoofden van het RCC omvatten training in klinische diagnose, epidemiologisch onderzoek (traceren en bewaking) en procedures voor besmette locaties. Deze trainingen worden gegeven door het NVIC. Instructies voor ander personeel dat bij de controle en bestrijding van MKZ betrokken is, staan beschreven in het uitvoeringsdraaiboek MKZ van de NVWA. Ook de extern ingehuurde bedrijven en extern personeel, die tijdens een uitbraak werkzaamheden voor de NVWA uitvoeren, werken volgens de actuele werkinstructies uit het uitvoeringsdraaiboek MKZ.

4.7 Real time alarmoefeningen

Alarmoefeningen zullen minimaal gehouden worden op basis van de voorschriften van de richtlijn, dat wil zeggen binnen drie jaar na goedkeuring van dit rampenplan of binnen vijf jaar na de uitbraak van een ernstige epidemie, in het bijzonder om de permanente instructies te testen. Daarnaast vindt op uitnodiging deelname plaats aan oefeningen in buurlanden.

4.8 Voorlichting, educatie en bewustzijn ten aanzien van dierziekten

4.8.1 Meldplicht

De Gwwd bepaalt dat als een dier verschijnselen van een besmettelijke dierziekte vertoont, dit gemeld moet worden aan de autoriteiten. Er is een landelijke telefoonlijn die 24 uur per dag functioneert (045) 546 31 88. Bedrijven die van MKZ verdachte dieren melden worden bezocht door het specialistenteam dat, afhankelijk van de situatie op het bedrijf, beslissen of verdere actie noodzakelijk is.

4.8.2 Voorlichting

Door regelmatige publicaties in het blad van de KNMvD, artikelen in de agrarische pers en publicaties door de GD ('GD Veterinair', een nieuwsbrief voor dierenartsen) wordt ervoor gezorgd dat dierenartsen en veehouders van de gevaren van MKZ bewust blijven. Indien sprake is van een verhoogde kans op een uitbraak van MKZ is er sprake van de aandachts- of de verdenkingsfase. In dit geval wordt het bedrijfsleven geïnformeerd en geadviseerd. Zie voor een uitgebreide beschrijving hoofdstuk 7.4, informeren en adviseren. Als dat noodzakelijk is, bijvoorbeeld bij een verhoogde dreiging op een uitbraak, worden campagnes gevoerd om het bewustzijn te verhogen. Ook websites worden gebruikt voor voorlichting, bijvoorbeeld: www.rijksoverheid.nl, www.nvwa.nl, www.knmvd.nl (KNMvD), www.gezondedieren.nl (GD), www.wageningenur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/central-veterinary-institute.htm (CVI), www.europa.eu.int/comm/food/animal (Europese Commissie) en www.oie.int (OIE).

4.8.3 Veterinaire opleiding

In het curriculum van de opleiding tot dierenarts wordt veel aandacht besteed aan de infectieziekten. De veterinaire student bouwt een gedegen kennis op van de ziektekunde en epidemiologie van de bij (landbouw) huisdieren voorkomende gezondheids- en productiestoornissen. De dierziektepreventie, het welzijn van dieren en het kwaliteits- en risicomanagement op veehouderijbedrijven wordt hierbij zeer belangrijk gevonden. Verder zal de veterinaire student kennis opbouwen over de geldende wet- en regelgeving in relatie tot de diergezondheid. De klinische diagnostiek en epidemiologie van MKZ komen hierbij ook aan bod. De controlemaatregelen en meldingsprocedures worden meer in het algemeen voor aangifteplichtige en bestrijdingsplichtige dierziekten besproken.

4.8.4 Agrarische opleidingen

De Wageningen Universiteit en Research Centrum (Wageningen-UR), het hogere agrarische onderwijs, het middelbare en het voorbereidend middelbare groene onderwijs (AOC/ROC) besteden in hun betreffende curricula aandacht aan besmettelijke dierziekten. De aspecten van de meldingsplicht, preventie, de maatregelen die genomen worden en het voorkomen van besmettelijke dierziekten worden hierbij onder de aandacht gebracht. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de mogelijkheden die het internet biedt om op de hoogte te blijven van de situatie elders. Ook worden op verschillende universiteiten cursussen aangeboden m.b.t. agrarisch recht en agrarische economie.

4.9 Opzettelijke besmetting / bioterrorisme

Een uitbraak van een dierziekte ontstaat door insleep van een ziekteverwekker in een gevoelige groep dieren. Meestal is deze insleep het gevolg van onzorgvuldig menselijk handelen. In sommige gevallen (bijvoorbeeld bij illegaal transport van dieren) is er sprake van een moedwillige overtreding van de wet. In die gevallen kan, onder het gezag van het Openbaar ministerie (OM) een opsporingsonderzoek worden ingesteld dat mede onder het gezag van het Openbaar Ministerie (OM), door de politie of de NVWA wordt uitgevoerd. In ernstige gevallen zal het OM het opsporingsonderzoek zelf leiden. Dan is het bevoegd het optreden van de politie of NVWA hierin aan te sturen.

Wanneer er sprake is van een uitbraak van MKZ door bewust menselijk handelen met de intentie om grote schade aan te richten, spreekt men van bioterrorisme. In een dergelijk geval zal het OM door de NVWA worden ingelicht. De portefeuillehouder crisisbeheersing van de Bestuursraad EZ zal de Nationaal Coördinator Terrorisme en Veiligheid (NCTV) op de hoogte stellen. Onder leiding van het NCTV en in overleg met het OM zal worden bekeken wat voor een opsporingsonderzoek noodzakelijk is, welke opsporingsinstantie(s) dit zullen uitvoeren en wat voor gevolgen dit heeft voor de uitvoering van de dierziektebestrijding. Het NCTV leidt het onderzoek en bepaalt welke maatregelen noodzakelijk zijn, maar EZ blijft verantwoordelijk voor de bestrijding van de dierziekte.

Als de belangen van het opsporingsonderzoek en de belangen van de crisisbestrijding niet samen lijken te gaan, zal op het hoogste ambtelijk niveau (Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCB) of Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCB)) worden besproken welke belangen prioriteit krijgen.

Hoofdstuk 5: Communicatie

Bij een uitbraak van MKZ zal het Handboek Communicatie bij Crises worden gevolgd. Het Handboek Communicatie bij Crises sluit aan bij het algemeen kader dat beschreven staat in het Handboek Crisisbesluitvorming EZ. Beide handboeken zijn te vinden op www.rijksoverheid.nl.

- 5.1 Handboek communicatie bij crises
- 5.2 MKZ en aandachtspunten communicatie
- 5.3 Communicatiedoelgroepen en –doelstellingen
 - 5.3.1 Communicatiedoelgroepen
 - 5.3.2 Communicatiedoelstellingen
- 5.4 Communicatiestrategie
- 5.5 Communicatie per fase
 - 5.5.1 normaal fase
 - 5.5.2 aandachtsfase
 - 5.5.3 crisisfase
 - 5.5.4 buitengewone omstandigheden
 - 5.5.5 nafase

5.1 Handboek communicatie bij crises

Bij elke meldingsplichtige en/of bestrijdingsplichtige dierziekte hanteert het ministerie het Handboek Communicatie bij Crises. In dit Handboek is uitgewerkt hoe de communicatie in crisissituaties in het algemeen zal worden aangepakt. Het geeft inzicht in organisatie en werkprocessen van het DCT, een taakomschrijving van de diverse functies binnen het DCT en de taken en rollen bij een crisis en een overzicht van de mogelijk in te zetten communicatiemiddelen. (NB: MKZ is geen zoönose. Voor zoönosen wordt gewerkt aan een apart Handboek Crisisbesluitvorming Communicatie van VWS en EZ).

5.2 MKZ en aandachtspunten communicatie

Er zijn verschillende soorten veehouderijen met voor MKZ gevoelige dieren: commerciële bedrijven, hobbydierhouderijen, kinderboerderijen, zorgboerderijen en dierentuinen. Daarnaast zijn er in een aantal gebieden in Nederland wilde dieren die gevoelig zijn voor MKZ, zoals wilde zwijnen en reeën. De belangen van dierhouders en beheerders van natuur verschillen. Voor commerciële bedrijven weegt het economisch belang meer mee dan bij hobbyhouders. Bij kinderboerderijen, zorgboerderijen en dierentuinen hebben houders en publiek een emotionelere band met de dieren. MKZ heeft ook gevolgen voor de houders van andere dieren, zoals paarden en pluimvee. Ook zij worden geraakt in hun bedrijfsvoering.

De voornaamste aandachtspunten bij een mogelijke uitbraak van MKZ zijn:

Voor veehouderijen:

- De algehele standstill duurt 72 uur. Dat betekent onder andere dat in heel Nederland geen vee vervoerd mag worden van en naar een veehouderij.
- De algehele standstill moet snel en breed bekend zijn.
- Tot het moment dat de vaccinatie start, worden op alle bedrijven in een straal van 1 kilometer rondom een besmet bedrijf de gevoelige dieren preventief geruimd.
- Alle gevoelige dieren op een besmet bedrijf worden geruimd. Dat geldt ook wanneer vaccinatie is uitgevoerd.
- Er is gedifferentieerd beleid. Uitzonderingen kunnen worden gemaakt voor sommige beschermde soorten en rassen, dieren in kleinschalige hobbybedrijven en in dierentuinen.
- Doel van het beleid is zo min mogelijk niet-besmette, gezonde dieren te doden. Noodvaccinatie is nu een van de maatregelen die wordt ingezet om de uitbraak onder controle te brengen. De bewindspersoon maakt hierbij een afweging tussen vaccinatie en andere belangen zoals veterinaire, economische en maatschappelijk consequenties van de maatregelen. Zie hoofdstuk 9 Vaccinatie. Bij de inrichting van de communicatie wordt rekening gehouden met de politieke en maatschappelijke aandacht voor dit onderwerp.
- Naast de emotionele gevolgen bij de getroffen en betrokkenen kunnen beelden van de ruiming in de media en sociale netwerken bepaalde indrukken opleveren.

- Er kunnen dierenwelzijnproblemen en emotionele problemen bij veehouders en een breder publiek.
- De maatregelen hebben ook ingrijpende economische en/ of emotionele gevolgen voor veehouders en andere belanghebbenden.
- Een aantal maatregelen treft ook andere bedrijven dan bedrijven met gevoelige dieren. Eigenaren krijgen te maken met beperkingen.

Voor het algemeen publiek

- Mensen kunnen ten onrechte vrezen dat het virus ook mensen besmet (zoönose).
- Veel burgers hebben een emotionele band met dieren in kinderboerderijen, zorgboerderijen en dierentuinen. De maatregelen en hun gevolgen kunnen ook tot emotionele problemen bij het algemeen publiek leiden.
- Via sociale media kunnen snel verhalen de ronde doen.
- Beelden van grootschalige ruiming in de media en op sociale netwerken kunnen heftige reacties oproepen.

5.3 Communicatiedoelgroepen en -doelstellingen

5.3.1 Communicatiedoelgroepen

- Professionele veehouders
 - Direct getroffen
 - Potentieel betrokken
- Intermediairs:
 - Sectororganisaties
 - Dierenartsen (KNMvD)
 - Experts
- Hobbydierhouders, beheerders van kinderboerderijen, zorgboerderijen, dierentuinen etc.
- Algemeen publiek
- Betrokken overheidsorganisaties
- Politieke doelgroepen
- Interne doelgroepen van de rijksoverheid.²

5.3.2 Communicatiedoelstellingen

Duiden van en betekenis geven aan de gebeurtenissen:

- Doelgroepen weten wat de (dreigende) crisis betekent voor de samenleving. De bewindspersoon / overheid plaatst de gebeurtenis in een context.

Beperken van de schade die de crisis veroorzaakt:

- Veehouders en intermediairs kennen het ziektebeeld en weten welke preventieve maatregelen ze kunnen nemen. Ze nemen deze maatregelen.
- Veehouders en intermediairs kennen de regels en weten wat ze moeten doen bij een (dreigende) uitbraak van MKZ.
- Veehouders en intermediairs gedragen zich volgens de regels.

² Intermediaire organisaties zijn verantwoordelijk voor hun eigen interne communicatie.

- Regionale overheden zijn op de hoogte van de ontwikkelingen en van de overheidsmaatregelen die spelen in hun regio. Zij weten welke maatregelen zij moeten nemen, zij nemen deze en zij communiceren met inwoners.

Informatie geven, delen en duiden:

- Doelgroepen weten wat MKZ is en welke maatregelen de overheid neemt.
- Ook als er geen concrete informatie is, weten de doelgroepen wat het verloop is van het proces, wat de overheid niet weet en wat zij doet om informatie te achterhalen (procesinformatie).
- Doelgroepen begrijpen waarom de maatregelen worden genomen.
- Doelgroepen weten waar zij terecht kunnen voor meldingen, informatie, advies en hulp.
- Doelgroepen zijn op de hoogte van de algemene financiële consequenties van de maatregelen.
- De Kamer is op de hoogte van de ontwikkelingen, van de maatregelen en van de economische, psychosociale en (EU-)politieke gevolgen van de uitbraak.
- Interne doelgroepen zijn op de hoogte van de ontwikkelingen en van de overheidsmaatregelen. Zij weten wat en hoe zij kunnen communiceren.

Omgaan met emoties:

- Doelgroepen kunnen hun zorgen uiten en voelen zich gehoord door de overheid.
- Doelgroepen hebben vertrouwen in de aanpak van de overheid en diens samenwerking met de intermediairs.

5.4 Communicatiestrategie

Afhankelijk van de feitelijke situatie kan de communicatiestrategie – inclusief de communicatiemiddelen – veranderen.

In deze paragraaf wordt gesproken over de crisisorganisatie (hierna 'organisatie'), de organisatie die is ingezet om actief de crisis te bestrijden (departementale crisiscentrum, vaak aangevuld met het regionale crisiscentrum, uitvoerende diensten zoals de NVWA, Nationaal crisiscentrum en Veiligheidsregio).

In de communicatie werken de overheid, sectororganisaties en andere intermediairs nauw samen. Daarbij heeft iedereen zijn eigen rol. De bewindspersoon is de crisismanager. De overheid is (eind)verantwoordelijkheid voor de mediastrategie. Het Rijk communiceert over overheidsbeleid en politiek gevoelige zaken; de regionale overheid over regionale zaken binnen de kaders van het rijk en de uitvoeringspartijen en sector over uitvoeringszaken. De NVWA neemt – in nauw overleg en in samenwerking met het ministerie - de handhavingscommunicatie voor haar rekening.

De crisisorganisatie doet wat nodig is bij een (dreigende) crisis:

- De organisatie is open en communiceert snel en breed over de (dreigende) uitbraak. Daarbij sluit deze aan bij de snelheid, openheid en schaal van netwerken.
- De organisatie blijft communiceren en deelt informatie, ook als ze nog niet alle feiten heeft. Zij geeft regelmatig procesinformatie.
- De organisatie benadrukt in woorden, beelden en gedrag 'MKZ bestrijd je samen'. Ze legt de nadruk op de volgende aspecten:

- De overheid, sector en intermediairs zijn samenwerkingspartners: ze werken nauw samen om de crisis te bestrijden.
- Ook de getroffen en betrokkenen zijn mee verantwoordelijk om de crisis te bestrijden. De organisatie doet een klemmend beroep op hen om mee te werken.
- De bewindspersoon heeft de leiding.
- De organisatie communiceert duidelijk over de risico's, zonder ze groter of kleiner te maken.
- De organisatie sluit aan bij de beleving en gevoelens van getroffen en betrokkenen. Beelden, gedrag en maatregelen zijn daarbij congruent met wat wordt gezegd.
- De bewindspersoon is de crisismanager en maakt zorgvuldig en expliciet duidelijk welke afwegingen worden gemaakt bij het nemen van maatregelen. Naast de gevolgen voor de getroffen veehouders en dieren, weegt hij ook de brede maatschappelijke baten en lasten (handelsverkeer e.d.) mee.
- De organisatie kan een onafhankelijke expert met gezag bij media en publiek vragen om door externe optredens haar boodschap aan te vullen met specifieke informatie over risico's e.d.
- De bewindspersoon heeft een bredere boodschap.

De crisisorganisatie is voortdurend in contact met de omgeving:

- De organisatie weet wat er leeft en wat er aan communicatie nodig is. Daarvoor maakt ze omgevingsanalyses. Ze monitort en analyseert online berichtgeving/ sociale media en ze overlegt met sector en intermediairs.
- De organisatie anticipeert op het effect van uitingen.
- De organisatie laat zien dat ze in contact is. Ze reageert snel op issues. Ze antwoordt snel en, voor zover mogelijk, via het medium waarin de vraag is gesteld. Daarbij kan gebruik worden gemaakt van EZ-accounts (zoals Facebook, Twitter).
- In de communicatie zoekt de organisatie samenwerking en steun. Ze stimuleert bijdragen van derden. Daarbij geldt de eerdergenoemde rolverdeling tussen overheid en andere partijen.

Communicatie door de bewindspersoon:

- De bewindspersoon komt snel – in het eerste uur van de crisis – met een statement en blijft actief aanwezig.
- Hij vertelt open hoe hij met de crisis bezig is. Hij vertelt ook wat hij niet weet, de afwegingen en het proces.
- Hij toont empathie en gaat naar de betrokkenen toe.
- De bewindspersoon verbindt en is daadkrachtig, hij laat zien dat hij betrokken is bij de veehouders én rekening houdt met de algemene maatschappelijke en economische belangen van Nederland.
- Beeld en gedrag passen bij wat hij zegt.
- Hij focust op de huidige situatie, doet wat op dit moment nodig is en loopt niet vooruit op mogelijke gebeurtenissen.

5.5 Communicatie per fase

Elke crisis heeft zijn eigen dynamiek. Daarom kunnen de communicatieacties een fase eerder of later worden uitgevoerd. Dat is onder andere het geval in de aandachts- en crisisfase, zie paragraaf 5.4.2 en 5.4.3. Voor een beschrijving van de verschillende fasen bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte: zie hoofdstuk 6 'Fasen en scenario's'.

5.5.1 Communicatie in de normaalfase

Als er geen MKZ uitbraak is bereiden de overheid en de sector zich voor op een eventuele uitbraak.

Beleidscommunicatie

Evaluaties en discussies tussen overheid, onderzoeksinstituten, sector en andere belanghebbenden (beleidscommunicatie) en nieuwe regelgeving uit Brussel leiden tot beleidsontwikkeling. Dit wordt vastgelegd in het beleidsdraaiboek MKZ.

Communicatie met de vertegenwoordiging van de sector kinderboerderijen (sKBN), hobbydierhouders en houders van bijzondere rassen vindt plaats via de contactpersoon van het account Hobbydierhouderij van de directie DAD van het ministerie van EZ (hobbydierhouders@minez.nl)

Risicocommunicatie

Intermediairs worden geattendeerd op een mogelijke uitbraak van MKZ in de toekomst, geïnformeerd over de ziekte, de bestrijding, de activiteiten van de overheid om MKZ te voorkomen en te bestrijden en hun eigen rol daarin.

Indien er een uitbraak is in het buitenland zullen reizigers worden geïnformeerd. Zij krijgen het advies om in dat land bewust rekening te houden met het insleeprisico voor Nederland, bijvoorbeeld wanneer men markten en boerderijen bezoekt. Indien er Nederlandse legereenheden zijn gestationeerd, wordt het ministerie van Defensie geïnformeerd.

Het ministerie informeert de doelgroepen actief over de factoren die de kans op het uitbreken van MKZ vergroten en over de mogelijke risico's van MKZ. Het ministerie informeert de doelgroepen hoe het zich samen met de partners voorbereidt op een mogelijke MKZ crisis in de toekomst.

Het ministerie informeert veehouders en intermediairs actief over de preventieve maatregelen die ze kunnen nemen. (Zie hoofdstuk 7.4).

De (voorlopige) communicatieaanpak voor een MKZ-crisis wordt voorbereid. Overheid, sector en andere intermediairs zetten de samenwerking op. Ze ontwikkelen de communicatiestrategie en bereiden de eerste communicatieacties voor. In deze fase kan de overheid een expert vragen om nu en tijdens de crisis als onafhankelijke deskundige te communiceren over de risico's van MKZ.

Op www.rijksoverheid.nl en www.nvwa.nl staat informatie over MKZ en de bestrijding ervan: dit draaiboek, vragen en antwoorden en andere relevante publicaties. Ook Dienst Regelingen en andere samenwerkingspartners besteden aandacht aan MKZ op hun sites.

5.5.2 Communicatie in de aandachtsfase/verdenkingsfase

De communicatieorganisatie wordt gestart conform het handboek crisiscommunicatie. Vanaf dat moment krijgt de monitoring van de media extra aandacht. De organisatie let niet alleen scherp op het verloop van de crisis, maar ze is ook alert op de externe communicatie van derden. Deze kunnen eerder en anders over de dreigende crisis communiceren. Ook dat bepaalt het tijdstip waarop de bewindspersoon met een statement naar buiten komt.

Organisatie

De directeur Communicatie kan als hoofd Departementaal Communicatieteam zijn team bijeenroepen. Het ministerie zet samen met de sectororganisaties en medeoverheden een klankbordgroep van communicatieadviseurs op. Deze klankbordgroep bestaat naast het basisoverleg. De communicatieadviseurs bespreken in deze klankbordgroep de communicatiestrategie, die zo nodig wordt aangepast.

De klankbordgroep is een centraal punt waar – voor de communicatie relevante - kennis en maatschappelijke signalen verzameld worden. Hier bespreekt men wat ieders positie is en worden waar mogelijk werkafspraken gemaakt. De beleidsdirectie kan eventueel het basisoverleg bijengeroepen, zie paragraaf 5.4.3. In bijlage 3. staat een overzicht van de deelnemers aan dit overleg.

In deze fase kan de directeur communicatie EZ het Vraag- en Antwoordteam van het ministerie installeren. Dit team verzorgt onder andere webcare, waaronder reacties op acties in de media, en de vulling van de (beleidsmatige) 'kennisbank'. In deze database staan alle binnengekomen vragen en de officiële antwoorden van de departementale crisisorganisatie. Officiële sectororganisatie(s) en bestuurdersorganen hebben via één vertegenwoordiger toegang tot deze database. Deze vertegenwoordiger kan via de databank vragen stellen en de kennis verspreiden binnen de eigen organisatie.

Communicatieacties

De overheid en sectororganisaties werken samen in de communicatie, volgens de vaste rolverdeling (zie par. 5.3). Het ministerie van EZ coördineert de (aanpassingen van) de boodschappen, de timing en de media/middeleninzet. Monitoring van reacties van doelgroepen én interactie met doelgroepen gebeurt onder andere via de (sociale) media en via partners/intermediairs.

Intermediairs worden geattendeerd en geïnformeerd.

Veehouders worden gewaarschuwd en geïnformeerd via onder andere nieuwsberichten, vakbladen, sociale media (EZ accounts). Intermediairs haken aan met hun sociale media-accounts en hun andere media, waarbij zij een link op kunnen nemen naar de beleidsinformatie op Rijksoverheid.nl/EZ.

Op dit moment kan ook een onafhankelijke expert met gezag bij media en publiek waarschuwen voor MKZ en de risico's. Deze expert kan nadrukkelijk in beeld komen en de risico's duiden, terwijl de bewindspersoon de bredere boodschap brengt (zie 5.3 strategie). Zowel binnen het ministerie als binnen de sectororganisaties worden de mensen geïnformeerd over de mogelijke crisis en over wat er van hen wordt verwacht in de communicatie over de crisis.

Op de www.rijksoverheid.nl staat informatie over MKZ, hoe men het herkent, welke (preventieve) maatregelen dierhouders kunnen of moeten nemen en de maatregelen die de overheid neemt, inclusief de afwegingen en het waarom.

Hier staan ook vragen en antwoorden over MKZ. Tijdens de crisisfases worden deze voortdurend aangepast en aangevuld, afhankelijk van de situatie. In deze fase *kan* besloten worden om een crisissite op te zetten.

5.5.3 Communicatie in de crisisfase

Afhankelijk van het scenario (zie beleidsdraaiboek) komen de accenten anders te liggen. In deze fase is het zaak vast te houden aan de communicatiestrategie: de zichtbaarheid en verbindende rol van de bewindspersoon als crisismanager, het accent op de samenwerking, de monitoring van de media en de open communicatie en interactie met de doelgroepen.

Organisatie

Mocht dat nog niet gebeurd zijn, dan wordt in deze fase het Departementaal Communicatieteam (DCT) en het Vraag en Antwoordteam actief conform het handboek crisiscommunicatie. Het ministerie kan een callcentrum (waaronder het EZ-loket) inzetten om vragen te beantwoorden.

Er is overleg met intermediairs. Communicatiestrategie en boodschappen worden regelmatig aangepast. Het DCT coördineert dit.

Naast het DCT kunnen er één of meerdere Regionale Communicatieteams (RCT's) worden ingericht. Deze worden in overleg met het hoofd DCT ingesteld. De teams zijn verantwoordelijk voor de communicatie met regionale doelgroepen en met direct betrokkenen zoals regionale belangenorganisaties en particulieren in een crisisgebied die bepaalde geboden en verboden krijgen opgelegd. Er is slechts één belteam dat verantwoordelijk is voor de communicatie met de direct getroffen.

Basisoverleg beleid

Naast de (communicatie)klankbordgroep wordt het basisoverleg gestart. Dit basisoverleg is een wederzijds informierend orgaan. In het basisoverleg zijn vertegenwoordigers van verschillende groepen vertegenwoordigd. Een lijst met organisaties die in eerste instantie worden uitgenodigd voor het basisoverleg is opgenomen in bijlage 3. Het basisoverleg heeft als doel inzicht te geven en krijgen in de consequenties van maatregelen, het uitleggen van maatregelen en het creëren van draagvlak voor maatregelen. In principe is het basisoverleg niet toegankelijk voor individuele bedrijven en het aantal deelnemers per organisatie wordt beperkt.

Naast het basisoverleg vindt er ook een dagelijks overleg plaats met de Productschappen³ Vee en Vlees en Pluimvee en Eieren. In dit overleg worden onder meer knelpunten besproken.

³ De PBO's worden per 1 januari 2014 opgeheven. Voor de periode vanaf januari 2014 zal een alternatief moeten worden uitgewerkt.

Communicatie

In de crisisfase wordt de communicatie intensiever met een brede media-aanpak, ook richting algemeen publiek via pers- en nieuwsberichten, optredens van bewindspersonen en eventueel van de CVO en de inzet van een breed scala aan mediatitels. De monitoring van en interactie via sociale media en samenwerkingspartners speelt – net zoals in de aandacht fase - een belangrijke rol. De rolverdeling is gelijk aan die in de aandacht fase.

Ook de communicatie naar veehouders wordt intensiever. Het ministerie en de partners werken hierbij nauw samen. Naast de informatie over de ziekte benadrukken ministerie en partners datgene wat de veehouder zelf kan en moet doen (uitgebreide toelichting preventiemaatregelen, meldingen). De emotionele gevolgen die de uitbraak voor hen heeft, worden erkend. Tegelijkertijd wordt er een klemmend beroep gedaan op de medewerking van veehouders.

Mocht dat nog niet gebeurd zijn, dan wordt in deze fase vaak een crisissite opgezet. Die site blijft het centrale punt waar alle relevante informatie over MKZ en actuele informatie op staat. Hiernaar verwijzen alle andere communicatieacties.

Bij een uitbraak in gebieden waarbij gevoelige dieren uit de wilde populatie betrokken zijn, wordt de KNJV verzocht informatiebijeenkomsten te beleggen met betrokken FBE's om hen te informeren over de maatregelen. Er is ruimte voor interactie.

Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) is via het basisoverleg op de hoogte van signalen over de psychosociale problemen en kan de hulpverleningsinstanties hierover informeren.

5.5.4 Communicatie bij scenario's buitengewone omstandigheden

Bij buitengewone omstandigheden worden de crisisorganisatie en -communicatie opgeschaald.

- EZ is verantwoordelijk voor de communicatie over de bestrijding op veterinair gebied.
- De sectororganisaties kunnen veehouders een luisterend oor bieden.
- VWS is verantwoordelijk voor de communicatie over geestelijke gezondheidsaspecten.
- Het ministerie van Buitenlandse Zaken (Buza) licht buitenlandse posten en ambassades in Nederland in.
- Het Nationaal CrisisCentrum (NCC) levert ondersteunende communicatie-expertise.
- Lokaal is de burgemeester verantwoordelijk voor communicatie over lokale gevolgen, binnen de rijkskaders.
- Veiligheidsregio: de regionale regieteams coördineren de informatievoorziening in de regio.

5.5.5 Communicatie in de nafase

De communicatie wordt langzaam minder intensief totdat het op het niveau van de normaal fase is. Via de eigen communicatiemiddelen, massamedia en sociale media communiceert de organisatie over de ontwikkelingen en over de versoepelingen en afbouw van maatregelen. Onder verantwoordelijkheid van de regionale crisismanager worden in deze fase één of meerdere Regionale Informatie- en Adviescentra (RIAC) ingesteld. Hier kunnen getroffen veehouders en anderen terecht voor nazorg (informatie, advies, verwijzing, luisterend oor), nadat het Belteam is opgeheven.

Hoofdstuk 6: Fasen en scenario's

6.1 Inleiding

6.2 Fasen en scenario's

6.2.1 Normale fase

6.2.2 Aandachtsfase

6.2.3 Verdenkingsfase

6.2.4 Crisisfase

6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden

6.2.6 Nafase

6.3 Voorbeelden van beleidsinstrumenten per scenario

6.3.1 Scenario A en B

6.3.2 Beleidsinstrumenten in scenario C en D

6.3.3 Beleidsinstrumenten in scenario E

6.3.4 Beleidsinstrumenten in scenario F, G en J

6.3.5 Beleidsinstrumenten in scenario H en I

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de verschillende fasen en scenario's waarin Nederland zich bij een uitbraak van besmettelijke dierziekten kan bevinden. Een fase is een vooraf gedefinieerde status van de dierziektesituatie in Nederland. Scenario's zijn afhankelijk van verschillende gebeurtenissen die zich in de tijd kunnen afspelen.

In dit hoofdstuk worden eerst de verschillende fasen toegelicht, vervolgens worden de scenario's in de fasen besproken. Tenslotte worden voorbeelden van beleidsinstrumenten voor de verschillende scenario's beschreven.

6.2 Fasen en scenario's

De fasen in dit draaiboek sluiten aan op de fasen, zoals vermeld in het EZ Handboek Crisisbesluitvorming. Vanwege het grote belang van de verdenkingsfase, is deze als een aparte fase uit de aandachtsfase gelicht. Het besluit tot het instellen van de diverse fasen bij een uitbraak van een besmettelijke dierziekte wordt genomen door de Directeur Generaal van directoraat Generaal Agro in samenspraak met de portefeuillehouder crisisbeheersing van de bestuursraad. Bij elke fase hoort een bepaald pakket aan maatregelen en beleidsinstrumenten. De fasen staan in tabel 2 en worden daarna verder toegelicht.

Ook worden scenario's beschreven die aanleiding kunnen zijn voor het instellen van deze fasen. Deze scenario's zijn een weergave van een aantal mogelijke situaties die zich kunnen voordoen. Niet alleen de scenario's in Nederland zijn meegenomen, ook met uitbraken in de EU-lidstaten en derde landen wordt rekening gehouden. Dit houdt niet in dat zich in de praktijk geen andere situaties kunnen voordoen.

Een lijst met beleidsinstrumenten per scenario is te vinden in bijlage 4.

Tabel 2: Tijdsverloop van crisis

Fase	Kenmerk/activiteit	Scenario
Normale fase	<i>Up-to-date</i> houden van draaiboeken en aandacht voor crisisbewustzijn	A, B
Aandachtsfase	Er zijn signalen dat een crisis dreigt/ een ernstig incident dient bestreden te worden	C, D
Verdenkingsfase	Ernstige verdenking van MKZ in Nederland (In Handboek Crisisbesluitvorming onderdeel van aandachtsfase)	E
Crisisfase	Bestrijden en beheersen van de crisis	F, G, H, I
Fase van buitengewone omstandigheden	Epidemie is logistiek niet meer in de hand te houden en maatschappelijke ontwrichting dreigt	J

6.2.1 Normale fase

In de normale fase is er geen sprake van een dreigende uitbraak van MKZ. Er is geen MKZ aanwezig in Nederland en er zijn geen onverwachte uitbraken van MKZ bij relevante handelspartners of buurlanden. Echter, in verschillende delen van de wereld komt MKZ voor en daarom zijn er ook in deze fase preventieve maatregelen van kracht en is alertheid geboden.

Er zijn twee scenario's beschreven:

- A. Geen MKZ aanwezig in Nederland en andere EU landen.
- B. Uitbraak MKZ buiten de EU, géén relevante handelspartner.

6.2.2 Aandachtsfase

De aandachtsfase gaat in op het moment dat er signalen zijn dat er een crisis dreigt. Dit kan het geval zijn bij een verdenking of een uitbraak van MKZ bij relevante handelspartners of buurlanden. Tijdens de aandachtsfase kan er een Departementaal Beleidsteam (DBT) bij elkaar worden geroepen en Departementaal Coördinatie Centrum (DCC) worden ingesteld. Het besluit tot het instellen van de aandachtsfase wordt genomen op basis van de volgende criteria met betrekking op het land / regio waar de uitbraak is:

- risicoanalyse van de NVWA (deze gaat o.a. in op handels- en andere contacten)
- het aantal (mogelijk) besmette bedrijven in het betreffende land
- de locatie van de (mogelijk) besmette bedrijven/het voorkomen van natuurlijke barrières met het betreffende land
- de verspreiding van het virus
- de veedichtheid in het (mogelijk) besmette gebied (zie ook bijlage 6)
- informatievoorziening door het betreffende land (snelheid, validiteit)
- veterinaire infrastructuur van het land)

Er zijn twee scenario's beschreven:

- C. Uitbraak van MKZ bij een relevante handelspartner of binnen de EU, beschermings- en/of toezichtsgebied (B/T gebied) niet grensoverschrijdend
- D. Uitbraak van MKZ binnen de EU; B/T gebied grensoverschrijdend

6.2.3 Verdenkingsfase

In de verdenkingsfase is sprake van een ernstige verdenking van MKZ in Nederland. In het Handboek Crisisbesluitvorming is deze fase onderdeel van de aandachtsfase.

Er is een scenario beschreven:

- E. Ernstige verdenking van MKZ in Nederland

6.2.4 Crisisfase

De crisisfase gaat in op het moment van een bevestigde uitbraak van MKZ in Nederland.

Er zijn vier scenario's beschreven:

- F. Eerste uitbraak van MKZ in Nederland (wel/niet voorafgegaan door een ernstige verdenking)
- G. Nieuwe uitbraken van MKZ in Nederland:
 - a. Ernstige verdenking naast een uitbraak van MKZ
 - b. Nieuwe uitbraak binnen bestaande B/T gebied
 - c. Meerdere nieuwe uitbraken binnen bestaande B/T gebied
 - d. Nieuwe uitbraak buiten het bestaand B/T gebied, binnen de regio
 - e. Meerdere nieuwe uitbraken buiten het bestaand B/T gebied, binnen de regio
 - f. Een of enkele nieuwe uitbraken gelegen buiten de regio waarin de besmette haard is gelegen
- H. Uitbraak van MKZ in wild
- I. Uitbraak van MKZ in een dierentuin

6.2.5 Fase van buitengewone omstandigheden

Het is niet ondenkbaar dat de impact van de uitbraak en de bestrijdingsmaatregelen een ernstige maatschappelijke ontwrichting veroorzaken (scenario J). Ook het ontstaan van een explosieve toename van het aantal uitbraken of een bioterroristische aanslag of acties van andere groeperingen kunnen voor ontwrichting in de maatschappij zorgen. Bij een intersectorale crises waarbij de nationale veiligheid in het geding is, wordt de coördinatie van de crisis overgedragen aan het Nationale Crisis Centrum (NCC). Besluitvorming vindt daar plaats op basis van het Nationale Handboek Crisisbesluitvorming. Er worden dan mogelijk andere beleidsinstrumenten ingezet dan in de sectorale crisisfase. Er is een scenario beschreven: scenario J. Buitengewone omstandigheden

6.2.6 Nafase

Na elke "opschalingsstap" kan weer een afbouw volgen (zie hoofdstuk 10).

Tabel 3: Beschrijving drie fases

Fase	Omschrijving
Aandachtsfase	Dreiging van een besmetting afkomstig uit het buitenland is genormaliseerd/geweken.
Verdenkingsfase	Laboratoriumuitslagen zijn negatief en er is geen klinische verdenking meer aanwezig.
Crisisfase	Er zijn geen onverwachte uitbraken van MKZ meer en bestaande uitbraken zijn onder controle.

6.3 Voorbeelden van beleidsinstrumenten per scenario

Een volledige controlelijst met beleidsinstrumenten per scenario is te vinden in bijlage 4 en een nadere toelichting wordt gegeven in hoofdstuk 8.

6.3.1 Scenario's A en B

In de normale fase is er geen dreiging van een MKZ uitbraak. Er zijn geen uitbraken bij relevante handelspartners of buurlanden. Dit betekent dat er in scenario A en B geen specifieke beleidsinstrumenten ingezet worden behalve het informeren van reizigers, het instellen van een verplichting tot dubbele reiniging en ontsmetting van veetransportmiddelen en het adviseren van defensie indien deze militairen heeft uitgezonden die gestationeerd zijn in het land van uitbraak.

In deze periode is er tijd om het crisismanagement en bestrijdingsbeleid verder te ontwikkelen. Op basis van ervaringen uit afgelopen crises en nieuwe ontwikkelingen op het gebied van dierziektebestrijding, wordt het beleid continu aangepast en verbeterd. De volgende onderwerpen komen hierbij onder andere aan bod:

- Het vergroten van crisisbewustzijn
- Het uitvoeren van risico-analyses
- Het bevorderen van de samenwerking tussen diverse partijen (intern en extern)
- Het ontwikkelen, afstemmen en actualiseren van draaiboeken
- Het onderhouden van een coördinatiecentrum
- Het opzetten en uitvoeren van opleidingen, trainingen en simulaties
- Het opstellen van conceptregelingen (modellen)
- Het aangaan van contracten met externe partijen
- Het voorzien in materiële voorraden
- Het onderhouden van het taxatiesysteem

Daarnaast worden in deze fase verdenkingen afgehandeld volgens het NVWA 'draaiboek verdenkingen' en is regelgeving met betrekking tot preventie van kracht (Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten zoönosen en TSE's).

6.3.2 Beleidsinstrumenten in scenario's C en D

In de aandachtsfase is er sprake van een uitbraak van MKZ bij een relevante handelspartner of bij een lidstaat van de EU (scenario C). Deze uitbraak binnen de EU kan in een buurland plaatsvinden met de besmetting aan de landsgrens. In dat geval kan het beschermings- en of toezichtsgebied grensoverschrijdend zijn (scenario D). Op dat moment wordt een aantal beleidsinstrumenten ingezet of verscherpt, bijvoorbeeld informeren en adviseren van veehouders en belangengroepen. Ook kunnen op dit moment importverboden en blokkades van geïmporteerd vlees, afkomstig van het land met de uitbraak worden afgekondigd.

6.3.3 Beleidsinstrumenten in scenario E

In scenario E is er sprake van een ernstige verdenking van MKZ in Nederland. Op dat moment wordt een groot aantal beleidsinstrumenten ingezet zoals het bijeenroepen van het basisoverleg, het informeren en adviseren van veehouders en andere belangengroepen en bedrijven. Daarnaast kan worden besloten tot het preventief ruimen van het verdachte bedrijf en het instellen van een vervoersbeperkingsgebied van 3-10 km rond dit bedrijf. Bovendien kan in dit scenario al besloten worden tot een algehele standstill.

In de praktijk zal deze fase meestal kort duren door snelle diagnostiek en snel over gaan in crisisfase of normaalfase.

6.3.4 Beleidsinstrumenten in scenario's F, G en J

De crisisfase gaat in op het moment dat er een uitbraak in Nederland is bevestigd door laboratoriumonderzoek (scenario F). Waarschijnlijk zullen dan meerdere uitbraken volgen in buurt- en contactbedrijven (scenario G). In de periode van bestrijding van de initiële gevallen en later de bestrijding van de epidemie zullen alle mogelijke beleidsinstrumenten ingezet worden zoals het ruimen van besmette en verdachte bedrijven, instellen van gebieden, vaccinatie, reinigings- en ontsmettingsmaatregelen, transport- en exportverboden.

6.3.5 Beleidsinstrumenten in scenario's H en I

Bij een uitbraak van MKZ in de wilde fauna (scenario H) zal een aantal passende beleidsinstrumenten ingezet worden. Een groep deskundigen zal bepalen welke maatregelen in dat geval nodig zijn. Hoofdstuk 12.4 gaat dieper in op de maatregelen die in natuurgebieden en bij wild genomen worden.

Bij een uitbraak van MKZ in een dierentuin (scenario I) zullen passende beleidsinstrumenten ingezet worden, zoals informeren en adviseren en het instellen van gebieden. Beleidsinstrumenten voor scenario I (uitbraak in een dierentuin) zijn beschreven in hoofdstuk 12.5.

Hoofdstuk 7: Beleidsinstrumenten

- 7.1 Inleiding
- 7.2 Handelsconsequenties
- 7.3 Contactbedrijven via import
- 7.4 Informeren en adviseren
- 7.5 Advies veebedrijven
- 7.6 (Hygiëne)protocollen
- 7.7 Reinigen en ontsmetten (R&O) vervoermiddelen
- 7.8 Bedrijfshygiëne en bezoekers
- 7.9 Risicovolle activiteiten
- 7.10 Manifestaties en evenementen
- 7.11 Fokverbod
- 7.12 Standstill
- 7.13 Ruimen
- 7.13.1 Besmet bedrijf en contactbedrijven
- 7.13.2 Preventieve ruiming
- 7.14 Vaccinatie
- 7.15 Regionalisering/regionalisering
- 7.15.1 Controle
- 7.16 Instellen van verschillende gebieden
- 7.16.1 Gebied met vervoersverbod
- 7.16.2 Beschermings- en toezichtsgebied
- 7.16.3 Ruimingsgebied
- 7.16.4 Vaccinatiegebied en vaccinatietoezichtszone
- 7.17 Natuur
- 7.18 Defensie
- 7.19 Welzijn
- 7.19.1 Welzijnscommissie

7.1 Inleiding

Het ministerie van EZ zal bij de verschillende scenario's die zich kunnen voordoen (zie hoofdstuk 6) passende maatregelen treffen ter preventie of bestrijding van MKZ. Onder deze maatregelen wordt verstaan de verschillende veterinaire-technische beleidsinstrumenten, zoals wet - en regelgeving, advies, voorlichting en communicatie. Tijdens een uitbraak zijn er beleidsinstrumenten die altijd ingezet worden en optionele beleidsinstrumenten die, afhankelijk van de ernst van de situatie, ingezet worden. Daarnaast zijn er adviezen. Overigens kan er zich in een crisis altijd een situatie voordoen waarin het nodig blijkt om af te wijken van de beschreven maatregelen. Dit hoofdstuk beschrijft de beleidsinstrumenten per categorie.

Naast de beleidsinstrumenten zijn er ook 'maatregelpakketten'. Deze pakketten beschrijven in detail welke maatregelen ten tijde van crisis in de verschillende gebieden gelden, bijvoorbeeld maatregelen in een beschermingsgebied of een vaccinatiegebied, en vormen dus een verdere uitwerking van de beleidsinstrumenten. De maatregelpakketten zijn opgenomen in hoofdstuk 8.

7.2 Handelsconsequenties

Een uitbraak van MKZ zal veel invloed hebben op het handelsverkeer tussen Nederland en de Lidstaten van de Europese Unie en tussen Nederland en de landen buiten de Europese Unie, de zogenaamde derde landen.

Intracommunautaire handel

Intracommunautaire handel is de handel die tussen de Lidstaten van de Europese Unie wordt gedreven. In de Europese Unie zijn hierover vergaande afspraken gemaakt.

Import en export

Onder import en export verstaan we de handel tussen de landen van de Europese Unie, waaronder Nederland en een land dat niet bij de Unie hoort, een zogenaamd derde land, bijvoorbeeld de V.S. of de Russische Federatie. De Lidstaat heeft zelf afspraken met een derde land gemaakt over de condities van de export. De EU heeft in veel gevallen afspraken gemaakt over import.

7.2.1 Consequenties van een uitbraak van MKZ in de EU voor de intracommunautaire handel

Binnen de EU zijn afspraken gemaakt over de intracommunautaire handel van voor MKZ gevoelige dieren en producten daarvan (o.a. vlees, melk, sperma, eicellen en embryo's). De basis voor deze afspraken is neergelegd in Richtlijn 2003/85/EG. Dit houdt in dat een Lidstaat bij een uitbraak van MKZ voor het hele land of vanuit een gebied rond de uitbraak geen intracommunautaire handel toestaat. Handel in ongevoelige dieren (zoals paarden en pluimvee) uit het ingestelde gebied kan een zeker risico inhouden voor verspreiding van het virus en kan daarom worden verboden.

De Europese Commissie neemt in principe de maatregelen over in een conceptbeschikking. De conceptbeschikking wordt besproken in het SCoFCAH. Indien het advies positief is, wordt de conceptbeschikking formeel aangenomen door de Commissie en de Lidstaten. In spoedeisende gevallen kan de Commissie ook een beschikking aannemen zonder voorafgaand het SCoFCAH te raadplegen. Wel wordt de beschikking dan besproken in het eerstvolgende overleg. Indien het advies negatief is, wordt de conceptbeschikking doorverwezen naar het niveau van de Landbouwwaad. In de praktijk wordt een conceptbeschikking echter zolang aangepast tot een meerderheid van de stemmen in het SCoFCAH voor is. Voor de Nederlandse toepassing van deze juridische maatregelen, zie hoofdstuk 3.

Indien de overheid schat dat het risico heel groot is op insleep van MKZ kan, in afwachting van de Europese maatregelen, na afstemming met de Europese Commissie, een nationaal importverbod worden ingesteld.

7.2.2 Import en export met derde landen

Bij een uitbraak van MKZ buiten Europa zal de Europese Unie maatregelen treffen met betrekking tot de import van dieren of producten uit het getroffen land. In eerste instantie zal een totaal importverbod voor het gehele getroffen land ingesteld worden. Het zal ook hier gaan om een verbod op import van evenhoevigen en (levende) producten van evenhoevigen. Naargelang de ernst van de situatie wordt na verloop van tijd overgegaan naar een gedeeltelijk importverbod voor bijvoorbeeld de besmette regio's. Behalve het gebied van waaruit het importverbod geldt, kan ook de reikwijdte van het importverbod beperkt worden.

De Europese Commissie stelt de maatregelen voor in een conceptbeschikking. Deze wordt besproken in het SCoFCAH. Indien het advies positief is, wordt de conceptbeschikking formeel aangenomen door de Commissie en de Lidstaten. Een verbod op import van risicovolle dieren en producten uit het land of regio van de uitbraak kan op die manier Europees geregeld worden (zie ook hoofdstuk 3).

Bij een uitbraak van MKZ in Nederland zullen de meeste derde landen in eerste instantie een importverbod afkondigen voor levende dieren en dierlijke producten uit Nederland. Om maximaal invulling te geven aan de plicht andere lidstaten en handelspartners te vrijwaren voor een uitbraak van MKZ, kan Nederland zelf, vooruitlopend op een Europese beschikking, een exportverbod instellen. Nederland zal de handelspartners informeren over de uitbraak en de bestrijding. Het derde land kan dan besluiten om voor bepaalde regio's van Nederland import weer toe te staan. Bepalingen in het importcertificaat zijn hiervoor vaak leidend.

7.3 Contactbedrijven via import

In de normale situatie wordt slechts een beperkt gedeelte van de import (5%) op de plaats van bestemming gecontroleerd. Indien import van levende dieren of levende producten uit een land of regio tot vaststelling van de uitbraak mogelijk was, worden alle

recent geïmporteerde dieren gecontroleerd, de zogenaamde '100% bestemmingscontrole'. Deze heeft, met terugwerkende kracht, ook betrekking op bedrijven die gedurende de periode waarin mogelijk al een besmetting met MKZ aanwezig was (de hoog risico periode HRP), gevoelige dieren of levende producten hebben geïmporteerd uit een land/regio waar zich een uitbraak heeft voorgedaan. Deze bedrijven kunnen daarmee mogelijk ook virus geïmporteerd hebben en worden dus verdacht verklaard.

Voor de zekerheid wordt bij het onderzoeken van de contacten tussen bedrijven uitgegaan van een HRP van twee maanden. De HRP is de periode waarin een besmetting met MKZ-virus aanwezig kan zijn in een land of op een bedrijf voordat deze opgemerkt wordt en wordt beschouwd als de maximale tijd tussen insleep van het virus en het ontdekken van een besmetting. De individuele incubatietijd (de tijd tussen het moment dat een dier wordt besmet en het tijdstip dat het verschijnselen vertoont die worden opgemerkt) is meestal veel korter dan de bedrijfsincubatietijd, omdat vaak eerst meerdere dieren MKZ verschijnselen moeten vertonen, voordat de veehouder een verdenking van MKZ heeft. Uit ervaring blijkt echter dat het onverstandig is te rekenen op een snelle ontdekking van MKZ. Geïmporteerde dieren worden onderzocht op MKZ en de verdachtverklaring van het bedrijf wordt opgeheven als de uitslag van het onderzoek negatief is gebleken.

Vanzelfsprekend wordt ook nagegaan of er in de HRP import heeft plaatsgevonden van levende producten van evenhoevigen. Bedrijven waar deze producten zijn gebruikt worden ook verdacht verklaard. Tenslotte wordt nagegaan of er in de HRP import heeft plaatsgevonden van producten van dierlijke oorsprong en indien dit het geval is worden deze producten geblokkeerd tot duidelijk is dat ze niet uit een besmet gebied komen.

7.4 Informeren en adviseren

Het is van belang dat alle betrokken partijen snel de beschikking hebben over relevante informatie. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen de laag en hoog risico situaties. Het gaat immers om de balans tussen het goed informeren van betrokkenen, maar ook niet teveel alarmeren. In Hoofdstuk 5 is meer ingegaan op communicatie naar verschillende doelgroepen.

7.5 Advies aan veehouders

Een uitbraak van MKZ kan op ieder moment plaatsvinden. Veehouders wordt daarom geadviseerd om altijd voorbereid te zijn op een uitbraak (Zie ook hoofdstuk 11). Dit houdt onder andere het volgende in:

- **Een voorraad van diervoeder inslaan voor tenminste drie dagen**
Zodra MKZ uitbreekt, zal een algehele standstill afgekondigd worden van tenminste 72 uur (zie paragraaf 7.12). Gedurende de standstill zal geen transport van en naar veehouderijen en van landbouwhuisdieren plaatsvinden.

- **Noodvoorziening voor stalling voor tenminste 6 weken**

Bij een uitbraak van MKZ zal er altijd een periode zijn waarin vervoer van gevoelige dieren verboden is. Afhankelijk van het gebied waarin het bedrijf zich bevindt, zal op den duur vervoer naar het slachthuis weer toegestaan worden. Echter in de tussenliggende tijd zullen dieren geboren worden en groeien. Een bedrijf dient er te allen tijde rekening mee te houden dat het minstens 6 weken voldoende huisvesting kan bieden, zonder dat afvoer van dieren mogelijk is.

- **Voer rantsoeneren**

Volgend op de standstill zal er een vervoersverbod gelden voor gevoelige dieren. Dieren die slachtrijp zijn (met name vleesvarkens en vleeskalveren) zullen pas naar de slacht mogen als dit vervoer (eventueel met ontheffing) weer toegestaan is (zie paragraaf 10.1). Om gewichtstoename te beperken wordt er geadviseerd de dieren in deze periode te rantsoeneren.

- **Bedrijfshygiëne**

Bij een uitbraak van MKZ bij een handelspartner of buurland wordt het advies gegeven aan de veehouders in Nederland om oplettend te zijn op toepassing van hygiënische maatregelen door bezoekers. Dit betekent zo min mogelijk personen op het bedrijf laten en strikte hygiëne en bioveiligheidsmaatregelen nemen.

- **Overige**

Verder worden er adviezen uitgebracht ten aanzien van activiteiten die risico op verspreiding van eventueel aanwezig virus met zich mee brengen, zoals het uitrijden van mest, dieren op stal houden en het samenbrengen van dieren van verschillende bedrijven.

Deze adviezen aan veehouders worden via de gebruikelijke wegen naar buiten gebracht, bijvoorbeeld via het basisoverleg, de contacten met de vertegenwoordigers van de veehouders, het internet en het DR-Loket. Voor uitgebreide informatie over bedrijven met ongevoelige diersoorten wordt verwezen naar hoofdstuk 11.

7.6 (Hygiëne-)protocollen

In dit beleidsdraaiboek is er geregeld sprake van (hygiëne-)protocollen. Dit zijn protocollen waarin beschreven wordt hoe vervoermiddelen moeten worden schoongemaakt en gedesinfecteerd of hoe bezoek aan een bedrijf dient te gebeuren. De sector zelf is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van protocollen. Het is de bedoeling dat deze al vóór een uitbraak ter goedkeuring aan de NVWA worden voorgelegd. Na goedkeuring zijn dit conceptversies die geformaliseerd worden bij een daadwerkelijke uitbraak. De actuele situatie tijdens een uitbraak kan ertoe leiden dat protocollen op het laatste moment worden aangepast. Actualisatie hiervan is een verantwoordelijkheid van de sector. Die zal bij verandering van situatie of na een bepaalde periode, de protocollen opnieuw ter goedkeuring aan de NVWA moeten aanbieden.

Het is de bedoeling dat op het moment van een uitbraak een volledige lijst van goedgekeurde protocollen beschikbaar komt en vastgesteld wordt.

In bijlage 11 wordt een overzicht gegeven van de situaties waarvoor een goedgekeurd hygiëneprotocol vereist is en het format waaraan een hygiëneprotocol aan moet voldoen als deze aan de NVWA wordt aangeboden.

7.7 Reinigen en ontsmetten (R&O) van vervoermiddelen

Bij een uitbraak van MKZ in het buitenland zijn vervoermiddelen die in dat land evenhoevigen hebben gebracht en/of opgehaald mogelijk in contact geweest met het virus. Deze wagens moeten bij terugkomst een verplichte tweede reiniging en ontsmetting (R&O) ondergaan. Dit moet onder toezicht op een door de NVWA erkende wasplaats in Nederland gebeuren. Is de dreiging van de besmetting dichterbij, bijvoorbeeld in een buurland of zelfs een verdenking binnen Nederland, dan moeten alle vervoermiddelen waarmee gevoelige dieren vervoerd zijn gereinigd en ontsmet worden. Deze verplichting kan ook gelden voor andere vervoermiddelen die mogelijk in contact kunnen komen met het virus. Dat zijn vervoermiddelen die op het bedrijf met evenhoevigen komen of die producten van evenhoevigen vervoeren.

Bij een uitbraak in Nederland zal, in geval het vervoermiddelen betreft waarmee evenhoevigen vervoerd worden, het toezicht op een goede reiniging en ontsmetting (R&O) worden opgedragen aan de NVWA. De vervoermiddelen die evenhoevigen vervoeren dienen na vervoer gereinigd en ontsmet te worden op een door de NVWA erkende wasplaats volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol. Op deze wasplaats zal ook een aantekening worden gemaakt in het ontsmettingsboekje. Voor vervoermiddelen van ongevoelige diersoorten is R&O verplicht op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Dit protocol kan uitgaan van reiniging en ontsmetting op de bedrijven zelf, mits hier de mogelijkheid is om een adequate R&O procedure te doorlopen zoals beschreven in hoofdstuk 2 van de Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's. Bedrijven worden zelf verantwoordelijk gehouden voor het ontwikkelen en laten goedkeuren van hygiënevoorschriften.

7.8 Bezoekers

Bedrijfshygiëne

Zodra in Nederland een besmetting van MKZ wordt vermoed of bevestigd, moeten veehouders maatregelen nemen met betrekking tot de bedrijfshygiëne. Dit is bedoeld om de verspreiding van het virus via personen, materialen en voertuigen te verminderen. Het is daarom verboden om bezoekers toe te laten in het bedrijfsgedeelte van bedrijven met evenhoevigen.

De bezoekersregeling is in beginsel van kracht op alle veehouderijen in heel Nederland, dus ook op hobbydierhouderijen, kinderboerderijen en andere bedrijven met een publieke functie.

Bezoekers woongedeelte

Bezoek aan het woongedeelte van het bedrijf of aan een bedrijfsgedeelte waar geen evenhoevigen gehouden worden is toegestaan, mits dit deel goed gescheiden is van het bedrijfsgedeelte waar wel gevoelige dieren worden gehouden (zie paragraaf 7.8.2). Ook voor onaangekondigd bezoek moet het duidelijk zijn dat het bedrijfsgedeelte met evenhoevigen niet mag worden betreden.

Personeel

Voor personeel van een bedrijf geldt het verbod op het betreden van de bedrijfsgedeelten met evenhoevigen niet. Er zijn echter wel voorwaarden gesteld aan het personeel:

- Ze moeten bij betreden en verlaten van het bedrijf de hygiënemaatregelen in acht te nemen beschreven in het door de NVWA goedgekeurd protocol.
- Ze mogen de voorafgaande 72 uur geen ander bedrijf met evenhoevigen hebben bezocht.
- Ze mogen niet werkzaam zijn op nog een andere veehouderij.
- Ze mogen thuis geen evenhoevigen houden.

Uiteraard dient ook de veehouder zich bij het betreden en verlaten van het bedrijfsgedeelte met evenhoevigen aan de hygiënevoorschriften te houden.

Noodzakelijk betreden van bedrijfsgedeelte

Indien noodzakelijk voor het uitvoeren van de zorgplicht mogen professionals zoals dierenartsen de bedrijfsgedeelten betreden. Monteurs en loonwerkers en bedrijfsverzorgers mogen de bedrijven betreden ter ondersteuning van situaties waarbij de diergezondheid acuut in gevaar komt. In noodgevallen mogen brandstof- en stikstofleveranciers de bedrijven betreden.

Voor deze personen gelden de volgende voorwaarden:

- Zij moeten zich registreren in een bezoekersregister van het bedrijf en zelf een register bijhouden met hun eigen bezoeken aan bedrijven met evenhoevigen.
- Zij dienen voor zichzelf en voor hun vervoermiddel de nodige hygiënemaatregelen te nemen op basis van een door de NVWA goedgekeurd protocol.

Voor noodhulp zoals ambulancemedewerkers, huisarts, psychosociale hulpverleners, politie, brandweer en soortgelijke hulpdiensten gelden bovenstaande voorwaarden niet. Zij dienen zich wel, indien de situatie dat toelaat, te houden aan de hygiënevoorschriften. De veehouder dient zelf zorg te dragen dat het bezoekersverbod en het hygiëneprotocol worden nageleefd.

Multifunctionele landbouwbedrijven

Dit zijn landbouwbedrijven die naast het gebruikelijke boerenbedrijf een neventak hebben, zoals een zorgboerderij, kinderopvang, boerderijwinkel, camping of horeca. Deze bedrijven hebben veel aanloop van mensen die er werken, verblijven of winkelen wat de kans op verspreiding van een dierziekte vergroot.

Om te voorkomen dat via de klanten/bezoekers of werknemers MKZ wordt verspreid, wordt aan de eigenaar een aantal voorwaarden gesteld aan de bedrijfsvoering.

Zorgboerderijen

Op een zorgboerderij is naast het gebruikelijke boerenbedrijf ook een zorgtak ontwikkeld. Er worden op deze bedrijven mensen opgevangen voor wie meedraaien in het boerenbedrijf een therapeutisch doel heeft. Deze mensen wonen er tijdelijk en/of werken in het boerenbedrijf en hebben meestal toegang tot de dieren. Het is dus van belang om maatregelen te treffen zodat de kans op verspreiding van virus zo klein mogelijk wordt. Cliënten van een zorgboerderij kunnen gezien worden als personeel, dus het betreden van de verblijven met gevoelige dieren is niet verboden, maar er worden wel voorwaarden aan het betreden van het bedrijf gesteld. Deze voorwaarden gelden ook voor kinderboerderijen die een zorgfunctie hebben.

- De houder van de dieren houdt een register bij van het personeel dat dagelijks aanwezig is.
- Het personeel moet voor het betreden en bij het verlaten van het bedrijf de nodige hygiënemaatregelen treffen volgens een door de NVWA goedgekeurd protocol.
- Het personeel mag in de voorafgaande 72 uur geen ander bedrijf bezocht hebben waar ook evenhoevigen gehouden worden.
- Het personeel mag maar op één veebedrijf werkzaam zijn.
- Het personeel mag thuis geen gevoelige dieren houden.
- Bezoekers/cliënten die niet beroepsmatig bij de gevoelige dieren hoeven te zijn mogen niet komen in ruimtes waar evenhoevigen worden gehouden.

Boerderijwinkel, -horeca, -camping en andere neventakken

De bezoekers van een boerderijwinkel, -horeca en -camping mogen geen toegang hebben tot de dieren op dat bedrijf. Voor hen geldt het bezoekersverbod, zoals dat in de inleiding werd gesteld. Er worden hiervoor geen uitzonderingen gemaakt.

De winkel of camping hoeft niet te sluiten, maar de toegang tot de winkel of camping is alleen toegestaan wanneer er een goede scheiding is tussen de dierverblijven en de locatie waar de neventak wordt uitgeoefend. Voertuigen van de bezoekers en gasten mogen niet op het bedrijf komen.

Boerderijzuivelwinkels dienen voor de winkel een ontheffing aan te vragen. Alleen bedrijven met een dergelijke ontheffing kunnen tijdens een MKZ uitbraak als verschillende eenheden worden gezien (Zie ook bijlage 7).

Agrarische kinderdagverblijven

De kinderen die verblijven in het kinderdagverblijf van de boerderij mogen niet in de stallen bij de dieren komen. Ook hier is een goede scheiding tussen dierverblijven/bedrijf en het kinderdagverblijf verplicht. Dat geldt ook voor de voertuigen waarmee de kinderen worden gebracht en gehaald; deze mogen niet op het bedrijf komen.

7.8.2 Criteria voor een goede scheiding bedrijfsgedeelte met evenhoevigen en overig delen van het bedrijf/woning/winkel

Het 'schone weg/vuile weg' principe moet zijn doorgevoerd, voordat sprake kan zijn van een scheiding in verschillende bedrijfsgedeelten. Dit betekent dat de loop- en transportlijnen in het 'vuile' bedrijfsdeel (met evenhoevigen) en in het 'schone' bedrijfsdeel (woning, winkel) elkaar niet mogen kruisen.

De belangrijkste criteria zijn:

- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om zonder omkleden en wassen van dierverblijven met evenhoevigen naar het bedrijfsdeel zonder dieren te gaan (woning, winkel).
- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om zonder omkleden en wassen in contact te komen met dieren op het bedrijf (geldt voor bezoekers en medewerkers).
- Het moet 'fysiek onmogelijk' zijn om gereedschappen en/of materialen te verplaatsen tussen de dierverblijven met evenhoevigen en het bedrijfsdeel zonder dieren, zonder reiniging en desinfectie van deze gereedschappen en/of materialen.

Met een fysieke afscheiding wordt een muur of hek of iets dergelijks bedoeld, geen afzetlinten. Het invullen van een dergelijke fysieke scheiding kan al permanent aanwezig zijn op een bedrijf (hygiënesluizen), dan wel in potentie aanwezig zijn en tijdelijk doorgevoerd worden tijdens een MKZ uitbraak.

7.8.5 Besmet of verdacht bedrijf

Bij de bedrijven die verdacht en/of besmet zijn verklaard worden borden geplaatst, waardoor duidelijk wordt dat het verboden is om deze bedrijven te bezoeken met uitzondering van de houder van de dieren, de dierenarts en medewerkers van de NVWA. Ander bezoek, ook van het personeel, zal uitsluitend na toestemming van de NVWA plaatsvinden.

7.9 Risicovolle activiteiten

Hieronder vallen onder andere werkzaamheden op het land, waarvoor transport nodig is of waardoor stof wordt geproduceerd. Er zal een afweging gemaakt moeten worden tussen de kans op virusverspreiding en de schade van een eventueel verbod van activiteiten. Zo kan maaien en kuilen aan voorwaarden worden gebonden, bijvoorbeeld dat het gemaaide gras op het land moet blijven liggen. Op die manier worden de contacten met evenhoevigen op het bedrijf gereduceerd. Waar mogelijk zullen riskante activiteiten moeten worden uitgesteld. Afhankelijk van de duur van de epidemie en het gebied waar de problemen bestaan, zal geschat worden wanneer activiteiten weer toegestaan zijn.

7.10 Manifestaties en evenementen

Het samenbrengen van dieren van verschillende bedrijven vormt een groot risico voor de verspreiding van MKZ. Om die reden is het al in de normale fase verboden varkens bijeen te brengen voor manifestaties en evenementen. In een vroeg stadium, soms al bij een uitbraak in het buitenland, kan het ook worden verboden om andere gevoelige dieren dan varkens bijeen te brengen. Dit geldt ook voor evenementen waarbij slechts enkele dieren aanwezig zijn, zoals een jaarmarkt met slechts een schaap of geit ter demonstratie: het zgn. evenementenverbod.

Minder risico vormt het bijeenbrengen van dieren die ongevoelig zijn voor MKZ, bijvoorbeeld een paardenmarkt, maar ook dan is het risico niet ondenkbaar. De paarden kunnen bijvoorbeeld afkomstig zijn van een bedrijf waar ook evenhoevigen worden gehouden. Daarom zullen dergelijke evenementen in sommige situaties worden verboden of zullen er voorwaarden worden gesteld aan het evenement.

Bijeenkomsten van mensen, zonder dat hierbij dieren aanwezig zijn, vormen slechts een zeer beperkt risico. Toch is passieve overdracht van virus van mens tot mens mogelijk, bijvoorbeeld door met mest verontreinigde materialen. Daarom is het advies voor mensen die in de agrarische sector werkzaam zijn voorzorgsmaatregelen te nemen. Deze zijn relatief eenvoudig: geen schoenen en kleding die in de stal of op het erf gedragen worden aan trekken naar plaatsen waar meerdere mensen bijeen komen. Het is niet de bedoeling dat mensen in een sociaal isolement komen.

7.11 Fokverbod

Bij een uitbraak van MKZ zal het verbod op het vervoer van gevoelige dieren het eerste van kracht worden en het langste blijven, aangezien dit vervoer het riskantst is. Daardoor kunnen, zeker in risicovolle gebieden, zoals het beschermingsgebied, zeugenbedrijven te kampen krijgen met overvolle stallen. In de varkenspestuitbraak van 1997/1998 was dit probleem van zodanige omvang, dat besloten werd tot het doden van zeer jonge biggen (3 tot 7 dagen oud). Deze maatregel gaf echter veel weerstand in de samenleving, bij eigenaren en bij dierenartsen. Om een dergelijke situatie in de toekomst te voorkomen, kan een fokverbod voor varkens afgekondigd worden.

Bij een eerste uitbraak van MKZ wordt in principe voor varkens een fokverbod ingesteld, tenzij duidelijk is dat het een relatief beperkte epidemie betreft die naar verwachting korter zal duren dan vier maanden. De groep van deskundigen zal hierover aan de CVO advies uitbrengen. Een beslissing over het instellen van een fokverbod wordt gebaseerd op zowel veterinaire als andere factoren.

Wanneer tijdens de epidemie, een uitbraak in een nieuw gebied plaatsvindt, is het, omdat er al langer beperkende maatregelen van kracht zijn, gerechtvaardigd om uit te gaan van het 'nee, tenzij principe'. Dit wil zeggen dat er geen fokverbod in het nieuwe gebied wordt ingesteld, tenzij mede op basis van het advies van de groep van deskundigen verwacht wordt dat de epidemie langer zal duren dan 4 maanden.

7.12 Standstill

Zodra een uitbraak van MKZ zich in Nederland voordoet zal er, in heel Nederland, een algehele standstill (vervoersverbod) afgekondigd worden die in principe 72 uur zal duren. Dit zal via de media bekend worden gemaakt. Een standstill betekent dat alle vervoer van en naar veehouderijen en van landbouwhuisdieren verboden is. In hoofdstuk 8 wordt in het maatregelpakket beschreven horend bij de standstill.

Aan het begin van de standstill is vaak alleen nog maar bekend dat er MKZ is op een bedrijf. Waar deze besmetting vandaan komt, hoe zij daar gekomen is en welke andere bedrijven in de tussentijd besmet zijn geraakt is dan nog niet bekend. De verspreiding kan zeer uitgebreid zijn aangezien er een periode zit tussen het inslepen van het virus en het zichtbaar worden van de verschijnselen (de incubatieperiode). De periode van de standstill wordt onder andere gebruikt om aard en omvang van de uitbraken in beeld te brengen, terwijl de kans op verdere verspreiding wordt gereduceerd. Deze periode is verder van belang om de centrale crisisorganisatie en de organisatie van de uitvoering van de bestrijding (waaronder ook een voorbereiding van een eventuele vaccinatie) en handhaving ter plaatse op te zetten.

7.13 Ruimen

7.13.1 Besmette bedrijven

Indien een uitbraak van MKZ op een bedrijf bevestigd is, worden alle evenhoevigen op dat bedrijf zo snel mogelijk gedood en vernietigd. Hiermee wordt voorkomen dat virus zich naar andere bedrijven kan verspreiden.

7.13.2 Verdachte bedrijven

Indien een ernstig vermoeden bestaat dat er sprake is van een besmetting met MKZ, kunnen de evenhoevigen op het betreffende bedrijf gedood worden voordat de diagnose MKZ is bevestigd. We spreken dan van preventieve ruiming.

Er zijn verschillende typen verdachte bedrijven. Een bedrijf kan verdacht zijn op basis van klinische verschijnselen die kunnen duiden op MKZ. Een bedrijf kan verdacht zijn, omdat er in de HRP of daarna intensieve contacten zijn geweest met een besmet bedrijf via dieren, personen of materialen (contactbedrijven). Dit kan zowel met een besmet bedrijf in het buitenland als in Nederland. Op verdachte bedrijven worden monsters genomen om een eventuele besmetting in het laboratorium aan te tonen of uit te sluiten. In de tussentijd kan het zijn dat de verdenking zodanig is dat verdere verspreiding vanuit het verdachte bedrijf gevreesd wordt. In een dergelijk geval kan besloten worden de evenhoevigen te ruimen voordat het resultaat van het laboratorium bekend is.

7.13.3 Preventieve ruiming in 1 km gebied

Uit ervaringen met eerdere uitbraken van MKZ is gebleken dat in een veedicht land als Nederland niet kan worden volstaan met alleen het ruimen van het besmette bedrijf. De epidemie kan alleen worden bestreden als in een straal rond het besmette bedrijf dieren preventief worden geruimd of gevaccineerd. Hiermee wordt de kans op verdere verspreiding verkleind, aangezien er geen gevoelige dieren meer aanwezig zijn of omdat de uitscheiding van virus vroegtijdig wordt gecoupeerd.

In eerste instantie zal er tijdens de standstill preventief geruimd worden in een cirkel van één kilometer rond een besmet bedrijf. Na de standstill en bij Europese toestemming zal in principe overgegaan worden op beschermende vaccinatie (zie paragraaf 7.14 en hoofdstuk 9).

7.14 Vaccinatie

Vaccinatie is een effectieve methode om een MKZ uitbraak te bestrijden. Het zorgt voor immuniteit van de gevaccineerde dieren tegen het MKZ virus, waardoor ze minder gemakkelijk worden geïnfecteerd, mochten ze toch in contact komen met virus. De Europese MKZ richtlijn (2003/85/EG) staat alleen vaccinatie bij een uitbraak toe (noodvaccinatie) en beschrijft de voorwaarden waaraan de lidstaten moeten voldoen als noodvaccinaties worden toegepast. In de richtlijn wordt onderscheid gemaakt tussen beschermende en onderdrukkende vaccinatie. Beschermende vaccinatie is een noodvaccinatie, waarbij gevaccineerde dieren in leven blijven na de uitbraak; bij onderdrukkende vaccinatie worden de dieren na vaccinatie alsnog gedood en vernietigd. Als bij een MKZ uitbraak gevaccineerd wordt, is het uitgangspunt beschermende vaccinatie, de zogenoemde 'vaccinatie voor het leven'. In hoofdstuk 9 wordt de inzet van vaccinatie beschreven.

7.15 Regionalisering

Aansluitend aan de standstill zal regionalisatie plaatsvinden. Nederland is opgedeeld in 20 'slapende' deelregio's. De grenzen daarvan zijn nu al bekend (zie bijlage 5) en lopen veelal langs aanwezige barrières (bijvoorbeeld (water)wegen). De deelregio's worden bij een uitbraak geactiveerd en samengevoegd tot de uiteindelijke regio's. Tijdens de standstill zal worden bekeken hoe deze deelregio's samengevoegd kunnen worden, zodat tijdens de crisis met circa 5 tot 6 regio's kan worden gewerkt (Figuur 1A). De regio rond het besmette gebied wordt aangeduid als "besmette regio", de anderen als "vrije regio" (zie figuur 1B).

Het instellen van regio's heeft als doel de kans op verspreiding van het virus over heel Nederland te verkleinen. Zo worden transportbewegingen van het ene naar het andere bedrijf beperkt tot één regio (zie figuur 1C en D). Het betreft het transport van mogelijk met MKZ verontreinigde producten, zoals melk en mest, maar ook de verplaatsing van voertuigen en personen die op het bedrijfsgebied met evenhoevigen komen.

Voorbeelden van voertuigen van personen die geregionaliseerd zijn:

- Dierenarts*
- Inseminator (gemengd bedrijf)
- Bedrijfsverzorger
- Vervoer van melk, mest en diervoeder
- Vervoer destructiemateriaal
- Alle monteurs, leveranciers, voorlichters etc. die het bedrijfsgebied betreden.

* De regionalisatie van dierenartsen kan mogelijk conflicteren met de één-op-één-relatie tussen dierenarts en veehouderijbedrijf die voor veel sectoren verplicht is. Mogelijk wordt de bovengenoemde regionalisatie voor de dierenarts daarom geschrapt of vervangen door een alternatief.

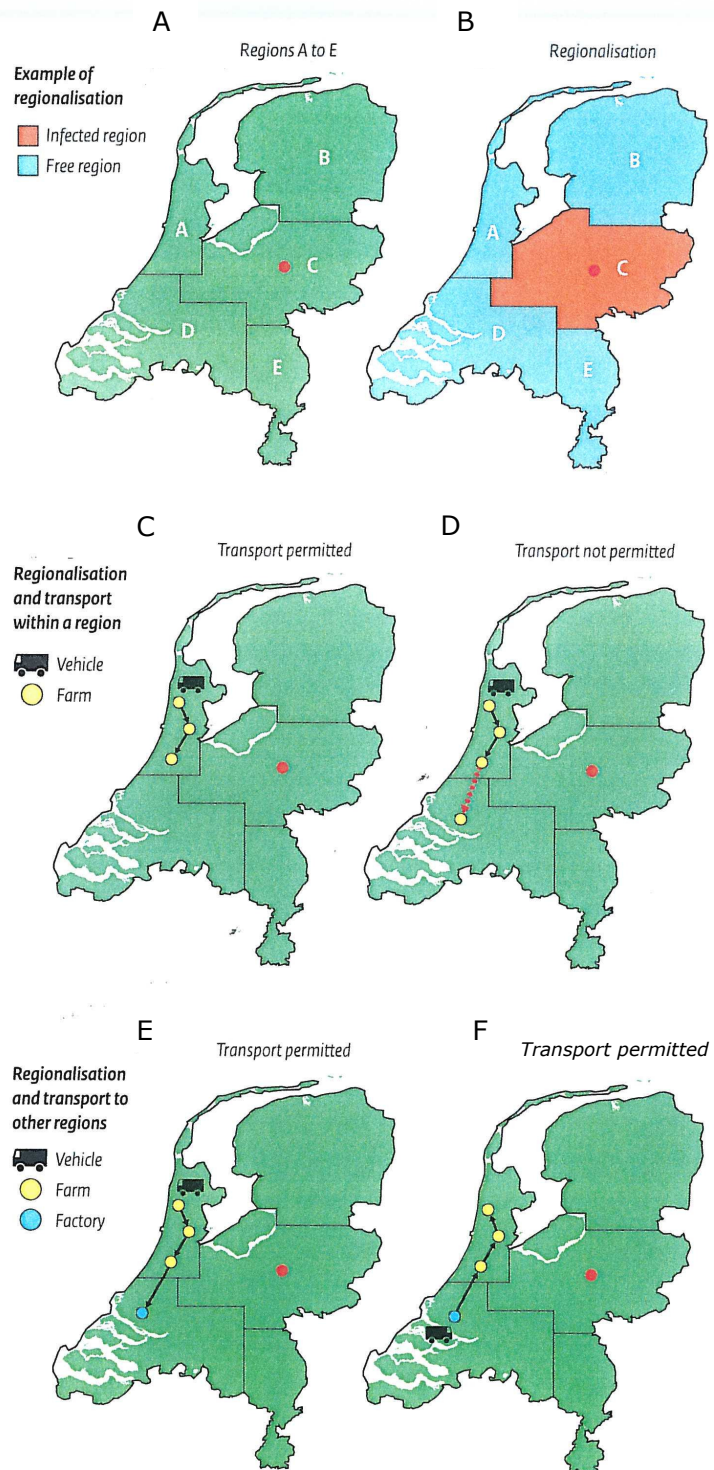
Rechtstreeks transport naar of van een locatie zonder evenhoevigen buiten de regio, voor ophalen of afleveren van producten of materialen, is wel toegestaan (zie figuur 1 E en F).

Voorbeelden zijn:

- Afleveren van melk aan een melkfabriek gelegen buiten de regio is toegestaan, mits rechtstreeks.
- Kadavers moeten binnen één regio opgehaald worden, maar mogen uiteindelijk rechtstreeks naar destructor buiten de regio vervoerd worden.
- Ophalen van voer op een mengvoederbedrijf buiten de regio, om verschillende bedrijven binnen de regio te bevoorraden is toegestaan.
- Vervoer van mest naar bijvoorbeeld een opslagplaats buiten de regio is alleen toegestaan met een ontheffing.
- Vervoer van dieren naar een slachterij buiten de regio kan worden toegestaan indien de epidemiologische situatie het toelaat. Hierbij moet wel aangetoond worden dat de beschikbare slachtcapaciteit binnen de regio te gering is. Aan dit vervoer zijn strikte voorwaarden verbonden, (zoals geprotocolleerd, 1 op 1, vaste corridor, vervoer zo mogelijk beperken tot de naastgelegen regio).

7.15.1 Controle

De controle op de regionalisering vindt plaats door identificatie van voertuigen door middel van het plaatsen van een sticker. Voor iedere regio zijn één kleur en code. Omstickeren voor een andere regio is alleen mogelijk na reiniging en ontsmetting van het voertuig op een erkende wasplaats volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëne protocol.

Figuur 1: Regionalisering en transport naar andere regio

A en B: 5 regio's

C en D: Regionalisatie en transport

E en F: Regionalisatie en transport naar andere regio's

7.16 Instellen van gebieden

Een belangrijk bestrijdingsinstrument bij MKZ is het instellen van gebieden rondom uitbraken. In deze gebieden gelden onder meer beperkingen voor vervoer van en naar locaties met gevoelige dieren en wordt ook ander vervoer van agrarische voertuigen zoveel mogelijk beperkt. Het instellen van de gebieden is een verplichting in de Europese MKZ-bestrijdingsrichtlijn en ook de OIE geeft het instellen van gebieden aan.

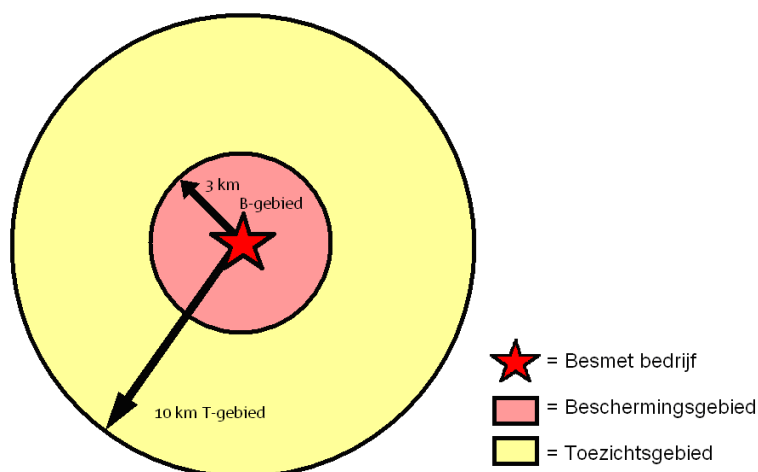
7.16.1 Gebied met vervoersverbod

Tijdens de verdenkingsfase bestaat er een sterk vermoeden dat er een besmetting met MKZ aanwezig is. Hoewel een besmetting nog niet bevestigd is in het laboratorium, kan al wel besloten worden dat er aanvullende maatregelen genomen moeten worden. Een maatregel is het instellen van een vervoersverbodgebied. In het gebied waar de verdenking bestaat wordt het vervoer van en naar veehouderijen stilgelegd. Er gelden dan de maatregelen zoals aangegeven in het "Maatregelpakket beschermingsgebied, toezichtsgebied en vervoersverbodgebied" (hoofdstuk 8.4). De grootte van het gebied is afhankelijk van de kans dat de diagnose bevestigd wordt en heeft een straal van 3 km of 10 km.

7.16.2 Beschermings- en toezichtsgebied

Zodra een MKZ besmetting is bevestigd, zullen de maatregelen die in de EU-richtlijn genoemd zijn worden uitgevoerd. Naast vele andere maatregelen betreft dit het instellen van een beschermingsgebied (B-gebied) met een straal van tenminste 3 km om het besmette bedrijf en een toezichtsgebied (T-gebied) met een straal van tenminste 10 km om het besmette bedrijf ingesteld (zie figuur 2).

De afbakening van de B/T-gebieden verloopt zoveel mogelijk langs geografische grenzen als (water-)wegen. In het B/T gebied schrijft de richtlijn strikte maatregelen voor, onder ander voor het vervoer van dieren en dierlijke producten, voor bezoek aan bedrijven, voor de screening van bedrijven, etc. Maatregelen voor het B/T gebied zijn verder uitgewerkt in de maatregelpakketten in hoofdstuk 8.4

Figuur 2: Beschermings- en toezichtsgebied

7.16.3 Ruimingsgebied

Naast ruimen van besmette bedrijven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om de ziekte te bestrijden. Het uitgangspunt is dat tijdens de standstill rondom ieder gedetecteerd besmet bedrijf in een straal van 1 kilometer een ruimingsgebied ingesteld wordt. Vervolgens worden alle bedrijven met gevoelige dieren in dat gebied preventief geruimd. Een uitzondering kan gemaakt worden voor kleinschalige hobbyhouderijen, indien zij aan bepaalde voorwaarden voldoen (zie 12.3.6) Vaccinatie kan tijdens de standstill nog niet worden ingezet, omdat het vaccin dan nog niet beschikbaar is. Het streven is om na de standstill rondom een besmet bedrijf een vaccinatiegebied in te stellen en over te gaan op beschermende vaccinatie (zie hoofdstuk 9).

7.16.4 Vaccinatiegebied en vaccinatietoezichtszone

Indien besloten wordt om te gaan vaccineren zal, in overleg met de Europese Commissie, een (voorlopig) vaccinatiegebied ingesteld worden (Figuur 3). Een beschrijving van gebiedsindeling bij vaccinatie staat in paragraaf 9.5. In dit vaccinatiegebied zal bij een volgende besmetting direct gevaccineerd kunnen worden zonder dat vooraf verder overleg met de Europese Commissie nodig is. Binnen het vaccinatiegebied kunnen meerdere vaccinatiecirkels komen te liggen waarin alle bedrijven gevaccineerd worden. De vaccinatiecirkel is het 2 km gebied rondom een besmet bedrijf waar gevaccineerd wordt. In het vaccinatiegebied zijn dezelfde maatregelen van toepassing als in het B/T gebied. De afbouw van de maatregelen staat beschreven in hoofdstuk 10.

De vaccinatietoezichtszone is een zone die wordt ingesteld om het vaccinatiegebied heen. De zone strekt zich uit van de rand van het vaccinatiegebied tot tenminste 10 km buiten die rand. Mogelijk wordt hierbij gebruik gemaakt van de grenzen van de deelregio's. In de vaccinatietoezichtszone worden de verplaatsingen van gevoelige dieren gecontroleerd, totdat Nederland weer vrij is verklaard van MKZ.

7.16.5 Groot vaccinatiegebied

Mocht er een situatie ontstaan met meerdere uitbraken of zelfs een explosieve toename van uitbraken, dan is sprake van de fase van buitengewone omstandigheden. Op dat moment kan worden besloten tot het instellen van een groter vaccinatiegebied. De beslissing wordt genomen door de verantwoordelijk bewindspersoon op basis van een advies van de deskundigengroep en in overleg met de Europese Commissie. Van grote invloed op deze beslissing zijn zaken als de snelheid waarmee het virus spreidt, de veedichtheid van het betreffende gebied en het gebruik van fysische/geografische grenzen (zie ook hoofdstuk 9 voor criteria voor het instellen van een vaccinatiegebied). Een kaart van de veedichtheid van de verschillende deelregio's van Nederland is bijgevoegd in bijlage 6.

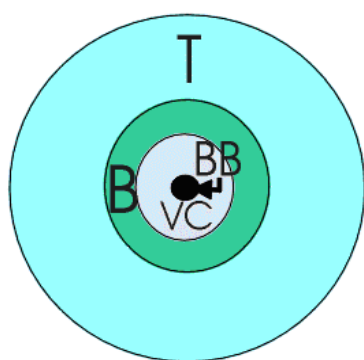
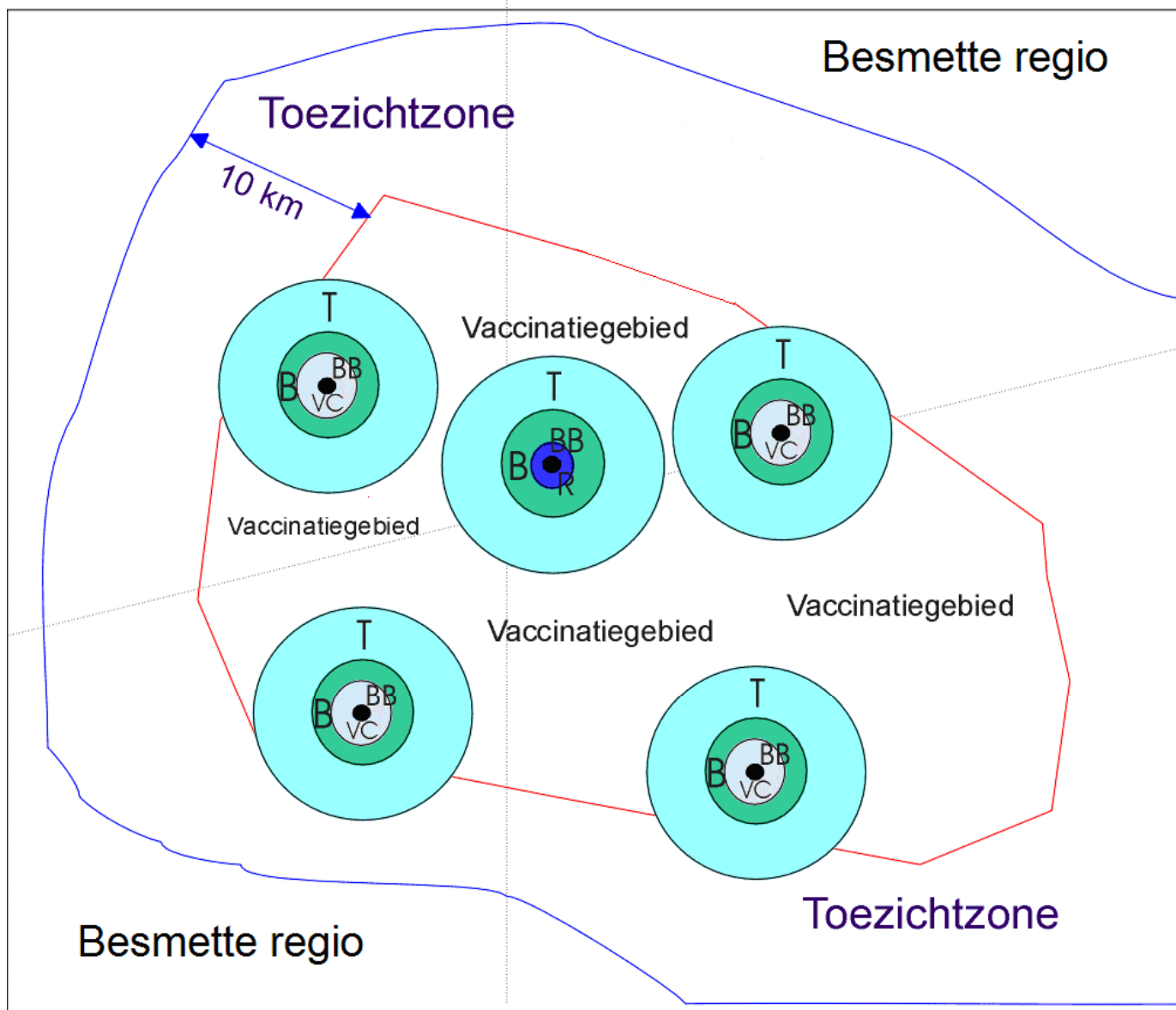
7.16.6 Buffergebied

In 2006 is er bij een uitbraak van KVP in Duitsland voor het eerst gebruik gemaakt van het instellen van een zogenaamd buffergebied. Dit is gedaan als een toegevoegde maatregel om het risico van verspreiding vanuit een uitbraak in het buurland dicht tegen de Nederlandse grens te beperken. Daarbij is de instelling er niet op gericht om de insleep van een infectie te voorkomen (immers de gevaarlijke bedrijfscontacten zijn toch

verboden) maar meer gericht op het beperken van de gevolgen van een eventuele introductie van het virus (door niet bedrijfsgebonden contacten) tot een ingesloten gebied. De maatregelen die gelden voor zo'n gebied zijn afhankelijk van de ernst van de situatie.

Het instellen van een buffergebied is in kern afhankelijk van twee vragen:

1. Hoe groot is de kans op introductie van het virus in een bepaald gebied?
2. Wat zijn de gevolgen van een introductie van het virus binnen een bepaald gebied?

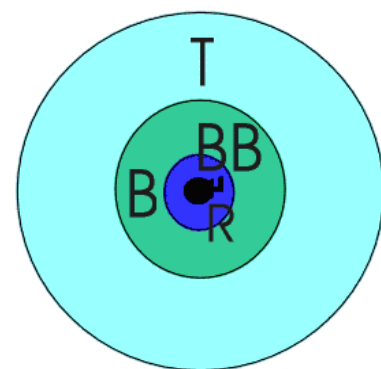
T = Toezichtgebied (10 km)

B = Beschermsgebied (3 km)

VC = Vaccinatiecirkel (2 km)

R = Ruimingsgebied (1 km)

BB = Besmet bedrijf

Figuur 3: Vaccinatiegebied met toezichtzone, beschermings- en toezichtgebied

7.17 Natuur

Om besmetting van wild te voorkomen en om een eventuele besmetting onder wild niet te laten verspreiden naar gehouden dieren kunnen maatregelen in natuurgebieden worden ingesteld. Deze maatregelen, zoals het afsluiten van terreinen voor publiek, het opschorten van werkzaamheden en het plaatsen van hekken en rasters, hebben tot doel de rust in terreinen te handhaven en het wild of grote grazers te isoleren. Bij een uitbraak van MKZ in een wildbestand of in natuurgebieden zullen aanvullende maatregelen gelden. Maatregelen met betrekking tot natuurgebieden en wild worden beschreven in hoofdstuk 12.3.

7.18 Defensie

Bij een uitbraak van MKZ in een land waar medewerkers van defensie gestationeerd zijn, zullen betrokkenen geïnformeerd en geadviseerd worden. Het advies houdt onder andere in dat bij terugkeer van personen kleding en schoeisel gereinigd wordt en dat materiaal gereinigd en ontsmet wordt. Daarnaast zal bij een uitbraak in Nederland defensie geadviseerd worden om in bepaalde risicogebieden oefeningen op te schorten.

7.19 Welzijnstransport en -opkoop

Als gevolg van maatregelen zoals vervoersverboden kan het dierenwelzijn in het geding komen. In dat geval moet een afweging gemaakt worden of de kans op verspreiding van het virus opweegt tegen de welzijnsproblemen die de betreffende maatregel tot gevolg heeft. Deze afweging moet per geval gemaakt worden. Zoals aangegeven dient de veehouder voor minstens 6 weken ruimte te hebben voor opvang. Voor bepaalde gevallen zullen ontheffingen op een verbod gegeven kunnen worden, bijvoorbeeld voor het vervoer van hoogdrachtige schapen. In bepaalde gevallen kan het zijn dat de locatie waarop de schapen aanwezig zijn bij het begin van de uitbraak van MKZ ongeschikt is voor het lammeren. In dat geval kan toegestaan worden dat de hoogdrachtige dieren en eventueel al geboren lammeren naar huis mogen worden vervoerd. Vervoer zal onder strikte voorwaarden plaats moeten vinden.

Indien de epidemie lang duurt en de beperkingen een lange periode van kracht zijn, ontstaan er mogelijk welzijnsproblemen op meer bedrijven. In bepaalde gebieden kan op dat moment een slachtregering ingesteld worden, waarbij dieren, met een ontheffing, naar een slachthuis of ander bedrijf vervoerd mogen worden (welzijnstransport). Als laatste optie wordt welzijnsopkoop gehanteerd.

In de eerste week van het vervoersverbod zal een werkgroep worden ingesteld om mogelijk te verwachten welzijnsproblemen ten gevolge van het vervoersverbod te inventariseren en oplossingen uit te werken. Vertegenwoordigers van EZ, NVWA en DR zullen in deze werkgroep plaatsnemen. Daarnaast zullen de volgende organisaties worden uitgenodigd: LTO, NVV, PVV, KNMvD en de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).

De randvoorwaarden voor welzijnstransport en -opkoop zijn:

- Het doden van zo min mogelijk gezonde dieren;
- Welzijnstransport en -opkoop mag niet interfereren met de organisatie van de bestrijding;
- Welzijnstransport mag geen extra risico voor verspreiding van het virus geven;
- Welzijnstransport en -opkoop mag alleen plaatsvinden naar aanleiding van dierenwelzijnproblemen, niet vanwege marktproblemen.

Dierwelzijnseisen zijn beschreven in de notitie van de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) (Minimum welzijnseisen bestrijdingscampagnes, maart 2002).

- Welzijnstransport kan pas op zijn vroegst plaatsvinden vanaf zes weken na het begin van de uitbraak.
- Eventuele opkoop moet voldoen aan de voorwaarden van de EU.

7.20 Welzijnscommissie

Bij een uitbraak van een besmettelijke ziekte, waarbij maatregelen worden genomen op het gebied van huisvesting en/of ruiming, wordt een commissie ingesteld die toezicht houdt op de uitvoering van de acties in het kader van dierenwelzijn op een verantwoorde wijze wordt gedaan. (Zie ook Hoofdstuk 4)

Hoofdstuk 8: Maatregelpakketten

8.1 Inleiding

8.2 Uitleg van maatregelpakketten

8.2.1 Vervoer van evenhoevigen

8.2.2 Vervoer van ongevoelige dieren

8.2.3 Levende producten

8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen

8.2.5 Melk

8.2.6 Diervoeders

8.2.7 Bezoekers

8.2.8 Destructiemateriaal

8.3 Maatregelpakket Standstill

8.3.1 Vervoer van evenhoevigen

8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

8.3.3 Levende producten

8.3.4 Mest

8.3.5 Melk

8.3.6 Diervoeders

8.3.7 Bezoekers

8.3.8 Destructiemateriaal

8.3.9 Vervoermiddelen

8.4 Maatregelpakket Beschermings-/ Toezichtsgebied / Vervoersverbodgebied / Vaccinatiegebied

8.4.1 Vervoer van evenhoevigen

8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

8.4.3 Levende producten

8.4.4 Mest

8.4.5 Melk

8.4.6 Diervoeders

8.4.7 Bezoekers

8.4.8 Destructiemateriaal

8.4.9 Vervoermiddelen

8.5 Maatregelenpakket Regio's

8.5.1 Vervoer van evenhoevigen

8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren

8.5.3 Levende producten

8.5.4 Mest

8.5.5 Melk

8.5.6 Diervoeders

8.5.7 Bezoekers

8.5.8 Destructiemateriaal

8.5.9 Vervoermiddelen

8.6 Maatregelenpakket fase van buitengewone omstandigheden

8.1 Inleiding

De maatregelpakketten beschrijven in detail welke maatregelen ten tijde van crisis in de ingestelde gebieden gelden en vormen dus een verdere uitwerking van de beleidsinstrumenten zoals beschreven in hoofdstuk 7.

De maatregelen die beschreven worden zijn van toepassing bij de aanvang van de officiële regeling. Naar gelang de situatie verbetert, kan met de nafase (hoofdstuk 10) begonnen worden. De maatregelen worden dan aangepast.

Het betreft maatregelpakketten voor de volgende gebieden:

- **Standstill**
Dit betreft heel Nederland gedurende 72 uur.
- **Beschermingsgebied/Toezichtgebied/Vervoersverbodgebied**
Dit betreft het 3 km beschermingsgebied (B-gebied) en het 10 km toezichtgebied (T-gebied) om de uitbraak, en tevens indien aanwezig gebieden waar een vervoersverbod (bij een ernstige verdenking) wordt afgekondigd.
- **Regio**
Dit betreft zowel de besmette regio als de vrije regio's.
- **Vaccinatiegebied**
Dit betreft het gebied waarin vaccinatie toegepast wordt. De maatregelen in dit gebied zijn gelijk aan de maatregelen in het B/T gebied. Meer over vaccinatie is in hoofdstuk 9 te lezen.

Indien een combinatie van maatregelpakketten wordt ingesteld, bijvoorbeeld standstill gecombineerd met beschermingsgebied, dan gelden voor het gebied steeds de strengste maatregelen.

8.2 Uitleg van de maatregelenpakketten

Hieronder wordt allereerst de achtergrond per maatregel geschetst. Daarna worden de maatregelpakketten elk afzonderlijk per gebied beschreven.

8.2.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen vormt het grootste risico voor verspreiding van het MKZ-virus. Om deze reden zal het vervoer van gevoelige dieren als eerste verboden zijn, soms zelfs al tijdens de aandacht- of verdenkingfase, en tijdens afbouw als laatste pas weer toegestaan zijn.

8.2.2 Vervoer van voor MKZ ongevoelige dieren

Ook voor het vervoer van ongevoelige diersoorten, bijvoorbeeld paarden en pluimvee, gelden beperkingen. Deze dieren kunnen namelijk afkomstig zijn van bedrijven waar ook gevoelige dieren aanwezig zijn en zij kunnen virus passief met zich mee dragen. Daarnaast kan het, ook als ze afkomstig zijn van bedrijven waar geen gevoelige dieren

aanwezig zijn, het om reden van handhaving gedurende bepaalde hoog-risico periodes en in bepaalde risicovolle gebieden (bijvoorbeeld tijdens de standstill of in het beschermingsgebied) toch verboden zijn deze dieren te vervoeren, uitzonderingen daargelaten. Daarnaast zijn in bepaalde risicovolle gebieden voorwaarden voor het vervoer van deze dieren. In hoofdstuk 11 worden de regels met betrekking tot paarden en pluimvee en overige ongevoelige diersoorten nader beschreven.

8.2.3 Levende producten

Onder levende producten wordt verstaan: sperma, eicellen en embryo's. Als deze producten afkomstig zijn van evenhoevigen kunnen deze producten virus bevatten. Om die reden zijn tijdens een uitbraak beperkingen voor het vervoer van deze producten. Tijdens de standstill betekent dit dat vervoer verboden is.

Volgend op de standstill is het vervoer van sperma vanaf KI-centra buiten het B/T-gebied toegestaan, maar is aflevering alleen toegestaan aan de openbare weg, zodat het erf niet betreden wordt. Dit betekent dat inseminaties alleen plaats kunnen vinden door mensen die, volgens de regels voor bedrijfshygiëne (paragraaf 7.8), het bedrijfsgebied mogen betreden. In de praktijk zal dit neerkomen op de veehouder zelf. Het vervoer van levende producten is niet geregionaliseerd.

Een KI-station en/of een embryo-winningscentrum dat gelegen is in het B/T gebied of in het vaccinatiegebied mag géén producten leveren. Spermawinning op een KI-station in deze gebieden mag, onder de aanvullende voorwaarden van de EU-richtlijn, wel plaatsvinden. Embryo- en eicelwinningscentra in het vaccinatiegebied is niet toegestaan.

8.2.4 Mest en mestvervoermiddelen

Aangezien ook mest het MKZ virus kan bevatten, vormt het vervoer en het uitrijden van mest een risico. Dit zal om die reden zo lang mogelijk verboden zijn, zeker indien de mest afkomstig is van bedrijven met gevoelige dieren. De productie van mest op de bedrijven gaat echter onverminderd door. De oplossing voor het opslagprobleem wordt gezocht in extra opslagruimte voor de mest op het bedrijf of, onder zeer strikte voorwaarden, vervoer naar een opslagplaats of verwerkingsplaats waarbij bijvoorbeeld door hitte of pH behandeling de concentratie MKZ-virus kan worden verlaagd. Wanneer de aanwending van mest weer is toegestaan geschiedt dit conform de gebruikelijke regelgeving. Beperkingen voor transport en verwerking van mest die afkomstig is van bedrijven waar geen evenhoevigen gehouden worden zullen ook eerder opgeheven kunnen worden. Uitgezonderd van alle maatregelen met betrekking tot mest is het vervoer van behandelde en verpakte mest van de detailhandelaar naar de consument en het gebruik van deze mest. Dit vormt immers geen risico voor de verspreiding van MKZ en is uit het oogpunt van de handhaving geen probleem.

8.2.5 Melk

Besmette dieren scheiden MKZ virus uit in de melk. Om die reden vormt het vervoer van melk een risico voor de verspreiding van virus en zal gedurende de standstill melk niet vervoerd mogen worden. Melk wordt niet opgehaald en indien er in deze drie dagen geen opslagcapaciteit meer beschikbaar is, zal de melk op een verantwoorde manier

verwijderd moeten worden (bijv. in de mestkelder). Gezien het feit dat deze situatie niet langer dan 72 uur houdbaar is, zal aansluitend aan de standstill het vervoer van melk weer toegestaan worden. Dit vervoer moet onder strikt hygiënische omstandigheden en geregionaliseerd gebeuren (zie hoofdstuk 7 voor uitleg regionalisering). Het vervoer van melk uit een hoog risico gebied (beschermingsgebied) zal nog aan extra voorwaarden moeten voldoen.

Melk mag nooit in het rioolwatersysteem worden geloosd. Onderzoek heeft uitgewezen dat lozingen van besmette melk in het riool tot hoge infectiekansen van vee in een ruime regio kan leiden. Veehouders worden daarom dringend opgeroepen zich aan het loosverbod te houden.

8.2.6 Diervoeders

Gedurende de standstill is ook het vervoer van diervoeders verboden om contacten tussen bedrijven te voorkomen. Na de standstill is vervoer onder voorwaarden weer toegestaan. Vervoer van diervoeder afkomstig van een fabriek kan een risico op verspreiding vormen als de voerwagen op verschillende bedrijven met evenhoevigen komt. Daarom is dit vervoer geregionaliseerd. Het vervoer van voeders naar bedrijven zonder evenhoevigen is niet geregionaliseerd. Zie hoofdstuk 7.15 voor uitleg over regionalisering.

Diervoeder (ruwvoer) afkomstig van een bedrijf met evenhoevigen kan met virus verontreinigd zijn, en om die reden is vervoer tussen bedrijven van dit voeder verboden. Uitgezonderd op alle maatregelen over diervoeder is:

- Rechtstreeks vervoer van verpakte voeders voor vee, paarden en pluimvee van detailhandelaar naar dierhouders;
- Vervoer van voeders voor vee en pluimvee via schepen op de binnenwateren;
- Het vervoer van kant-en-klaar petfood en voer voor proefdieren in laboratoria dat rechtstreeks in de verpakking van de fabrikant naar de proefdierfaciliteit worden vervoerd;
- Het transport over verharde (snel)wegen en water van diervoedergrondstoffen wanneer deze niet afkomstig zijn van een veehouderij en uitsluitend bestemd zijn voor dier- en mengvoederfabrieken;
- Vervoer van vochtrijke veevoeders van producerende bedrijven (bierbrouwer, aardappelmeelfabriek) naar opslagplaatsen zonder gevoelige dieren. Deze vormen geen risico voor de verspreiding van MKZ en zijn uit handhavingsoogpunt geen probleem.

8.2.7 Bezoekers

In heel Nederland mogen bezoekers het bedrijfsgedeelte op bedrijven met evenhoevigen niet betreden. Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgedeelte geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgedeelte. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis. Voor bepaalde personen gelden uitzonderingen op deze regels voor de bedrijfshygiëne. Meer informatie is te vinden in hoofdstuk 7.8.

8.2.8 Deconstructiemateriaal

Het vervoer van destructiemateriaal, door een daarvoor aangewezen bedrijf, is altijd toegestaan, ook tijdens de standstill. De reden hiervoor is dat het uit veterinaire, hygiënische en ethische oogpunt niet gewenst is om kadavers 72 uur op het bedrijf te laten liggen. Vervoer gebeurt onder zeer strikte voorwaarden.

Het ophalen van destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen is geregionaliseerd (zie hoofdstuk 7. voor uitleg regionalisering).

8.3 Maatregelpakket standstill

8.3.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen. Om welzijnsredenen mogen alle melkgevende evenhoevigen (melkkoeien, melkgeiten en melkschapen) in de eerste 24 uur na afkondiging van de standstill, éénmalig naar huis gehaald worden, mits de vervoersafstand niet meer dan 10 km bedraagt. Het naar binnen halen van vee dat op de huiskavel staat en daarbij niet over de openbare weg vervoerd hoeft te worden, is toegestaan.

8.3.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Het vervoer van pluimvee en paarden is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan om met deze dieren over de openbare weg te lopen. Een uitzondering wordt gemaakt voor het vervoer van paarden in levensbedreigende situaties naar een gespecialiseerde kliniek, met een verklaring van de behandelende dierenarts (zie hoofdstuk 11). Ook het vervoer van eendagskuikens is onder voorwaarden mogelijk. Deze dienen rechtstreeks vervoerd te worden naar een bedrijf waar uitsluitend pluimvee wordt gehouden. De aflevering van de kuikens dient te gebeuren op de openbare weg die grenst aan het ontvangende bedrijf (zie hoofdstuk 11). Voor het vervoer van andere ongevoelige diersoorten zijn geen beperkingen; de regels voor bedrijfshygiëne zijn wel van toepassing.

8.3.3 Levende producten

Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en embryo's) van evenhoevigen is niet toegestaan. Inseminatie of bevruchting (mede embryotransplantatie, in-vitrofertilisatie) van evenhoevigen is toegestaan indien het sperma, de eicel, of het embryo al op het bedrijf is. De bezoekersregeling is leidend betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting.

8.3.4 Mest

Het vervoer of aanwenden van mest van vee, paarden of pluimvee is niet toegestaan.

8.3.5 Melk

Ophalen van melk op bedrijven waar evenhoevigen aanwezig zijn is verboden.

Het transport van melk van weide naar huis, met weidetank, is toegestaan met een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.3.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders is in principe verboden. Om welzijnsredenen wordt hierop een uitzondering gemaakt voor het vervoer van voeders bestemd voor pluimvee (zie 11.3.2), pelsdieren, konijnen en proefdieren. Dit voeder moet van de fabriek één op één vervoerd worden naar het bedrijf en aflevering moet plaatsvinden op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Op bedrijven met evenhoevigen moet het voer aan de openbare weg worden afgeleverd.

In noodsituaties zijn, met ontheffing, de volgende uitzonderingen mogelijk:

- het vervoer van ruwvoer naar schapen;
- het vervoer van melkpoeder naar vleeskalverbedrijven.

8.3.7 Bezoekers

Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen het bedrijfsgedeelte niet betreden. Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgedeelte geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgedeelte. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden, geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis. Voor bepaalde personen gelden uitzonderingen op deze regels voor bedrijfshygiëne (zie paragraaf 7.8 voor meer informatie)

8.3.8 Deconstructiemateriaal

Deconstructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het destructiebedrijf.

8.3.9 Vervoermiddelen

Verplaatsen van lege vervoermiddelen van vee, pluimvee, rauwe melk, veevoeder of mest is niet toegestaan. Uitgezonderd is het verplaatsen van vervoermiddelen voor het vervoer van eendagskuikens, voor het vervoer van paarden in levensbedreigende situaties naar een gespecialiseerde kliniek en voor het eenmalig vervoer van melkgevende evenhoevigen (melkkoeien, melkgeiten en melkschapen) naar huis.

8.4 Maatregelenpakket beschermingsgebied / toezichtsgebied / vervoersverbodgebied / vaccinatiegebied

8.4.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen. In zeer uitzonderlijke gevallen kan met een ontheffing toegestaan worden dat de dieren rechtstreeks naar een slachthuis binnen het vaccinatiegebied worden vervoerd.

8.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Het vervoer van pluimvee en paarden is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan om met deze dieren over de openbare weg te lopen. Van dit vervoersverbod kan afgeweken

worden: voor de uitzonderingen, bijvoorbeeld levensbedreigende situaties, en voorwaarden zie hoofdstuk 11.

8.4.3 Levende producten

Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en embryo's) van evenhoevigen is toegestaan. Inseminatie of bevruchting van evenhoevigen door personeel van eigen bedrijf is toegestaan met sperma/eicellen/embryo's die ofwel gewonnen zijn bij dieren van eigen bedrijf, zijn opgeslagen op dat bedrijf, of geleverd zijn aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming. Embryo- en eicelwinning in het vaccinatiegebied is niet toegestaan.

De bezoekersregeling is leidend betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting.

Een KI-centrum en/of een embryo-win-centrum in het B/T gebied mag geen levende producten leveren. Dit betekent dat sperma, eicellen en embryo's afkomstig moet zijn van centra die buiten het B/T gebied liggen. Voor het vervoer en de levering van sperma van paarden, zie hoofdstuk 11.

8.4.4 Mest

Het vervoer van mest van vee, paarden en pluimvee, afkomstig van bedrijven met evenhoevigen is niet toegestaan. Voor het vervoer van paardenmest en pluimveemest van bedrijven zonder evenhoevigen zie hoofdstuk 11.

Bij vaststelling van mestopslagproblemen op bovengenoemde bedrijven is het toegestaan noodvoorzieningen op het bedrijf te plaatsen en/of kan afvoer van mest plaatsvinden. De afvoer geschiedt onder toezicht naar een aangewezen tussenopslagplaats of installatie voor mestverwerking in het gebied. De afvoer vindt plaats met ontheffing en op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij toenemende mestproblemen is afzet naar centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten het gebied onder voorwaarden mogelijk.

Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85/EG geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

8.4.5 Melk

Ophalen van rauwe melk van bedrijven met evenhoevigen (incl. van zelfzuivelende bedrijven) is mogelijk op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. De vervoermiddelen mogen uitsluitend bestemd zijn voor het ophalen van rauwe melk uit het gebied. De rauwe melk mag vanaf meerdere bedrijven met evenhoevigen opgehaald worden en mag alleen vervoerd worden naar een aangewezen melkfabriek die ingericht is voor verwerking van rauwe melk afkomstig uit het gebied. Het transport van melk van weide naar huis, met weidetank, is toegestaan volgens een door de NVWA goedgekeurd protocol.

De melk dient de in de richtlijn voorgeschreven behandeling(en) te ondergaan. Dit houdt in enkelvoudige pasteurisatie indien de pH minder is dan 7,0; anders dient dubbele pasteurisatie toegepast te worden. Melk en melkproducten van zelfzuivelende bedrijven moeten voldoen aan de voorschriften in de richtlijn (zie bijlage 7).

In het B- en T-gebied is het vervoer van reguliere tankmelkmonsters mogelijk naar een laboratorium, mits voor het vervoer en de verwerking in het laboratorium een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol bestaat. Het nemen en vervoeren van individuele melkmonsters is niet toegestaan.

8.4.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders vanaf een bedrijf met evenhoevigen is verboden.

Het overige vervoer van diervoeders is toegestaan op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Toegestaan is:

- Het vervoer van ruwvoer binnen het eigen bedrijf. Indien het ruwvoer niet op het huiskavel ligt, en de openbare weg gebruikt moet worden is dit toegestaan op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol
- In noodgevallen is het vervoer van ruwvoer en stro, bijvoorbeeld naar noodopvang van hoogdrachtige ooien en pasgeboren lammeren, toegestaan met ontheffing.

Voor het vervoer van diervoeder naar pluimveebedrijven zie hoofdstuk 11.

8.4.7 Bezoekers

Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen het bedrijfsgebied niet betreden. Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgebied geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgebied. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis. Er gelden uitzonderingen op deze bezoekersregeling. (zie paragraaf 7.8 voor meer informatie)

8.4.8 Deconstructiemateriaal

Deconstructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het destructiebedrijf.

8.4.9 Vervoermiddelen

Verplaatsen van lege vervoermiddelen van vee is niet toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn de vervoermiddelen voor het vervoer van paarden in bepaalde situaties en wagens voor het vervoer van eendagskuikens (zie hoofdstuk 11). Daarnaast mogen lege vervoermiddelen na een stilstand van 24 uur buiten het gebied gebruikt worden, mits de lege vervoermiddelen volgens een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol (zie 7.7) gereinigd en ontsmet zijn.

8.5 Maatregelenpakket regio's

Bij het instellen van de regio's (zie 7.15), aansluitend aan de standstill, zullen de maatregelen van toepassing zijn zoals hieronder beschreven. Deze maatregelen zullen bij aanvang zowel in de regio met de besmette haard, als in de regio's die vrij zijn, vrijwel identiek zijn. Echter, in de vrije regio's zal op een vroeger tijdstip versoepeling van maatregelen mogelijk zijn. Dit staat beschreven in hoofdstuk 10, de afbouw.

8.5.1 Vervoer van evenhoevigen

Het vervoer van evenhoevigen is niet toegestaan. Het is ook niet toegestaan met deze dieren over de openbare weg te lopen.

Transport van dieren in het kader van het dierenwelzijn (bijvoorbeeld hoogdrachtige oaien) is, onder stringente voorwaarden met ontheffing, binnen de regio toegestaan.

8.5.2 Vervoer van ongevoelige dieren

In de 'besmette regio' is vervoer van pluimvee van een bedrijf met evenhoevigen naar een ander bedrijf met evenhoevigen niet toegestaan. In de 'vrije regio's is dit vervoer binnen de regio wel toegestaan, op basis van een hygiëneprotocol. Het overige vervoer van pluimvee is toegestaan. Pluimvee dat verplaatst is van een bedrijf met MKZ-gevoelige dieren mag pas na 30 dagen opnieuw verplaatst worden (zie hoofdstuk 11). Het vervoer van paarden is onder bepaalde voorwaarden toegestaan (zie hoofdstuk 11).

8.5.3 Levende producten

Het leveren van levende producten van evenhoevigen is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming. Het vervoer van levende producten (sperma, eicellen en/of embryo's) van evenhoevigen is toegestaan. Inseminatie of bevruchting van evenhoevigen door personeel van eigen bedrijf is toegestaan met sperma, eicellen en/of embryo's die ofwel gewonnen zijn bij dieren van eigen bedrijf, zijn opgeslagen op dat bedrijf, of geleverd zijn aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming.

De bezoekersregeling is leidend, betreffende het toestaan van inseminatie of bevruchting. Voor voorwaarden voor het leveren van sperma van paarden, zie hoofdstuk 11.

8.5.4 Mest

Het vervoer van mest van vee en pluimvee afkomstig van bedrijven met evenhoevigen is niet toegestaan. Het vervoer van pluimvee- en paardenmest afkomstig van bedrijven zonder evenhoevigen is toegestaan. Voor pluimveemest is dit toegestaan met een PVE geleidebiljetten en voor paardenmest met een eigen verklaring (zie hoofdstuk 11).

Bij vaststelling van mestopslagproblemen op bovengenoemde bedrijven is het toegestaan noodvoorzieningen op het bedrijf te plaatsen en/of kan afvoer van mest plaatsvinden. De afvoer geschiedt onder toezicht naar een aangewezen tussenopslagplaats of installatie voor mestverwerking in het gebied. De afvoer vindt plaats met ontheffing en op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij toenemende mestproblemen is afzet naar centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten het gebied onder voorwaarden mogelijk. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85/EG geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

8.5.5 Melk

Ophalen van rauwe melk op bedrijven (incl. van bedrijven van zelfzuivelaars) waar evenhoevigen aanwezig zijn is mogelijk op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Evenals het transport van melk van weide naar huis, met weidetank. Het vervoer van individuele reguliere melkmonsters is alleen mogelijk op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

8.5.6 Diervoeders

Het vervoer van diervoeders vanaf een bedrijf met evenhoevigen is verboden. Het overige vervoer van diervoeders is toegestaan op basis van een door de VWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Toegestaan is:

- Het vervoer van ruwvoer binnen het eigen bedrijf. Indien het ruwvoer niet op het huiskavel ligt en de openbare weg gebruikt moet worden is dit toegestaan op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol
- In noodgevallen is het vervoer van ruwvoer en stro, bijvoorbeeld naar noodopvang van hoogdrachtige oaien en pasgeboren lammeren, toegestaan met ontheffing.

Voor het vervoer van diervoeder naar pluimveebedrijven zie hoofdstuk 11.

8.5.7 Bezoekers

In heel Nederland geldt dat bezoekers op bedrijven met evenhoevigen het bedrijfsgebouwe niet mogen betreden. Bij een goede scheiding tussen woon- en bedrijfsgebouwe geldt het bezoekersverbod alleen voor het bedrijfsgebouwe. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod ook voor het woonhuis. Er gelden uitzonderingen op deze regels voor bedrijfshygiëne (zie paragraaf 7.8).

8.5.8 Deconstructiemateriaal

Deconstructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen mag opgehaald worden, onder de strikte voorwaarden die zijn afgesproken met het deconstructiebedrijf. Voor het ophalen van deconstructiemateriaal van slachterijen en bedrijven zonder evenhoevigen gelden geen extra voorwaarden.

8.5.9 Vervoermiddelen

De aanwezigheid van ongeladen en geladen vervoermiddelen bestemd voor het vervoer van vee, rauwe melk, voer, mest en deconstructiemateriaal op een bedrijf met evenhoevigen in een andere regio dan waarvoor het vervoermiddel gestickerd is verboden.

8.6 Maatregelenpakket fase van buitengewone omstandigheden

Wanneer er sprake is van ernstige maatschappelijke ontwrichting waarin normale wettelijke bevoegdheden niet meer toereikend zijn kan (bij Koninklijk Besluit op voordracht van de minister-president) worden besloten tot het afkondigen van de zogenaamde buitengewone situatie. De coördinatie van de bestrijding wordt dan overgedragen aan het Nationaal Crisis Centrum (NCC). Maatregelenpakketten in deze fase zijn afhankelijk van de situatie en kunnen niet van tevoren worden opgenomen in dit beleidsdraaiboek. In geval van buitengewone omstandigheden kan de (beperkte of algehele) noodtoestand worden afgekondigd. Er kunnen dan verschillende noodwetten van kracht worden en extra wettelijke bevoegdheden ter beschikking komen.

Hoofdstuk 9: Vaccinatie

9.1 Inleiding

9.2 Inzet van vaccinatie

9.3 Uitgangspunten

9.4 Overwegingen bij de uitgangspunten

9.4.1 Zo min mogelijk gezonde dieren doden en beperkte vaccinatie

9.4.2 Standstill 72 uur

9.4.3 Deskundigengroep (veterinair technisch)

9.4.4 Gebieden waarin gevaccineerd zal worden

9.4.5 Uitbraak in een nieuw gebied

9.4.6 Te vaccineren dieren

9.5 Maatregelpakket vaccinatiegebied

9.5.1 Afbouw

9.1 Inleiding

Bij de bestrijding van MKZ is het van groot belang om te voorkómen dat gevoelige dieren in contact komen met het virus en het virus zich in een dier kan vermeerderen. Het verminderen van het aantal gevoelige dieren is daarom een zeer belangrijk hulpmiddel bij de bestrijding, naast het verminderen van virusuitscheiding door dieren die toch een infectie oplopen. Dit kan bijvoorbeeld worden bereikt door dieren preventief te ruimen, maar óók door niet besmette dieren te vaccineren.

Gevaccineerde dieren bouwen immuniteit op tegen MKZ virus, waardoor ze minder gemakkelijk worden besmet, mochten ze toch in contact komen met virus. Indien dieren na vaccinatie toch nog besmet worden, dan zullen zij minder en korter virus uitscheiden en daarmee minder besmettelijk zijn voor andere dieren dan besmette maar ongevaccineerde dieren. Hierdoor wordt de kans op verdere verspreiding van het virus verkleind.

Vaccineren zonder dat MKZ in een land is aangetoond (preventief vaccineren) is sinds 1992 in Europa verboden. De Europese MKZ richtlijn (2003/85/EG) staat alleen vaccinatie toe bij een uitbraak (noodvaccinatie) en beschrijft de voorwaarden waaraan de lidstaten moeten voldoen als noodvaccinatie wordt toegepast. Deze richtlijn kent twee verschillende soorten noodvaccinatie: onderdrukkende en beschermende vaccinatie. Bij gebruik van onderdrukkende vaccinatie worden gevaccineerde dieren later alsnog geruimd (gedood en vernietigd). Deze vorm van vaccinatie (eigenlijk uitgestelde ruiming) is een maatregel om capaciteitsproblemen bij doding of destructie op te vangen. Beschermende vaccinatie is een noodvaccinatie waarbij de dieren niet worden geruimd na de uitbraak van MKZ.

Beschermende vaccinatie

Sinds de MKZ uitbraak van 2001 is het bestrijdingsbeleid van Nederland gericht op beschermende vaccinatie, de zogenoemde "vaccinatie voor het leven". Dit betekent dat gevaccineerde dieren, net als niet-gevaccineerde dieren, hun normale productielevens kunnen voltooien en dat de producten van deze dieren, zoals melk of vlees, vermarkt kunnen worden. Dit kan alleen worden uitgevoerd, indien het mogelijk is onderscheid te maken tussen dieren die gevaccineerd zijn en dieren die besmet zijn, het zogenaamde DIVA principe (differentiating infected from vaccinated animals). De vaccinatiestrategie zoals hieronder wordt beschreven, past in het kader van de Europese MKZ richtlijn.

9.2 Inzet van vaccinatie

Nederland heeft contracten afgesloten met farmaceutische bedrijven over de levering van noodvaccin voor verschillende MKZ-virusstammen. De keuze van de virusstammen is gebaseerd op aanbevelingen van het Wereld Referentielaboratorium voor MKZ (Pirbright Institute, VK). Het aantal vaccindoses in deze noodvoorraad is gebaseerd op scenarioanalyses in wetenschappelijke modelstudies.

Voor- en nadelen van beschermende vaccinatie

Het toepassen van noodvaccinatie kent voor- en nadelen en daarom dient er een zorgvuldige afweging plaats te vinden of, en op welk moment, vaccinatie als bestrijdingsinstrument moet worden ingezet. Het grote voordeel is dat door het gebruik van vaccinatie bij een epidemie veel minder dieren preventief geruimd hoeven te worden. Het nadeel is dat landen langduriger handelsbeperkingen kunnen opleggen voor producten van gevaccineerde dieren. Voor een exporterend land als Nederland heeft een langere blokkade door belangrijke handelspartners grote economische consequenties. De EU-richtlijn stelt daarbij eisen aan de verwerking van producten van gevaccineerde dieren wat tot kanalisatiekosten en mogelijk lagere verwaarding van deze producten kan leiden. Bovendien kan vaccinatie in de beginfase minder doeltreffend zijn dan preventief ruimen, omdat het tijd kost (7 tot 14 dagen) voordat gevaccineerde dieren voldoende immuniteit tegen het virus hebben opgebouwd. Bovendien kunnen gevaccineerde dieren soms toch nog een infectie oplopen. Naast vaccinatie moeten daarom ook andere bestrijdingsinstrumenten worden ingezet, zoals vervoersverboden en verhoogde hygiëne-eisen. Het ruimen van besmette bedrijven wordt altijd uitgevoerd.

Afweging

Voor de inzet van vaccinatie wordt een afweging gemaakt van veterinaire, ethische en economische argumenten. Het gaat dan over het wel of niet inzetten van vaccinatie als bestrijdingsinstrument en op welk moment dit gedaan moet worden. Op veterinair gebied worden de gevolgen van de bestrijdingsstrategieën op het verloop van de epidemie beoordeeld. Daarbij spelen factoren als de veedichtheid, virustype, betrokken diersoorten en vaccinbeschikbaarheid een rol. Bij een economische afweging wordt bijv. gedacht aan de financiële gevolgen van een bepaalde bestrijdingsstrategie voor de agrarische sector. Onder de ethische overwegingen valt de maatschappelijke wens zo min mogelijk niet-besmette dieren te doden.

9.3 Uitgangspunten

De vaccinatiestrategie beschreven in dit hoofdstuk is het resultaat van de afweging, zoals die gemaakt is met de huidige kennis en de heersende opvattingen op nationaal en internationaal niveau. Uitgangspunten van de Nederlandse vaccinatiestrategie zijn:

1. Tijdens de bestrijding van MKZ zullen zo min mogelijk niet-besmette, gezonde dieren worden gedood en vernietigd. De inzet van vaccinatie wordt beperkt tot het aantal dieren/bedrijven dat noodzakelijk wordt geacht om de MKZ-uitbraak effectief te bestrijden.
2. De eerste 72 uur (standstill) na de eerste uitbraak in Nederland wordt niet gevaccineerd. Besmette bedrijven, contactbedrijven en bedrijven die binnen één kilometer rondom de besmette bedrijven liggen worden in deze periode (preventief) geruimd.
3. De verantwoordelijke bewindspersoon van het ministerie van EZ beslist of en zo ja in welk gebied na de standstill wordt gevaccineerd, mede op advies van de deskundigengroep.

4. Bij een nieuwe uitbraak in een ander gebied wordt opnieuw beoordeeld of er in dit gebied wordt gevaccineerd.
5. Vaccinatie is 'noodvaccinatie voor het leven' (beschermende vaccinatie). De dieren worden na de vaccinatie niet geruimd.
6. Besmette bedrijven worden geruimd.
7. Er is geen gedifferentieerd vaccinatiebeleid voor hobbydieren.

9.4 Overwegingen bij de uitgangspunten

9.4.1 Zo min mogelijk niet-besmette, gezonde dieren doden

Nederland heeft in de afgelopen jaren meermalen epidemieën van besmettelijke dierziekten meegemaakt (KVP in 1997/1998, MKZ in 2001, AI in 2003, Blauwtong in 2006). Tijdens de bestrijding van deze ziekten zijn veel, ook niet-besmette dieren geruimd. Door aangepaste wetgeving, verbeterde vaccins en diagnostische tests en door een toegenomen internationale acceptatie van vaccinatie, is het nu mogelijk geworden om beschermende vaccinatie in te zetten bij een MKZ-uitbraak. Van deze mogelijkheid zal in Nederland gebruik worden gemaakt, zodra duidelijk wordt dat op grote schaal dieren preventief geruimd moeten worden om de epidemie te bestrijden. Bij de beslissing tot vaccinatie wordt echter niet alleen gekeken naar de wens zo min mogelijk niet besmette dieren te doden, maar zijn ook andere belangen in het geding, zoals veterinaire, economische en maatschappelijke consequenties van de mogelijke maatregelen.

9.4.2 Standstill 72 uur

Zodra er een uitbraak van MKZ in Nederland is bevestigd, treedt de standstill in werking. De periode van de 72 uur standstill wordt gebruikt om de aard en omvang van de besmetting in beeld te brengen. Aan het begin van de standstill is vaak alleen maar bekend dat een bedrijf besmet is. Om vaccinatie als instrument efficiënt te kunnen inzetten is meer informatie nodig. Op basis van een risicoanalyse van de groep van deskundigen en op basis van andere factoren (zoals economische en maatschappelijke factoren) wordt de afweging gemaakt om al dan niet te vaccineren. Uiteindelijk zal de verantwoordelijke bewindspersoon beslissen of en hoe er gevaccineerd zal gaan worden. Dit plan zal in het SCoFAH aan de andere lidstaten en de Europese Commissie worden gepresenteerd. In afwachting van goedkeuring zal de vaccinatiecampagne worden voorbereid. Na goedkeuring van het plan kan met vaccinatie worden begonnen. De kaders van de vaccinatiestrategie zijn in dit beleidsdraaiboek opgenomen. Al in 'vredestijd' kunnen deze kaders door de Europese Commissie worden beoordeeld.

Tijdens de 72 uur standstill zullen besmette bedrijven evenals contactbedrijven en bedrijven in een cirkel van één kilometer rondom besmette bedrijven preventief worden geruimd. Dierhouders moeten zich realiseren dat bij een MKZ uitbraak nog steeds dieren preventief geruimd zullen worden. Door het inzetten van vaccinatie zal het aantal dieren dat preventief geruimd moet worden echter sterk afnemen.

9.4.3 Groep van deskundigen (veterinair technisch)

De MKZ-richtlijn schrijft voor dat een groep van deskundigen betrokken moet worden bij het bepalen van een optimale bestrijdingsstrategie. De deskundigengroep zal bij een uitbraak advies uitbrengen over de vraag of vaccinatie bij deze uitbraak als bestrijdingsinstrument geschikt is en welke vaccinatiestrategie de meest passende is. De overwegingen van dit advies zijn gebaseerd op veterinaire argumenten. Het afwegen van de maatschappelijke en economische belangen ten opzichte van de veterinaire-technische belangen wordt in het Departementaal Adviesteam gedaan. Uiteindelijk neemt de verantwoordelijke bewindspersoon van het ministerie van EZ de beslissing of er gevaccineerd gaat worden.

9.4.4 Gebieden waarin gevaccineerd zal worden

Vaccinatiecirkels

Als gekozen wordt voor vaccinatie, is het uitgangspunt dat rondom besmette bedrijven in een cirkel van 2 kilometer gevaccineerd gaat worden. Deze cirkels worden aangeduid als vaccinatiecirkels. Het is echter aan de groep van deskundigen om in te schatten of een vaccinatiecirkel van 2 kilometer ook voor de huidige uitbraak een "optimale vaccinatiestrategie" is. Er zijn situaties denkbaar waar een groter gebied een betere strategie is of alleen ruimen van het besmette bedrijf en de contactbedrijven voldoende kan zijn. Daarbij speelt onder andere de veedichtheid van het gebied met de uitbraak een belangrijke rol, maar ook bijvoorbeeld de snelheid waarmee het virus verspreidt en fysieke/geografische grenzen.

Vaccinatiegebied

Bij verschillende vaccinatiecirkels in een zelfde gebied zullen alle vaccinatiecirkels in één groot vaccinatiegebied worden opgenomen. Binnen dit gebied bevinden zich dus cirkels waarbinnen gevaccineerd wordt en tussenliggende gebieden waar niet wordt gevaccineerd. Het uitgangspunt is dat het vaccinatiegebied zo klein mogelijk wordt gehouden. Als vaccinatiecirkels te ver uit elkaar liggen kan er een tweede vaccinatiegebied worden ingesteld.

Vaccinatietoezichtszone

Rondom het vaccinatiegebied zal een vaccinatie-toezichtszone komen (zie ook MKZ-richtlijn artikel 52). Deze vaccinatie-toezichtszone strekt zich uit tot minstens 10 kilometer gemeten vanaf de rand van het vaccinatiegebied, waarbij gebruik gemaakt kan worden van de grenzen van de deelregio's. In deze zone wordt intensief toezicht gehouden op bedrijven met evenhoevigen en op verplaatsingen van evenhoevigen, totdat Nederland weer vrij van MKZ is verklaard.

9.4.5 Uitbraak in een nieuw gebied

Na de 72 uur standstill wordt Nederland in regio's opgedeeld en indien er gevaccineerd gaat worden wordt een vaccinatiegebied ingesteld. Bij een uitbraak buiten dit vaccinatiegebied vindt opnieuw een beoordeling plaats over nut en noodzaak van vaccinatie.

9.4.6 Te vaccineren dieren

Alle evenhoevigen in een vaccinatiecirkel worden in principe gevaccineerd. Dieren op een bedrijf worden in principe maar één keer gevaccineerd. Indien een bedrijf meerdere keren in een vaccinatiecirkel komt te liggen, worden alleen de tot dan toe ongevaccineerde dieren (bv pasgeboren dieren) gevaccineerd.

Hobbydieren

De hiervoor beschreven vaccinatiestrategie geldt in principe voor alle evenhoevigen; er wordt geen onderscheid gemaakt tussen dieren die voor commerciële doeleinden of voor niet-commerciële doeleinden gehouden worden. Als er gekozen wordt voor vaccinatie, geldt dat dus ook voor MKZ-gevoelige hobbydieren. Hobbydieren die zich niet binnen de vaccinatiecirkel bevinden, worden niet gevaccineerd. Het is ook niet mogelijk om hobbydieren preventief te laten vaccineren tegen MKZ als er geen uitbraak is in Nederland. Meer over hobbydierhouderijen is te vinden in hoofdstuk 12.

Uitzonderingen

Binnen een vaccinatiecirkel kunnen er groepen dieren zijn, waarvan de deskundigengroep kan adviseren deze niet te vaccineren. Hierbij moet gedacht worden aan stieren in KI-centra, laboratoria met gevoelige diersoorten, dieren in dierentuinen en niet-gehouden dieren in natuurterreinen.

9.5 Maatregelpakket vaccinatiegebied

In de EU-richtlijn (2003/85/EG) wordt in de artikelen 50 t/m 61 ingegaan op de maatregelen die een lidstaat moet nemen indien er gevaccineerd wordt. Uitgaande van een beschermende vaccinatie (vaccinatie voor het leven) betekent dit dat Nederland in het begin van de vaccinatie zal moeten aangeven wat de voorwaarden zijn waaronder gevaccineerd wordt en wat de garanties zijn die Nederland kan geven om een duidelijk onderscheid te maken tussen geïnfecteerde, gevaccineerde en niet-gevaccineerde dieren.

Vanaf het begin van de vaccinatie tot 30 dagen na de laatste vaccinatie (fase 1) zijn maatregelen van kracht die identiek zijn aan het maatregelpakket van het Beschermings- en Toezichtsgebied (zie hoofdstuk 8.4).

9.5.1 Afbouw

Na voltooiing van de vaccinatie zal een uitgebreid onderzoek in het vaccinatiegebied plaatsvinden (eind-screening). In de MKZ-richtlijn wordt hierbij onderscheid gemaakt tussen fase 2A en fase 2B. Tijdens fase 2A vindt klinisch en serologisch onderzoek bij alle bedrijven in het vaccinatiegebied plaats. Bij dit onderzoek worden de dieren getest op antilichamen tegen het MKZ-virus, waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen gevaccineerde dieren en besmette dieren (DIVA principe). Fase 2A eindigt bij voltooiing van het klinische en serologische onderzoek. In fase 2B zullen de bedrijven in het vaccinatiegebied worden ingedeeld op basis van de resultaten van het serologisch onderzoek.

Hoofdstuk 10: Afbouw

10.1 Inleiding

10.1.1 Afbouw algemeen

10.2 Afbouw Per Gebied

10.2.1 Regio's

10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied)

10.2.3 Vaccinatiegebied

10.2.4 Vaccinatietoezichtszone

10.3 Afbouw maatregelpakketten

10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten

10.3.2 Mest

10.3.3 Levende producten

10.3.4 Melk

10.3.5 Diervoeders

10.3.6 Deconstructiemateriaal

10.4 Afbouw maatregelenpakket vaccinatiegebied

10.4.1 Vervoer van evenhoevigen

10.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

10.4.3 Levende producten

10.4.4 Mest

10.4.5 Melk

10.4.6 Diervoeders

10.4.7 Bezoekers

10.4.8 Deconstructiemateriaal

10.5 Herbevolking

10.1 Inleiding

Op basis van de situatie tijdens een crisis kan op een gegeven moment besloten worden om de maatregelen per gebied te versoepelen en langzaam af te bouwen.

In dit hoofdstuk wordt een kader besproken waarlangs de afbouw kan plaatsvinden. Kort wordt besproken hoe de afbouw van gebieden en van de maatregelpakketten zal plaatsvinden (10.2 en 10.3). In bijlage 8 is een tabel opgenomen als hulpmiddel om tijdens de bestrijding structureel af te bouwen. Uitgebreider wordt de afbouw van het vaccinatiegebied beschreven, omdat de afbouw van dit gebied in de EU-richtlijn wordt voorgeschreven (10.4).

Aangezien iedere crisis anders verloopt en ook andere risico's met zich meebrengt, zal over de afbouw pas in detail besloten kunnen worden ten tijde van de crisis. De criteria voor afbouw variëren per gebied, maar ook heel duidelijk met het tijdstip waarop gekeken wordt. Daarom is het van belang op regelmatige tijdstippen maatregelen te evalueren om na te gaan of versoepeling of afschaffen van maatregelen reeds mogelijk is.

10.1.1 Afbouw algemeen

De afbouw van de aandachtsfase en/of de verdenkingsfase gaat in wanneer de dreiging van een crisis is geweken. Het kan zijn dat de MKZ uitbraak in de getroffen landen onder controle is, of dat maatregelen die genomen zijn afdoende zijn, zodat het risico van insleep geweken is.

De afbouw van de crisisfase gaat in op het moment dat er geen uitbraken van MKZ meer zijn in Nederland en de bestaande uitbraken onder controle zijn. Afbouw zal plaatsvinden per gebied. Afhankelijk van het gebied kunnen maatregelen geleidelijk versoepeld, dan wel opgeheven worden. Daarbij komen de minst risicovolle gebieden als eerste in aanmerking voor versoepeling. Na opheffing van het gebied worden ook alle voor het gebied geldende maatregelen opgeheven.

Tabel 4: Inzet van nafase per crisisfase

Afbouw	Omschrijving
Aandachtsfase	Dreiging van een besmetting afkomstig uit het buitenland is genormaliseerd/geweken.
Verdenkingsfase	Laboratoriumuitslagen zijn negatief en er is geen klinische verdenking meer aanwezig.
Crisisfase	Er zijn geen onverwachte uitbraken van MKZ meer en bestaande uitbraken zijn onder controle.

Afbouw van maatregelen zal plaatsvinden op basis van een afweging van criteria zoals veterinaire risico, hinder en handhaving. Maatregelen op basis van EU regelgeving mogen

uiteraard pas opgeheven worden na de voorgeschreven termijn of na goedkeuring van de Europese Commissie.

10.2 Afbouw per gebied

10.2.1 Regio's

De regionalisering zal geleidelijk afgebouwd kunnen worden. Maatregelen per regio kunnen versoepeld worden. Deze versoepeling kan in de ene regio eerder plaatsvinden dan in het andere. Vervolgens kan vervoer tussen vrije regio's weer toegestaan worden, en kunnen de verschillende vrije regio's samengevoegd worden om zo grotere gebieden te vormen. Het feit dat de regio's opgebouwd zijn uit meerdere kleinere deelregio's maakt het ook mogelijk om tijdens de afbouw deze geleidelijk af te pellen, om het gebied met restricties geleidelijk aan te verkleinen.

De regionaliseringsregeling als totaal zal opgeheven worden na opheffing van alle B/T gebieden.

10.2.2 Beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied)

Opheffen van het B/T gebied vindt plaats volgens de richtlijn. Dit betekent dat opheffing pas plaatsvindt tenminste 30 dagen na reiniging en ontsmetting van het laatste besmette bedrijf in het betreffende B/T gebied en nadat alle bedrijven met gevoelige dieren in het B/T gebied zijn gescreend, met gunstig resultaat (zijnde niet besmet met MKZ virus). In de tussentijd kunnen bepaalde maatregelen versoepeld worden.

10.2.3 Vaccinatiegebied

Het opheffen van het vaccinatiegebied kan pas nadat Nederland weer de MKZ-vrijstatus heeft gekregen conform de Europese richtlijn (artikel 61). Dit betekent dat maatregelen uit fase 3 tot deze tijd van kracht blijven.

10.2.4 Vaccinatietoezichtszone

Het opheffen van het vaccinatioezichtszone zal pas plaatsvinden nadat Nederland weer de MKZ-vrijstatus heeft gekregen conform de Europese richtlijn (artikel 61). Tot die tijd blijven de maatregelen van kracht: intensief toezicht en controle door bevoegde autoriteiten op verplaatsingen van evenhoevigen.

10.3 Afbouw maatregelpakketten

In deze paragraaf wordt per categorie kort weergegeven hoe de afbouw plaats kan vinden. De beschrijving is niet uitputtend, aangezien niet elke situatie kan worden voorspeld en beschreven, maar geeft een idee van de benadering. In de tabel van bijlage 8 is iedere maatregel apart genoemd, met het doel in het verloop van de epidemie deze maatregelen regelmatig te beoordelen op een aantal criteria zoals onder andere veterinair risico, hinder en handhaafbaarheid. De tabel kan op die manier gebruikt worden als leidraad bij de afwegingen die tijdens de crisis gemaakt worden, om bepaalde maatregelen wel of niet op te heffen of te versoepelen.

10.3.1 Vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten

Er dient enerzijds onderscheid gemaakt te worden in het vervoer van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten (pluimvee, paarden) en anderzijds in het vervoer in hoog risico gebieden (bijvoorbeeld een B/T gebied) of laag risico gebieden (bijvoorbeeld een vrije regio). Daarnaast bepaalt de aard en virulentie van de virusstam welke gevoelige diersoort het grootste risico vormt voor verspreiding van het virus.

Voor ongevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de kans op het verslepen van het virus indien de ongevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

Uitzonderingen in de beperkende maatregelen zijn gebaseerd op dierenwelzijn, bijvoorbeeld vervoer van hoogdrachtige ooien of pasgeboren lammeren. Voor het vervoer van deze dieren binnen een gebied kan ontheffing verleend worden.

Op termijn zal de verplaatsing van schapen naar een naastliggend perceel, niet grenzend aan een ander perceel met evenhoevigen, toegestaan worden. Met ontheffing en klinische inspectie zal het toegestaan zijn schapen te weiden op een ander perceel of te verplaatsen over de onverharde weg. Deze versoepeling van vervoersbeperkingen zal uiteraard als eerste gelden in de laag risico gebieden, dus de vrije regio's.

Vervoer naar slachthuis

Algemeen gesteld start de versoepeling met het toestaan van de afvoer van slachtdieren naar een slachthuis. Daarna volgt transport van bedrijf naar bedrijf met dien verstande dat de transporten 1 op 1 plaatsvinden. Voor slachthuizen betekent dit het dichtstbijzijnde slachthuis, eerst alleen binnen het betreffende gebied (waarbij het vervoer in gebieden met laag risico (bv. vrije regio) eerder toegestaan zal worden dan in een hoog risico gebied (bv. B/T gebied). Later kan, afhankelijk van de slachtcapaciteit, een uitzondering gemaakt worden voor het vervoer van evenhoevigen via een aangewezen route naar een aangewezen slachthuis buiten het gebied.

Vervoer tussen bedrijven

Als eerste zal in de vrije regio's toegestaan zijn dat ongevoelige dieren van een bedrijf met evenhoevigen naar een bedrijf mogen met evenhoevigen binnen eenzelfde regio, of naar een bedrijf zonder evenhoevigen binnen of buiten een regio.

Indien vervoer tussen bedrijven van gevoelige dieren weer wordt toegestaan zal dit ook eerst tussen bedrijven in de vrije regio's zijn. De voertuigen waarmee deze dieren getransporteerd worden moeten na ieder transport gereinigd en gedesinfecteerd worden volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol (zie 7.7). Later zal dit uitgebreid worden tot het toestaan van transporten tussen de vrije regio's.

Op het einde van de afbouw wordt het verzamelverbod van de gevoelige diersoorten opgeheven.

10.3.2 Mest

Onderscheid dient gemaakt te worden in mest van evenhoevigen en van ongevoelige diersoorten. Voor ongevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden mits controle door de NVWA mogelijk is. Mest afkomstig van bedrijven zonder evenhoevigen mag over de regiogrenzen vervoerd worden mits aangetoond kan worden dat deze mest afkomstig is van bedrijven zonder evenhoevigen.

Bij versoepeling worden de regio's samengevoegd tot grotere regio's, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Ten slotte komt de registratieplicht van het vervoer van (pluimvee)mest en het hygiëneprotocol te vervallen.

Beschermings- en toezichtsgebied

De onbesmette mest van bedrijven gelegen in het beschermings/toezichtsgebied, doch niet afkomstig van verdachte of besmette bedrijven, kan aangewend worden op de belendende percelen (percelen grenzend aan het bedrijf, waarbij geen vervoer over de openbare weg nodig is) onder de volgende voorwaarden:

- de volledige hoeveelheid mest is ten minste 21 dagen voor de waarschijnlijke datum van de eerste besmetting van het bedrijf in het beschermingsgebied geproduceerd
- of
- na klinisch onderzoek van alle dieren op het bedrijf
 - de volledige hoeveelheid mest is tenminste 4 dagen voor dit onderzoek geproduceerd

Besmette regio

De mest van bedrijven in de besmette regio kan 14 dagen na laatste ruiming of vaccinatie aangewend worden op de belendende percelen (percelen grenzend aan het bedrijf, waarbij geen vervoer over de openbare weg nodig is) of afgevoerd worden naar een centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking gelegen in dezelfde regio. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85/EG geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

Het vervoermiddel moet alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet worden op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol.

Vrije regio

Binnen de vrije regio is het vervoer van mest van vee en pluimvee en het uitrijden ervan is op zijn vroegst mogelijk 14 dagen na de standstill.

Het vervoermiddel moet alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet worden op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Bij mestproblemen is afzet naar centrale opslagplaats of installatie voor mestverwerking buiten de regio onder voorwaarden mogelijk. Artikel 29, lid 2 van de MKZ-richtlijn 2003/85/EG geeft de eisen aan waar de installaties voor mestverwerking aan moeten voldoen.

10.3.3 Levende producten

De levering van levende producten (sperma, embryo's, eicellen) van evenhoevigen is in principe niet geregionaliseerd. Levering is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bestemmingsadres. Als de bezoekersregeling wordt ingetrokken zal ook de levering van voorwaarde aan de openbare weg komen te vervallen.

Bij opheffing van het B/T-gebied mag een KI-station ook vanuit dit gebied weer leveren. Ten slotte mag ook weer op het bedrijf geleverd worden.

10.3.4 Melk

Ophalen van rauwe melk en melkmonsters binnen een regio en afvoer naar de dichtstbijzijnde melkfabriek cq. een centraal melkcontrole-laboratorium in of buiten de regio is toegestaan, ongeacht de situatie binnen de regio. Bij versoepeling worden de regio's samengevoegd tot grotere regio's, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komt het hygiëneprotocol te vervallen.

10.3.5 Diervoeders

Alleen het vervoer van voeders voor vee en pluimvee naar bedrijven met evenhoevigen is geregionaliseerd. Bij versoepeling worden de regio's samengevoegd tot grotere regio's, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komt het hygiëneprotocol te vervallen.

10.3.6 Destructiemateriaal

Alleen het ophalen van destructiemateriaal voor bedrijven met evenhoevigen is geregionaliseerd. Tevens gelden er extra voorwaarden voor R&O en controle voor het ophalen van destructiemateriaal van bedrijven met evenhoevigen. Bij versoepeling worden de regio's samengevoegd tot grotere regio's, zodat de maatregel voor een steeds groter gebied geldt. Tenslotte komen de extra voorwaarden te vervallen.

10.4 Afbouw maatregelenpakket vaccinatiegebied

In de Europese richtlijn (2003/85/EG) wordt beschreven hoe de afbouw van de maatregelen van het vaccinatiegebied plaatsvindt (MKZ-richtlijn artikel 54 tot en met 58). De richtlijn verdeelt de periode na vaccinatie in 3 fasen:

Fase 1 geldt van het begin van vaccinatie tot 30 dagen na de laatste vaccinatie.

Fase 2 gaat in na fase 1 en is geldig tot de (gunstige) uitslag van de screening bekend is.

Fase 3 gaat in na de screening en is geldig tot Nederland vrij wordt verklaard van een besmetting met MKZ.

10.4.0 Maatregelen in Fase 1

In **Fase 1** komen de maatregelen voor het vaccinatiegebied overeen met de maatregelen in het B/T-gebied (8.4). Hierna wordt beschreven hoe de afbouw plaatsvindt over de fasen 2 en 3.

10.4.1 Vervoer van evenhoevigen

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Evenhoevigen mogen met een ontheffing vervoerd worden rechtstreeks naar een slachthuis binnen of buiten het vaccinatiegebied.

Fase 3

Het vervoer van evenhoevigen is, met ontheffing, toegestaan tussen bedrijven binnen het vaccinatiegebied.

Het vervoer van evenhoevigen naar een locatie buiten het vaccinatiegebied is verboden, tenzij met ontheffing rechtstreeks naar een slachthuis om onmiddellijk geslacht te worden.

10.4.2 Vervoer van ongevoelige diersoorten

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Aan het vervoer van ongevoelige dieren zijn geen restricties verbonden.

10.4.3 Levende producten

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Voor het leveren van sperma van ongevoelige dieren zijn er geen beperkingen.

Het leveren van levende producten (sperma) van evenhoevigen is alleen toegestaan aan de openbare weg grenzend aan het bedrijf van bestemming. Als de bezoekersregeling wordt ingetrokken zal ook de levering van voorwaarde aan de openbare weg komen te vervallen.

10.4.4 Mest

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Het vervoer van mest van vee en pluimvee en uitrijden ervan is mogelijk mits het vervoermiddel alvorens het bedrijf te verlaten gereinigd en ontsmet wordt (op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol).

10.4.5 Melk

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Het ophalen van melkmonsters en de verwerking in laboratoria is toegestaan met een officiële vergunning.

10.4.6 Diervoeders

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Afhankelijk van de afbouw van de regionalisering. Indien de regionalisering is opgeheven, gelden ook hier geen restricties voor het vervoer van diervoeder.

10.4.7 Bezoekers

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Afhankelijk van de afbouw van de regionalisering. Indien de bezoekersregeling is opgeheven, dan zal deze in het vaccinatiegebied ook opgeheven zijn.

10.4.8 Deconstructiemateriaal

Fase 2

Idem aan de maatregelen in fase 1.

Fase 3

Idem aan de maatregelen in fase 1.

10.5 Herbevolking

De MKZ richtlijn (2003/85/EG) beschrijft in bijlage V de eisen voor herbevolking van bedrijven. Op basis hiervan zal er een nationale herbevolkingsregeling komen die is toegespitst op de Nederlandse situatie. De regeling zal een jaar na de datum waarop Nederland vrij is verklaard van MKZ komen te vervallen, zodat bedrijven die na deze datum gaan herbevolken geen last meer hebben van de regeling, maar ook geen aanspraak meer kunnen maken op de regeling.

Hoofdstuk 11: Ongevoelige diersoorten en akkerbouwbedrijven

11.1 Inleiding

11.1.1 Bedrijven zonder evenhoevigen

11.1.2 Bedrijven met evenhoevigen

11.2 Paarden

11.2.1 Toelichting van de maatregelen

11.3 Pluimvee

11.3.1 Toelichting van de maatregelen

11.4 Overige ongevoelige diersoorten

11.4.1 Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren

11.4.2 Postduiven

11.4.3 Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren

11.5 Bedrijven met plantaardige productie

11.5.1 Bedrijven met plantaardige productie en evenhoevigen

11.5.2 Bedrijven met plantaardige productie zonder evenhoevigen

11.1 Inleiding

Ook ongevoelige diersoorten kunnen een rol spelen in de verspreiding van MKZ. Net als mensen kunnen zij zelf het virus verslepen, maar ook kunnen vervoermiddelen waarin ongevoelige diersoorten vervoerd worden in aanraking komen met het virus (bv. via mest) en zo de ziekte overbrengen. De maatregelen met betrekking tot ongevoelige diersoorten richten zich dan ook op deze aspecten. Ongevoelige dieren die niet in contact komen met gevoelige dieren vormen vanzelfsprekend geen risico voor de verspreiding. Voor een handhaver is echter aan een ongevoelig dier, als een paard of pluimvee, niet te zien of deze al dan niet in contact komt met gevoelige dieren. Daarom zullen ook voor deze categorie dieren beperkende maatregelen gelden.

In dit hoofdstuk worden de maatregelen besproken die, bij een uitbraak van MKZ, van toepassing zijn op paarden (11.2) en pluimvee (11.3), overige ongevoelige diersoorten (11.4) en akkerbouwbedrijven (11.5). Bij een uitbraak van MKZ zijn geen directe maatregelen van toepassing op de overige ongevoelige diersoorten (bijvoorbeeld pelsdieren, konijnen, postduiven en vissen), omdat deze diersoorten als niet risicovol worden beschouwd voor de verspreiding van het MKZ virus. Echter, omdat houders van deze dieren ook last kunnen hebben van maatregelen, zeker als zij naast een ongevoelige diersoort ook gevoelige dieren houden, wordt er in een apart hoofdstuk op deze diersoorten ingegaan. Niet alle omstandigheden zijn in een draaiboek te voorzien en te beschrijven. De hoofdlijnen zijn uitgezet in dit hoofdstuk en van houders van deze diersoorten en bedrijven wordt verwacht om voor alle situaties de risico's en noodzaak goed af te wegen.

11.1.1 Bedrijven zonder evenhoevigen

Aan het vervoer van dieren van bedrijven zonder evenhoevigen worden minder strikte eisen gesteld dan aan het vervoer van dieren waar ook evenhoevigen gehouden worden. Echter, bij het vervoer van dieren afkomstig van een bedrijf zonder evenhoevigen moet dit aangetoond kunnen worden. Voor de paardenhouderij betekent dit dat zij in het bezit moeten zijn van een zogenaamde "Eigen verklaring". Voor de pluimveehouderij betekent dit dat zij in bezit moeten zijn van een PVE geleide-biljet (In sommige gevallen zal voor het vervoer een PVE geleidebiljet gevraagd worden. Dit biljet is te verkrijgen bij het PVE).

11.1.2 Bedrijven met evenhoevigen

Voor bedrijven met evenhoevigen geldt dat zij in principe voor het gehele bedrijf moeten voldoen aan de voorgeschreven regels. Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgedeelte niet betreden. Bij een goede scheiding van het bedrijfsgedeelte tussen de evenhoevigen en eventuele overige dieren, geldt het bezoekersverbod alleen voor het gedeelte met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijf. Voor meer informatie en uitzonderingen op regels voor bedrijfshygiëne zie paragraaf 7.8.

11.2 Paarden

Zoals in de algemene inleiding van hoofdstuk 11 is aangegeven kunnen paarden een indirecte oorzaak zijn van de verspreiding van het MKZ virus. Daarom worden er tijdens een uitbraak van MKZ maatregelen voor paarden ingesteld. Omdat paarden vaak niet gescheiden worden gehouden van evenhoevigen en voor transport dezelfde voertuigen kunnen worden gebruikt, zijn de risico's van virusoverdracht via paarden groter dan via andere ongevoelige diersoorten en worden er extra maatregelen getroffen. Deze maatregelen met betrekking tot paarden worden in tabel 5 weergegeven voor bedrijven met en zonder evenhoevigen in de verschillende gebieden. De voorwaarden bij de maatregelen zijn met een voetnoot bij de tabel terug te vinden. De maatregelen worden daarna verder toegelicht (11.2.1).

De maatregelen zoals beschreven worden in principe in het begin van de uitbraak genomen. Afhankelijk van de situatie kan de afbouwfase intreden en maatregelen minder streng worden. Voor de standstill blijven de maatregelen 72 uur van kracht (zie ook hoofdstuk 10, afbouw).

Tabel 5	Maatregelen paarden									
	HOUDERIJEN MET EVENHOEVIGEN						HOUDERIJEN ZONDER EVENHOEVIGEN			
	Verdacht bedrijf	Besmet bedrijf	Standstill	B/T/ vaccinatie- gebied	Besmette regio	Vrije regio	Standstill	B/T/ vaccinatie- gebied	Besmette regio	Vrije regio
Vervoer paarden	X ¹⁾	A ^{1,4)}	X ¹⁾	C ^{3,9)}	C ³⁾	A ⁸⁾	X ¹⁾	C ³⁾	A ³⁾	O
Rijden of lopen over openbare weg	X	A ⁴⁾	X	X	A ³⁾	O	X	X	O	O
Rijden van paarden op bedrijf	C ¹³⁾	A ⁴⁾	A ⁶⁾	A ⁶⁾	O	O	O	O	O	O
Weiden van paarden	X	A ⁴⁾	O	O	O	O	O	O	O	O
Bijeenbrengen	X	X	X	X	C ⁵⁾	C ⁵⁾	X	X	A ¹⁰⁾	A ¹⁰⁾
Export	X	X	X	X	O ¹¹⁾	O ¹¹⁾	X	O ¹¹⁾	O ¹¹⁾	O ¹¹⁾
Bezoekers	X ¹⁾	A ^{1,4)}	A ⁶⁾	A ⁶⁾	A ⁶⁾	A ⁶⁾	O	O	O	O
Diervoer voor paarden	X	A ^{2,4)}	X	A ²⁾	A ²⁾	A ²⁾	X ²⁾	O	O	O
Sperma	X	A ^{2,4)}	A ⁷⁾	A ⁷⁾	A ⁷⁾	A ⁷⁾	O	O	O	O
Mestvervoer van paarden	X	A ⁴⁾	X	X	X	A ⁸⁾	X	A ¹²⁾	A ¹²⁾	O

X= Niet toegestaan; C= Niet toegestaan tenzij,... ; A=Toegestaan onder voorwaarde, O= Toegestaan

- 1) Bij levensbedreigende situaties met ontheffing, R&O transportmiddel, attest van de dierenarts en toestemming van de kliniek
- 2) Rechtstreeks binnen de regio met een hygiëneprotocol
- 3) Transport moet geregistreerd worden en het paard moet worden gereinigd, R&O transportmiddel
- 4) Toegestaan na laatste reiniging en ontsmetting
- 5) Alleen toegestaan met verklaring dat dier niet afkomstig is uit B/T/V gebied
- 6) Bezoekersregeling
- 7) Mits gewonnen van hengsten onder de voorwaarde dat die geen contact hebben gehad met evenhoevigen
- 8) Mits afgevoerd binnen regio, met hygiëneprotocol
- 9) Eenmalig vervoer, met een ontheffing, naar een bedrijf zonder evenhoevigen buiten het T-gebied
- 10) Alleen met verklaring dat paard 14 dagen niet in B/T gebied is geweest
- 11) Indien export conform EU-regels
- 12) Afvoeren met eigen verklaring en hygiëne protocol.
- 13) Alleen rijden in binnenbak

11.2.1 Toelichting van de maatregelen

Besmette en verdachte bedrijven

Bedrijven die besmet of verdacht zijn verklaard, staan onder toezicht van de NVWA en kunnen te allen tijde bij de NVWA informeren over maatregelen die gelden. Bij ruiming van de evenhoevigen op een besmet of verdacht bedrijf, zijn na de tweede reiniging en ontsmetting de maatregelen van toepassing voor een bedrijf zonder evenhoevigen.

Vervoer van paarden op bedrijven met evenhoevigen in het B/T-gebied

Paarden mogen tot 30 dagen na de laatste uitbraak niet vervoerd worden. Daarna onder de aanvullende voorwaarden:

- Registratie transport
- Reinigen paard (bijlage 10)

Paarden mogen éénmalig het T-gebied (na de standstill) verlaten onder de aanvullende voorwaarden:

- Ontheffing
- Registratie transport
- Reinigen paard (bijlage 10)
- Alleen naar een bedrijf zonder evenhoevigen buiten het T-gebied.

Vaccinatiegebied

In het vaccinatiegebied gelden de regels zoals beschreven voor het B/T gebied. Bij opheffing van het B/T-gebied(en) zullen de maatregelen van de regio in werking treden en vervallen de maatregelen van het vaccinatiegebied voor paarden. In een toezichtszone rondom een vaccinatiegebied gelden de maatregelen van de besmette regio waar deze toezichtszone in ligt.

Voorwaarden voor vervoer van paarden of paarden op de weg

Indien het vervoer van paarden (per vervoermiddel) of paarden op de weg (op de openbare weg aan de hand, onder de ruiters of voor de wagen) wordt toegestaan, dan zal dit altijd plaats vinden onder de volgende voorwaarden:

- Indien een paard in een transportmiddel wordt vervoerd, dan dient dit vervoermiddel speciaal voor paarden bestemd te zijn (paardentrailer of paardenvrachtwagen) en ook als zodanig herkenbaar te zijn.
- Het vervoer moet geregistreerd worden door de eigenaar op een eigen verklaring (zie bijlage 9). Deze verklaring moet met het paard mee tijdens het vervoer.
- Het vervoermiddel waarin paarden vervoerd worden moet voor en na het vervoer gereinigd en ontsmet worden, volgens een hygiëneprotocol dat door de NVWA is goedgekeurd (zie 7.6 en 7.7).
- Op basis van een "Eigen Verklaring" moet verklaard worden of een herkomstbedrijf of bestemmingsbedrijf al dan niet evenhoevigen heeft. In de eigen verklaring verklaart de paardenhouder dat het dier afkomstig is van een bedrijf zonder evenhoevigen. Een voorbeeld van de eigen verklaring is te vinden in bijlage 9.

- Indien het vervoer plaatsvindt naar een bedrijf zonder evenhoevigen, dan dient de vervoerder ook een eigen verklaring van het bestemmingsadres te hebben. Een voorbeeld van de eigen verklaring is te vinden in bijlage 9.
- Indien het vervoer plaatsvindt naar een bedrijf met evenhoevigen, dan moet de bezoekersregeling op dat bedrijf in acht worden genomen, bijvoorbeeld door uitladen aan de openbare weg.

Levensbedreigende situatie

Ontheffing van het vervoersverbod voor paarden van verdachte of besmette bedrijven of tijdens de standstill is mogelijk in levensbedreigende situaties indien er behoefte is aan professionele hulp in een daarvoor ingerichte kliniek waar zich uitsluitend paarden bevinden. Het paard mag naar een dergelijke kliniek vervoerd worden onder de volgende voorwaarden:

- alleen op attest van een dierenarts (voorbeeld zie bijlage 9);
- alleen met toestemming vooraf van de kliniek;
- melding vooraf van reisroute aan de NVWA;
- alleen individueel geïdentificeerde dieren met document (paspoort)

Paarden op de weg

Dit zijn paarden die aan de hand, onder de ruiter of voor een wagen over de openbare weg komen. Als er tijdens de rit een bedrijf met gevoelige dieren wordt bezocht, dan gelden dezelfde regels die ook voor "vervoer van paarden" gelden. Het wordt echter sterk ontraden om dergelijke bedrijven te bezoeken tijdens een MKZ-crisis.

Rijden van paarden

Hiermee wordt bedoeld het rijden van paarden op het eigen bedrijf in binnenbak of buitenbak. De openbare weg wordt niet overschreden, anders is er sprake van paarden op de weg. In principe zijn er geen restricties voor het rijden van paarden in een binnenbak. De regels voor bedrijfshygiëne zijn echter ook hier van toepassing. Voor verdachte en besmette bedrijven geldt dat rijden van paarden in een buitenbak verboden is.

Weiden van paarden

Met het weiden van paarden in dit beleidsdraaiboek wordt bedoeld het op eigen percelen buiten laten lopen van paarden zónder dat de openbare weg wordt overschreden. Dit is altijd toegestaan, alleen voor paarden op besmette of verdachte bedrijven is dit niet toegestaan. Na afloop van de tweede officiële reiniging en ontsmetting van het bedrijf of nadat de verdachtverklaring is ingetrokken is het weiden weer toegestaan. Dezelfde voorwaarden gelden voor het rijden van een paard in eigen buitenbak waarvoor de openbare weg niet is overschreden.

Bedrijfshygiëne

De regels voor bedrijfshygiëne geldt voor bedrijven met evenhoevigen. Op deze bedrijven is het bezoek van de dierenarts toegestaan, echter alle overige bezoekers mogen alleen op het bedrijf komen indien er een goede scheiding is tussen evenhoevigen en paarden (zie ook 7.8). Toeleveranciers zullen zich ook aan de regels voor bedrijfshygiëne moeten houden. Dit betekent dat er aan de openbare weg moet worden afgeleverd indien de scheiding tussen paarden en evenhoevigen niet voldoet aan de criteria beschreven in paragraaf 7.8. Een bedrijf met alleen paarden in het B/T gebied dient te allen tijde de gevolgen te overwegen om bezoekers te ontvangen voor bijvoorbeeld een hengsteshow.

Sperma

Sperma mag worden gewonnen en vervoerd indien de hengsten niet in contact zijn geweest met gevoelige dieren. Levering van paardensperma aan een bedrijf met varkens is mogelijk onder voorwaarde van de bezoekersregeling.

Bijeenbrengen van paarden

Het bijeenbrengen van paarden voor bijvoorbeeld een wedstrijd mag alleen met paarden met een "Eigen Verklaring" (zie bijlage 9) waarin is opgenomen dat het paard de laatste 14 dagen niet in een B/T/Vaccinatie-gebied is geweest. Het bijeenbrengen van paarden in een B/T-gebied is niet toegestaan.

Mest en diervoer

Voor mest van bedrijven met evenhoevigen is alleen in de vrije regio's afvoer toegestaan (met hygiëneprotocol en binnen de regio). Voor bedrijven zonder evenhoevigen is, met een eigen verklaring, in B-/T-/vaccinatiegebied afvoer mogelijk. Voor transport van voer voor paarden geldt dat zolang het aan de openbare weg wordt afgeleverd er geen beperkingen zijn. Voor bedrijven zonder evenhoevigen mag voer ook op het erf worden afgeleverd.

Afbouw

Voor ongevoelige diersoorten als paarden kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de kans op het verslepen van het virus doordat de ongevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

11.3 Pluimvee

Zoals in de algemene inleiding van hoofdstuk 11 is aangegeven kunnen pluimvee en pluimveeproducten ook een indirecte oorzaak zijn van de verspreiding van het MKZ virus. Daarom worden er tijdens een uitbraak ook maatregelen voor pluimvee en pluimveeproducten ingesteld. Deze maatregelen worden in een tabel 6 gepresenteerd met een onderscheid in bedrijven met en zonder evenhoevigen per gebied. De voorwaarden bij de maatregelen zijn met een voetnoot bij de tabel terug te vinden. Uitleg over maatregelen en voorwaarden wordt in 11.3.1 gegeven. De maatregelen zoals beschreven worden in principe in het begin van de uitbraak genomen. Afhankelijk van de

situatie kan de nafase intreden en maatregelen minder streng worden. Voor de standstill blijven de maatregelen 72 uur van kracht (zie ook hoofdstuk 10, de afbouw).

Tabel 6

Maatregelen Pluimvee

	HOUDERIJEN MET EVENHOEVIGEN						HOUDERIJEN ZONDER EVENHOEVIGEN			
	Verdacht bedrijf	Besmet Bedrijf	Standstill	B/T/ vaccinatie- gebied	Besmette regio	Vrije regio	Standstill	B/T/ vaccinatie- gebied	Besmette regio	Vrije regio
Afvoer van eendagskuikens	X	X	X	A ¹	A ²	A ²	A ¹	O	O	O
Vervoer naar slachthuis	X	A ^{8,13}	X	A ³	A ³	O	A ⁴	A ⁴	O	O
Vervoer levend pluimvee naar ander bedrijf	X	A ^{8,13}	X	A ⁵	A ⁵	A ⁶	X	A ⁷	O	O
Ontvangst levend pluimvee van ander bedrijf	X	X	X	A ¹	A ¹	A ⁶	X ¹⁸	A ⁷	O	O
Afvoer van broed/consumptie-eieren	X	A ⁹	X	A ⁹	A ⁹	A ⁹	X	A ¹¹	A ¹¹	A ¹¹
Export levend pluimvee en eieren	X	X	X	A ¹²	A ¹²	A ¹²	A ¹²	A ¹²	A ¹²	A ¹²
Bezoekers	C ¹⁴	C ¹⁴	C ¹⁴	A ¹⁴	A ¹⁴	A ¹⁴	O	O	O	O
Diervoer voor pluimvee	X ¹³	C ¹³	C ¹⁵	A ¹⁶	A ¹⁷	A ¹⁷	C ¹⁵	O	O	O
Mest van kippen	X	A ⁸	X	A ¹⁷	A ¹⁷	A ¹⁷	X	A ¹⁰	A ¹⁰	O

X= Niet toegestaan; O= Toegestaan; A=Toegestaan onder voorwaarde, C= Niet toegestaan tenzij,...

- 1) Rechtstreeks vervoer, afleveren aan openbare weg
- 2) Rechtstreeks vervoer en bezoekersregeling
- 3) Rechtstreeks, hygiëneprotocol, binnen 48 uur slachten, voor houderijen in het B/T/V gebied
- 4) Rechtstreeks
- 5) Naar bedrijf zonder evenhoevigen binnen het gebied.
- 6) Indien naar ander bedrijf met evenhoevigen binnen regio
- 7) Naar houderijen zonder evenhoevigen binnen regio, met hygiëneprotocol
- 8) Na laatste reiniging en ontsmetting
- 9) Naar locatie/houderijen zonder evenhoevigen aan openbare weg
- 10) Afvoeren met registratie en hygiëne protocol
- 11) Toegestaan, bezoekersregeling voor ontvangend bedrijf met evenhoevigen
- 12) Indien export conform EU-regels
- 13) Bij welzijn of levensbedreigende situaties in overleg met NVWA bezoek of aflevering mogelijk
- 14) Bezoekersregeling
- 15) Alleen in noodgevallen, rechtstreeks en met hygiëneprotocol
- 16) Rechtstreeks vervoer met hygiëneprotocol
- 17) Binnen regio en met hygiëneprotocol
- 18) Met uitzondering van één dagskuikens, ontvangen aan de openbare weg

Besmette en verdachte bedrijven

Op een besmet of verdacht bedrijf wordt het vervoer van en naar het bedrijf geblokkeerd. Dit geldt ook voor pluimvee en pluimveeproducten en bezoekers op deze bedrijven. In overleg met de NVWA kunnen in noodgevallen enkele uitzonderingen worden toegestaan, bijvoorbeeld het bezoek aan pluimvee door een dierenarts bij ziektes of aanvoer van pluimveevoeder bij welzijnsproblemen. Bij ruiming van de evenhoevigen op een besmet of verdacht bedrijf, zijn de maatregelen van toepassing voor een bedrijf zonder evenhoevigen na de tweede reiniging en ontsmetting.

Eendagskuikens

In de standstill mogen eendagskuikens worden vervoerd als een van de weinige uitzonderingen van het vervoer van levende dieren. De kuikens worden in speciale auto's vervoerd waardoor er geen handhavingproblemen te verwachten zijn. Bovendien komt de welzijn van de kuikens in het geding als de kuikens 72 uur niet mogen worden vervoerd. Het vervoer van de kuikens moet rechtstreeks plaatsvinden en afleveren dient aan de openbare weg plaats te vinden. De eendagskuikens moeten afkomstig zijn van een bedrijf zonder evenhoevigen. Na de standstill blijven de voorwaarden voor bedrijven met evenhoevigen van kracht. Indien de bezoekersregeling dit toelaat hoeven de eendagskuikens niet meer aan de openbare weg worden afgeleverd

Regionalisering

De regionaliseringsregels gelden voor bedrijven met evenhoevigen. Het bezoek aan pluimveebedrijven zonder evenhoevigen is niet geregionaliseerd.

Levend pluimvee

Voor levend pluimvee zijn diverse voorwaarden op verplaatsingen die afhankelijk zijn van de situatie. Bedrijven zonder evenhoevigen mogen meer dan bedrijven met evenhoevigen en in een vrije regio zijn de maatregelen ook minder streng. Een paar algemene voorwaarden, naast de opgesomde in de tabel zijn:

- Pluimvee dat verplaatst is van een bedrijf met evenhoevigen naar een bedrijf zonder evenhoevigen mag pas na 30 dagen opnieuw verplaatst worden.
- Al het vervoer van levend pluimvee dient geregistreerd te worden.
- Alle vervoermiddelen moeten na gebruik gereinigd en ontsmet worden.
- Eenmalige afvoer van opfokpluimvee van een bedrijf met evenhoevigen is toegestaan mits het opfokpluimvee wordt afgevoerd naar een bedrijf zonder gevoelige dieren binnen hetzelfde beschermings- en toezichtgebied. Alleen indien een dergelijk bedrijf niet beschikbaar is, kan op basis van dierenwelzijn, met ontheffing afgevoerd worden naar een bedrijf zonder gevoelige dieren buiten het B/T gebied.
- Het rechtstreeks vervoer van pluimvee, afkomstig van bedrijven die buiten het beschermings- en toezichtgebied liggen, naar een slachthuis dat binnen het beschermings- en toezichtgebied ligt, is via een aangegeven route toegestaan.

Eieren

Broed- en consumptie-eieren mogen worden vervoerd ook al in de standstill. Omdat er echter tijdens de standstill nog niet goed bekend is welke bedrijven er wel- en geen evenhoevigen hebben, mogen de eieren in deze periode alleen op de openbare weg worden opgehaald en vervoerd worden naar bedrijven zonder evenhoevigen (zoals kuikenbroederijen, pakstations en eierverwerkende industrie). Indien in een later stadium eieren van bedrijven zonder evenhoevigen afgeleverd worden op een bedrijf met evenhoevigen dan gelden daar de regels voor bedrijfshygiëne (paragraaf 7.8).

Bezoekers

Zodra een besmetting met MKZ wordt vermoed moeten bedrijven zich houden aan de regels voor bedrijfshygiëne (hoofdstuk 7.8). De regels gelden voor alle bedrijven met evenhoevigen en dus niet voor bedrijven met alleen pluimvee of een combinatie van pluimvee en paarden. De regels voor bedrijfshygiëne verbieden het bezoek aan het bedrijfsgebied, tenzij noodzakelijk. Per gebied is aangegeven welke personen het bedrijfsgebied mogen betreden. Een veehouder dient zelf zorg te dragen dat dit verbod wordt nageleefd.

Diervoeder

In de standstill is een algemeen verbod op het vervoer van diervoeder (zie 8.2.6), maar wordt een uitzondering gemaakt voor het vervoer van diervoeder naar pluimveebedrijven zonder evenhoevigen. Voorwaarden zijn dat het voeder van de fabriek een op een vervoerd worden naar het bedrijf en de aflevering plaatsvindt op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Alleen bij grote welzijnsproblemen is het afleveren van voer in de standstill bij een bedrijf met evenhoevigen toegestaan (rechtstreeks en met hygiëneprotocol).

Mest

Omdat pluimveemest niet altijd duidelijk te onderscheiden is van mest van gevoelige dieren wordt er aan het vervoer van pluimveemest extra eisen gesteld, zoals registreerde afvoer en uitrijden met een PVE geleidebiljet. Voor mest van bedrijven met evenhoevigen zijn de maatregelen in verband met een risico om via mest MKZ-virus te verspreiden nog aangescherpt, evenals voor mest uit de risicovolle gebieden. In het begin van de uitbraak zal afvoeren of uitrijden verboden zijn. In de nafase worden de maatregelen aangepast (zie 10.3.2)

Hobbypluimvee

De hierboven genoemde maatregelen zullen in de praktijk voornamelijk gevolgen hebben voor bedrijfsmatig gehouden pluimvee, maar voor de maatregelen voor pluimvee wordt geen onderscheid gemaakt tussen bedrijfsmatig gehouden pluimvee en hobbymatig gehouden pluimvee. Dit betekent dat alle hierboven beschreven maatregelen ook voor houders van hobbypluimvee gelden.

Afbouw

Voor niet gevoelige diersoorten kunnen reeds in een vroeg stadium minder beperkende maatregelen toegestaan worden, rekening houdend met het dierenwelzijn en de kans op het verslepen van het virus doordat de niet gevoelige diersoorten tezamen op een bedrijf met evenhoevigen worden gehouden.

11.4 Overige ongevoelige diersoorten

Bij een uitbraak van MKZ zijn er geen maatregelen van toepassing op overige ongevoelige diersoorten als pelsdieren, konijnen, postduiven, honden en katten. Deze diersoorten worden beschouwd als niet risicovol voor de verspreiding van het MKZ virus. Echter het houden van zulke dieren samen met gevoelige diersoorten kan wel consequenties hebben en ook in de standstill zijn er enkele beperkingen, bijvoorbeeld als het gaat om het vervoer van diervoeder.

Voor houders van overige ongevoelige dieren is het niet altijd even duidelijk wat er tijdens een uitbraak van MKZ is toegestaan en wat verboden is. In dit hoofdstuk worden de consequenties voor de overige ongevoelige diersoorten besproken. Echter, niet alle omstandigheden zijn in een draaiboek te voorzien en te beschrijven. De hoofdlijnen zijn uitgezet en van houders van deze diersoorten en bedrijven wordt verwacht om voor alle situaties de risico's en noodzaak goed af te wegen.

11.4.1 Bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren

Houders van bedrijfsmatig gehouden ongevoelige dieren als pelsdieren en konijnen zullen voornamelijk hinder ondervinden bij hun reguliere dierhouderij als zij naast deze ongevoelige dieren ook evenhoevigen op hun bedrijf hebben. Dan dienen zij zich te houden aan de regels voor bedrijfshygiëne die bijvoorbeeld het inladen van dieren op het erf verbiedt, indien er geen goede scheiding tussen het bedrijfsgebouwe met evenhoevigen en zonder evenhoevigen is (zie paragraaf 7.8).

Enkele van de consequenties zijn hieronder weergegeven:

- In de standstill is er een verbod op het vervoer van levend vee en pluimvee. Dit geldt niet voor het vervoer van pelsdieren en konijnen. Indien er sprake is van een bedrijf met evenhoevigen dan zullen de dieren aan de openbare weg moeten worden ingeladen. Dit geldt ook voor gedode dieren, pelzen en kadavers. Hoewel er dus geen verbod zal zijn op het vervoer van pelsdieren en konijnen tijdens de standstill is het, om problemen te voorkomen, raadzaam de dieren in deze periode niet te vervoeren.
- In de standstill is er een verbod op het vervoer van diervoeders. In verband met welzijnsproblemen is er een uitzondering voor het vervoer van voeders bestemd voor pelsdieren en konijnen. Dit voeder moet van de fabriek één op één vervoerd worden naar het bedrijf en aflevering moet plaatsvinden op basis van een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol. Op bedrijven met evenhoevigen moet het voer aan de openbare weg worden afgeleverd.
- Indien een besmet bedrijf ook pelsdieren of konijnen heeft worden deze in principe niet geruimd. Wel zullen er ter voorkoming van de verspreiding van het MKZ virus onder andere vervoersbeperkingen worden opgelegd die ook gelden voor pelsdieren en konijnen en gelden er voorwaarden voor de reiniging en ontsmetting van het bedrijf. De instructies voor het bedrijf zijn afhankelijk van de situatie en de NVWA geeft hiervoor instructies aan de betreffende veehouder.

- Transport van dieren en voer is niet geregionaliseerd indien transportmiddelen niet op het bedrijfsgebied van bedrijven met evenhoevigen komen. Tevens dienen de vervoerders rekening te houden met regels voor bedrijfshygiëne.
- Het vervoer van pelsdieren en konijnen van en naar gemengde bedrijven is niet verboden, maar de regels voor bedrijfshygiëne zijn wel van kracht. Dit betekent dat bij een bedrijf zonder goede scheiding de dieren aan de openbare weg zullen moeten worden opgehaald en/of afgeleverd. In de naseizoenen zullen de maatregelen van de bedrijfshygiëne aangepast worden en wordt het na een bepaalde periode weer mogelijk de dieren wel op te halen of af te leveren.
- Voor mest van pelsdieren en konijnen gelden dezelfde maatregelen als voor mest van pluimvee (zie hoofdstuk 11.3).
- Nederland zal geen beperkingen instellen voor import- en export van pelsdieren, konijnen en producten hiervan en diervoeder voor pelsdieren. Echter het kan zijn dat een importerend of exporterend land wel beperkingen oplegt.

11.4.2 Postduiven en overige vogels

Postduiven vallen niet onder de definitie pluimvee in geval van een MKZ-uitbraak. Er zijn daarom geen directe maatregelen voor postduiven. Wel zullen postduifhouders rekening moeten houden met problemen van andere lidstaten indien postduiven ten tijde van een uitbraak in Nederland naar het buitenland worden gebracht voor wedstrijden. Hoewel er geen verbod zal zijn op het vervoer van postduiven tijdens de standstill is het in verband met een verhoogde controle op levende dieren raadzaam postduiven in deze periode niet te vervoeren.

Ook zangvogels, vruchten- en insectenetende vogels, papegaaiaachtigen, roofvogels, bijzondere watervogels en parkvogels vallen niet onder de definitie pluimvee. Er zijn daarom geen directe maatregelen voor deze vogels.

11.4.3 Hobbymatig gehouden ongevoelige dieren

Hieronder vallen onder andere honden, katten en huiskonijnen. Eigenaren van deze dieren kunnen voornamelijk consequenties verwachten als ze ook evenhoevigen hebben. De regels voor bedrijfshygiëne zijn dan geldig (zie paragraaf 7.8). Een bedrijf met evenhoevigen kan zijn bedrijfsgebied met evenhoevigen gescheiden hebben van woondeel en ander bedrijfsgebied, om zo min mogelijk consequenties te ondervinden van de maatregelen. Dit betekent dan ook dat huisdieren als honden en katten niet vrij van het gebied zonder evenhoevigen naar het gebied met evenhoevigen moeten kunnen komen. Aanlijnen, opsluiten of goed afgesloten stallen kunnen instrumenten zijn om dit te bereiken. Hoewel er bepaalde verboden zijn voor het vervoer van diervoeder zal een eigenaar van huisdieren hier geen last van hoeven te ondervinden, want uitgezonderd op alle maatregelen over diervoeder zijn het rechtstreekse vervoer van verpakte voeders van detailhandelaar naar dierhouders en het vervoer van kant-en-klaar petfood.

11.5 Bedrijven met plantaardige productie

11.5.1 Bedrijven met plantaardige productie en evenhoevigen

Bedrijven met plantaardige productie en evenhoevigen moeten voldoen aan de regels die gesteld worden aan veebedrijven met gevoelige dieren. Bezoekers mogen op bedrijven met evenhoevigen in heel Nederland het bedrijfsgebied niet betreden. Bij een goede afscheiding van het bedrijfsgebied met evenhoevigen geldt het bezoekersverbod alleen voor het gebied met evenhoevigen. Indien geen goede scheiding gemaakt kan worden geldt het bezoekersverbod voor het hele bedrijfsgebied (zie ook paragraaf 7.8). Afhankelijk van de periode en het gebied waar het bedrijf zich bevindt zijn uitzonderingen beschreven.

Aanwezige mest mag niet worden uitgereden ook al is deze niet van gevoelige dieren afkomstig. Alle transport van en naar een bedrijf met evenhoevigen dient geregistreerd te worden door de eigenaar, de vervoerder en de ontvanger. Buiten het B/T gebied zullen de regels voor bedrijfshygiëne eerder opgeheven worden. Dit betekent dat bezoek zonder aanvullende voorwaarden in deze gebieden eerder mogelijk zal zijn. Zie hoofdstuk 10 voor de afbouw.

11.5.2 Bedrijven met plantaardige productie zonder evenhoevigen

Bedrijven met plantaardige productie zonder gevoelige dieren mogen tijdens de standstill geen mest uitrijden (gebruiken). Pas na de standstill en als het gebied is vrijgegeven door de NVWA kan mest worden uitgereden. Vrijgeven van een gebied kan pas plaatsvinden als geïnventariseerd is waar de uit te rijden mest vandaan is gekomen. Dit om te voorkomen dat mest van risicobedrijven verspreid wordt. Hierdoor zullen bedrijven met plantaardige productie in een besmette regio te maken krijgen met beperkingen.

Hoofdstuk 12: Overige houderijen en wild

12.1 Inleiding

12.2 Kinderboerderijen

12.2.1 Advies algemeen

12.2.2 Algemene maatregelen

12.2.3 Communicatie

12.2 Hobbydieren

12.2.1 Advies algemeen

12.2.2 Algemene maatregelen

12.2.3 Bedrijfshygiëne en bezoek

12.2.4 Preventieve ruiming

12.2.5 Vaccinatie

12.2.6 Gedifferentieerd beleid voor kleinschalige hobbyhouderijen

12.2.7 Communicatie

12.3 Natuur en wild

12.3.1 Inleiding

12.3.2 Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD)

12.3.3 Maatregelen

12.3.4 Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen

12.3.5 Uitbraak bij wilde dieren

12.3.6 Richtsnoeren voor monitoring van wild

12.4 Beschermden soorten en rassen

12.4.1 Met uitsterven bedreigde diersoorten

12.4.2 Bedreigde landbouwhuisdierrassen (FAO-lijst)

12.4.3 Wijziging van de soortenlijsten

12.5 Dierentuinen

12.5.1 Maatregelen bij een uitbraak buiten de dierentuin

12.5.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin

12.5.3 Communicatie

12.6 Laboratoria met gevoelige diersoorten

12.6.1 Beleidsinstrumenten voor laboratoria

12.7 Uitbraak in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel

12.7.1 Maatregelen

12.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt beschreven welke adviezen en maatregelen gelden voor hobbydierhouderijen, kinderboerderijen en dierentuinen. Daarnaast wordt ingegaan op de maatregelen bij een uitbraak in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel en een uitbraak onder wilde, niet gehouden dieren. Het risico dat deze dierhouderijen vormen voor de verspreiding van MKZ is niet vergelijkbaar met commerciële veehouderijen. Daarom kunnen de maatregelen en adviezen per dierhouderij verschillen.

12.2 Kinderboerderijen

Op vrijwel elke kinderboerderij en andere bedrijven met een publieke functie worden verschillende voor MKZ gevoelige diersoorten gehouden. Kinderboerderijen hebben een publieke functie. Het contact tussen mens en dier staat bij bezoek aan een kinderboerderij dan ook centraal. Voor de verspreiding van virus levert dit een risico op, omdat alle bezoekers in contact kunnen komen met de dieren en niet bekend is of bezoekers ook contact hebben (gehad) met andere veebedrijven. Daarom zijn bij een (dreigende) uitbraak van MKZ extra voorzorgsmaatregelen belangrijk.

Deze maatregelen gelden ook voor dierenweides. De definitie die gehanteerd wordt voor bedrijven met een publieke functie is: "Een locatie waar evenhoevigen worden gehouden en die is opengesteld voor publiek met het oogmerk om direct contact tussen publiek en dieren te faciliteren."

12.2.1 Advies algemeen

Kinderboerderijen worden net als reguliere veehouderijen geadviseerd om:

- voer voor minimaal drie dagen voorradig te hebben;
- te voorzien in extra mogelijkheden voor stalling voor tenminste 6 weken;
- zich te houden aan de hygiëncode voor kinderboerderijen.

De voervoorraad is noodzakelijk zodat de kinderboerderij altijd voorbereid is op een mogelijke standstill, waarbij voerleveranties drie dagen kunnen stilliggen. Daarnaast is het belangrijk dat een kinderboerderij een zodanige veebezetting of huisvestingsmogelijkheid heeft dat zij bij een vervoersverbod voor vee ten minste 6 weken uit de voeten kan zonder dat er welzijnsproblemen ontstaan.

In het Keurmerk Kinderboerderijen zijn maatregelen te vinden op het gebied van hygiëne op de kinderboerderijen om het risico van verspreiding van ziektes te minimaliseren. Het Keurmerk Kinderboerderijen is te vinden op de website van de vSKBN (www.kinderboerderijen.nl).

12.2.2 Algemene maatregelen

Kinderboerderijen moeten zich houden aan de maatregelen voor commerciële bedrijven zoals beschreven in hoofdstuk 7 en 8. In hoofdstuk 11 staan de maatregelen die gelden voor de ongevoelige dieren op de kinderboerderij. Voor deze ongevoelige dieren gelden dezelfde maatregelen als voor ongevoelige dieren op een gemengd veehouderijbedrijf.

Bedrijfshygiëne en bezoekers

Zodra bij een MKZ-uitbraak in Nederland een standstill wordt afgekondigd, zijn kinderboerderijen verplicht te sluiten voor publiek. Aansluitend aan de standstill is voor kinderboerderijen waar evenhoevigen aanwezig zijn de bezoekersregeling van kracht. Onder deze regeling worden kinderboerderijen met evenhoevigen eveneens verplicht gesloten voor publiek.

Pas wanneer de uitbraak onder controle is, zal er versoepeling of opheffing optreden van deze maatregel. Als eerste zal dit gebeuren in de minst risicovolle gebieden. Zo zal het heropenen van kinderboerderijen als eerste weer mogelijk zijn in de vrije regio's. Openstellen in de B/T gebieden zal pas kunnen wanneer deze gebieden zijn opgeheven. Indien er gevaccineerd is zullen in het vaccinatiegebied, in fase 3, kinderboerderijen weer open kunnen voor publiek.

Gedeeltelijke toegang van bezoekers is alleen toegestaan als door een fysieke afscheiding geen direct en indirect contact tussen bezoekers en het gedeelte het voor MKZ gevoelige dieren mogelijk is en de kinderboerderij zich houdt aan een door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol (zie paragraaf 7.8).

Preventieve ruiming

Indien preventieve ruiming ingezet wordt bij de bestrijding van MKZ zullen MKZ gevoelige dieren op een kinderboerderij met ligging in een ruimingsgebied in principe geruimd worden, tenzij de kinderboerderij voldoet aan de definitie voor een kleinschalige hobbybedrijf (zie paragraaf 12.3.6).

Vaccinatie

Indien vaccinatie ingezet wordt ter bestrijding van MKZ is het uitgangspunt dat ook MKZ gevoelige dieren van hobbydierhouderijen binnen een vaccinatiecirkel gevaccineerd worden, dus ook voor dieren van een kinderboerderij. Buiten de vaccinatiecirkel is geen vaccinatie toegestaan. En het is ook niet mogelijk kinderboerderijen te vaccineren als er geen vaccinatie voor commercieel gehouden dieren is ingezet. Hoofdstuk 9 geeft informatie over vaccinatie.

12.2.3 Communicatie

Normale fase

In de tijden dat er geen MKZ is in Nederland vindt door zowel de overheid als de sector voorbereiding op een eventuele uitbraak plaats. Evaluaties en discussies tussen overheid, onderzoeksinstituten, sector en andere belanghebbenden en nieuwe regelgeving uit Brussel leiden tot beleidsontwikkeling. Dit wordt vastgelegd in het beleidsdraaiboek MKZ. Communicatie gedurende deze periode vindt plaats tussen de vertegenwoordiging van de sector kinderboerderijen (vSKBN) en de contactpersoon van het account Hobbydierhouderij van de directie DAD van het ministerie van EZ.

Verdenkings- en crisisfase

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van MKZ in Nederland is een sectorvertegenwoordiger uitgenodigd als deelnemer aan het basisoverleg. Dit is een wederzijds informierend overleg. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met het DR-Loket, het informatiecentrum van EZ. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via de sector vertegenwoordiging (vSKBN), neer te leggen bij het ministerie van EZ.

12.3 Hobbydieren

De hobbydierhouderij wordt gekenmerkt door een variatie in manieren van het houden van dieren, in aantallen en soorten gehouden dieren en in de mate waarin aan het commerciële verkeer wordt deelgenomen. Hobbydieren worden niet voor productiedoeleinden en dus ook niet voor economisch gewin gehouden, maar bijvoorbeeld voor educatieve of recreatieve doeleinden of uit liefhebberij. Het gaat hierbij dus om het houden van kleine aantallen dieren zonder commercieel oogmerk, zoals een particulier persoon met een aantal schapen of een camping met een dierenweide. Om verspreiding van een besmettelijke dierziekte tegen te gaan, gelden voor hobbydierhouderijen in eerste instantie dezelfde maatregelen als voor commerciële bedrijven, zoals beschreven in hoofdstuk 7, 8 en 11.

12.3.1 Advies algemeen

De hobbydierhouderij wordt, net als de commerciële veehouderij, geadviseerd om:

- een voorraad voor minimaal drie dagen in te slaan op het bedrijf
- te voorzien in extra mogelijkheden voor stalling van tenminste 6 weken
- hygiënemaatregelen te treffen

De voorraad is noodzakelijk om voorbereid te zijn op een standstill, waarbij voerleveranties drie dagen kunnen stilliggen. Vervoer van kant-en-klaar petfood is toegestaan. Daarnaast is het belangrijk dat er een zodanige veebezetting of huisvestingsmogelijkheid is dat zij bij een vervoersverbod voor vee tenminste 6 weken uit de voeten kan zonder dat er welzijnsproblemen ontstaan.

Hygiënemaatregelen, zoals het reinigen of ontsmetten, kunnen de verspreiding van MKZ virus verminderen en zijn vooral bij een dreigende en daadwerkelijke uitbraak van essentieel belang (zie ook paragraaf 7.8).

12.3.2 Algemene maatregelen

Voor hobbydierhouderijen gelden in eerste instantie dezelfde maatregelen als voor commerciële veehouderijen. De reden hiervoor is dat ook op hobbydierhouderijen dieren besmet kunnen raken en zo bijdragen aan de verspreiding van het virus. Het risico dat hobbydierhouderijen vormen voor de verspreiding van MKZ is echter laag als er slechts weinig dieren op de locatie aanwezig zijn en er geen contacten plaatsvinden met andere bedrijven met gevoelige dieren. Ook het niet deelnemen aan het commerciële handelsverkeer in dieren verkleint dit risico. Om deze redenen is voor de hobbydierhouderij risicogebaseerd beleid mogelijk. Dat wil zeggen dat de omvang van de maatregelen is afgestemd op een inschatting van de risico's. De evenhoevigen op deze

dierhouderijen kunnen derhalve uitgezonderd worden van preventieve ruiming indien de hobbydierhouderij voldoet aan de definitie voor een kleinschalige hobbybedrijf (zie paragraaf 12.3.6).

Hieronder staat wordt een aantal maatregelen weergegeven dat van toepassing is op alle hobbydierhouderijen. Deze groep moet zich houden aan de maatregelen voor gewone veehouderijen zoals beschreven in hoofdstuk 7 en 8. In hoofdstuk 11 staan de maatregelen die gelden voor de MKZ ongevoelige dieren op een hobbydierhouderij.

12.3.3 Bedrijfshygiëne en bezoekers

Na de afkondiging van de algehele standstill in heel Nederland is het voor hobbymatige dierhouderijen met evenhoevigen verboden om personen toe te laten op het bedrijf. Behalve dit bezoekersverbod gelden er ook andere maatregelen voor de bedrijfshygiëne waaraan een hobbydierhouderij zich moet houden. Het gaat om maatregelen zoals scheiding tussen woongedeelte en verblijf van voor MKZ gevoelige dieren of toegang van personeel tot deze dieren (zie paragraaf 7.8). Afhankelijk van de situatie kunnen de maatregelen in de vrije en besmette regio's voor hobbydierhouderijen verschillen.

12.3.4 Preventieve ruiming

Indien preventieve ruiming ingezet wordt bij de bestrijding van MKZ zullen MKZ gevoelige dieren op hobbydierhouderijen met ligging in een ruimingsgebied in principe geruimd worden, tenzij de locaties aan de voorwaarden voor kleinschalige hobbydierhouderijen voldoen en op basis daarvan een ontheffing hebben verkregen (zie paragraaf 12.3.6).

12.3.5 Vaccinatie

Indien vaccinatie ingezet wordt ter bestrijding van MKZ is het uitgangspunt dat ook MKZ gevoelige dieren van hobbydierhouderijen binnen een vaccinatiecirkel gevaccineerd worden. Buiten de vaccinatiecirkel is geen vaccinatie toegestaan. En het is ook niet mogelijk hobbydieren te vaccineren als er geen vaccinatie voor commercieel gehouden dieren is ingezet. In hoofdstuk 9 staat vaccinatie beschreven.

12.3.6 Gedifferentieerd beleid voor kleinschalige hobbydierhouderijen

Uit epidemiologisch oogpunt is het aantal dieren op een locatie en de contactstructuur tussen kleinschalige bedrijven en andere veehouderijen belangrijk. Hobbydierhouderijen met zeer weinig voor MKZ gevoelige dieren dragen niet noemenswaardig bij aan de verspreiding van het MKZ virus. Een hobbydierhouderij met een beperkt aantal dieren, tot maximaal 10 evenhoevigen, wordt in dit draaiboek kleinschalige hobbydierhouderij genoemd. Voor deze kleinschalige houderijen is daarom op basis van een risico-inschatting gedifferentieerd beleid gemaakt.

De kleinschalige hobbydierhouderijen worden vanwege de verwachte beperkte invloed op het verloop van de uitbraak van preventieve ruiming in het ruimingsgebied uitgezonderd, tenzij er een veterinaire noodzaak is en/of niet aan de voorwaarden kan worden voldaan.

Voor deze groep kleinschalige houderijen gelden, behalve bovengenoemde uitzondering, dezelfde maatregelen als voor grotere hobbydierhouderijen of commercieel gemengde bedrijven, zoals beschreven in paragraaf 12.3. Onder deze regeling kunnen ook kinderboerderijen vallen, mits aan onderstaande voorwaarden voldaan wordt. Voor de rest gelden de maatregelen van paragraaf 12.2.

Voorwaarden

Hieronder staan de voorwaarden waaraan een kleinschalige hobbydierhouderij moet voldoen om bij ligging in een ruimingsgebied niet preventief geruimd te worden. Als de kleinschalige hobbydierhouderij aan de voorwaarden voldoet wordt een ontheffing verkregen. Voor alle duidelijkheid: besmette dierhouderijen en contactbedrijven worden altijd geruimd. Het is aan de houder om toe te zien dat aan de voorwaarden wordt voldaan.

- De kleinschalige hobbydierhouderij heeft maximaal 10 voor MKZ gevoelige dieren, waaronder maximaal 4 varkens en 2 koeien.
Daarbij tellen niet mee:
 - biggen tot maximaal 30 kg (12 weken),
 - twee kalveren van maximaal drie weken oud,
 - vijf lammeren jonger dan 1 jaar.
- De houder van de dieren heeft een Uniek Bedrijfsnummer (UBN).
- Op de locatie worden geen andere evenhoevige dieren voor commerciële doeleinden gehouden.
- De evenhoevigen op het bedrijf zijn in het I&R-systeem geregistreerd.
- De evenhoevigen worden strikt afgeschermd en gescheiden gehouden van niet voor MKZ gevoelige dieren.
- De hobbydierhouderij wordt tijdens de uitbraak bezocht door de NVWA om een besmetting uit te sluiten en te controleren of aan bovengenoemde voorwaarden wordt voldaan.
- De houder houdt zich aan een uitgebreid door de NVWA goedgekeurd hygiëneprotocol om zijn eigen dieren te beschermen en, bij een eventuele besmetting, verspreiding van het virus vanuit zijn dier(en) te voorkomen
- Na afloop van de uitbraak zullen de gevoelige dieren op MKZ-antilichamen worden onderzocht (eindscreening).
- Bij vaccinatie van de MKZ gevoelige dieren gelden de algemene voorwaarden (zie hoofdstuk 9).

12.3.7 Communicatie

In de tijden dat er geen uitbraak is van MKZ in Nederland vindt door zowel de overheid als de sector voorbereiding op een eventuele uitbraak plaats. Evaluaties en discussies met sector en belanghebbenden, en nieuwe regelgeving uit Brussel, leiden tot beleidsontwikkeling. Dit wordt vastgelegd in het beleidsdraaiboek MKZ. Communicatie gedurende deze periode vindt plaats tussen de vertegenwoordiging van de sector en de contactpersoon van het account Hobbydierhouderij van het Ministerie van EZ.

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van MKZ in Nederland zijn sectorvertegenwoordigers uitgenodigd als deelnemers aan het basisoverleg. Dit is een

wederzijds informeren overleg. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met het DR-Loket, het informatiecentrum van EZ. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via de sectorvertegenwoordiging (NBvH en Platform KSG), neer te leggen bij het Departementaal Adviesteam van EZ (DAT-EZ).

12.4 Natuur en wild

12.4.1 Inleiding

Deze paragraaf gaat in op de manier waarop wordt omgegaan met dieren in natuurterreinen indien er een MKZ uitbraak plaats vindt in de omgeving van natuurterreinen, hoe om te gaan met een uitbraak in een natuurterrein en hoe om te gaan met inheemse beschermde diersoorten.

De directie Natuur en Biodiversiteit (N&B) heeft in samenwerking met de partners van maatschappelijke organisaties het beleidskader Natuur en Besmettelijke Dierziekten ontwikkeld hoe om te gaan met natuurterreinen en natuurdieren bij een uitbraak van MKZ. Het beleidskader zelf is niet opgenomen in dit draaiboek, de inhoud ervan die van toepassing is op MKZ is wel in dit beleidsdraaiboek opgenomen.

De algemene beleidlijn ten aanzien van wild en andere dieren in natuurterreinen is het creëren van rust. Tijdens de vorige MKZ crisis heeft het zo veel mogelijk isoleren en regionaliseren in een vroeg stadium goed uitgewerkt. Preventieve maatregelen krijgen de nadruk.

Gehanteerde definities

Natuurdieren

De volgende categorieën specificeren de brede term 'natuurdieren' nader (het gaat overigens in alle gevallen om dieren die niet voor productiedoeleinden worden ingezet).

- Niet gehouden, niet locatiegebonden dieren: dieren waar mensen geen beschikkingsmacht over hebben, veelal ook aangeduid als wilde dieren (bijvoorbeeld zwijnen, herten, reeën, in het wild levende vogels).
- Niet gehouden, locatiegebonden dieren: dit betreft de dieren in de Oostvaardersplassen, Veluwezoom en de Imbosch en dieren in andere natuurgebieden conform de leidraad grote grazers. Voor de Oostvaardersplassen geldt bovendien het managementplan dat Staatsbosbeheer heeft opgesteld op basis van de aanbevelingen van een evaluatiecommissie (ICMO2).
- Gehouden, (niet-) locatiegebonden dieren: bijvoorbeeld schaapskuddes, grazers in natuurterreinen ten behoeve van vegetatiebeheer.
- Dierentuindieren: deze worden niet in dit hoofdstuk behandeld maar in hoofdstuk 12.5.
- Dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst van beschermde diersoorten, of die vallen onder het CITES-verdrag.
- Zeldzame landbouwhuisdierrassen, conform de FAO-lijst.

Natuurterrein

Daar waar gesproken wordt over natuurterrein wordt ook bedoeld op militaire oefenterreinen aangezien die ook vaak beheerd worden als zijde een natuurterrein (zie ook bijlage 4).

12.4.2 Overleg natuur en besmettelijke dierziekten (ON&BD)

De Directie Natuur en Biodiversiteit (N&B) van het ministerie van EZ heeft een overleg opgericht bestaande uit N&B en een aantal maatschappelijke organisaties die nauw betrokken zijn bij natuurterreinen en/of natuurdieren. N&B levert de voorzitter en voer het secretariaat van dit overleg. Deelnemers aan het overleg zijn: de Federatie Particulier Grondbezit, Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen, Ministerie van Defensie, het Bosschap, de Stichting Zeldzame Huisdierrassen, Netwerk Groene Bureau's, Unie van Waterschappen, SBNL (Organisatie voor Particulier en Agrarisch Natuurbeheer), het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) en VEWIN (koepel waterwinbedrijven).

Het ON&BD is een officieel overleg dat voor, tijdens en na uitbraken van besmettelijke dierziekten bij elkaar komt, elkaar over en weer informeert, besluiten voorbereidt en de uitvoering van besluiten coördineert. Op veel momenten zal in het ON&BD de maatvoering, de schaal en intensiteit van in te zetten maatregelen besproken worden. Tijdens crises hebben de 'niet-EZ-leden' van het ON&BD tevens de verantwoordelijkheid om door het Departementaal Beleidsteam (DBT) genomen besluiten aan de achterban terug te koppelen. Voor de goede orde: het ON&BD heeft geen bevoegdheid besluiten te nemen, die zijn voorbehouden aan de verantwoordelijke bewindspersoon van het ministerie van EZ.

12.4.3 Maatregelen

Bij een uitbraak van MKZ komt het ON&BD bijeen en overlegt over de mogelijke te nemen maatregelen. De besluiten zullen het karakter van een advies hebben. Het ON&BD betreft bij de advisering ook de gewenste maatvoering en schaal van de maatregelen.

Overzicht van mogelijk te nemen maatregelen:

- Bijeenroepen Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten
- Prepareren waarschuwborden bij afsluiting natuurterreinen (in normale fase)
- Regelmatige actualisatie beleidskader (in normale fase)
- Afsluiten voor publiek van bepaalde gebieden en bepaalde bos- en natuurterreinen
- Verbieden of opschorten afschot in kader van jacht, populatiebeheer of schadebestrijding. Er kan hiervoor geen gebruik worden gemaakt van de ontheffingen van provincies.
- Opschorten van (bepaalde) veldwerkzaamheden in de terreinen
- Geen excursies in de terreinen
- Weiden van vee in bepaalde gebieden opschorten
- Opschorten inscharen vee
- Instellen van buffers tussen grazers
- Isoleren van wild en grote grazers

- Reinigings- en ontsmettingsregime toepassen voor gehouden locatiegebonden dieren
- Reinigings- en ontsmettingsregime toepassen voor gehouden CITES-, FAO- en IUCN- dieren.

12.4.4 Afwegingskader afsluiting van natuurterreinen

Risicoanalyse

Voordat EZ besluit dat bos- en natuurterreinen afgesloten worden, is het gewenst dat een risicoanalyse uitgevoerd wordt. In deze risicoanalyse moet argumentatie en weging van factoren expliciet vermeld worden.

Deze analyse dient in iedere fase opnieuw gemaakt te worden. Risicoanalyse, argumentatie en weging van factoren samen worden hierna kortweg 'analyse' genoemd.

De analyse moet uit de volgende vier onderdelen bestaan:

1. Veterinaire risico's
2. Dierenwelzijnsproblemen
3. Schade, bestaand uit:
 - directe schade als gevolg van bijvoorbeeld het stopzetten van beheerwerk, beperkingen van veehouderij en recreatieactiviteiten;
 - schade als gevolg van het niet na kunnen komen van subsidievoorwaarden en/of subsidietermijnen;
 - schade voor pachters, huurders en het recreatief-toeristisch bedrijfsleven;
 - schade doordat oefenwerkzaamheden van defensie kunnen vervallen of stil komen te liggen (uitwijking naar buitenland en schade aan paraatheid van de krijgsmacht);
 - mogelijke fiscale gevolgen in het kader van de Natuurschoonwet;
 - EZ dient helderheid te geven over vergoedingen van schade of het kwijtschelden van schade (in het geval van subsidieregelingen) als gevolg van het afsluiten van terreinen.
4. Gevolgen voor de handhaving

In onderstaande tabel kunnen bovenstaande punten gescoord worden. Een overwegend negatieve score steunt een besluit tot afsluiting, een overwegend positieve score zou een besluit tot niet-afsluiten ondersteunen, dan wel versoepelen.

Tabel 7: Hulpmiddel bij analyse

wel veterinaire risico	-	+/-	+	geen veterinaire risico bij versoepeling
geen welzijnsproblemen	-	+/-	+	wel welzijnsproblemen bij verbod
geen economische schade	-	+/-	+	wel schade bij verbod
handhavingproblemen	-	+/-	+	geen handhavingproblemen bij versoepeling

Praktische uitvoering

- Bij het afsluiten van terreinen dient gebruik gemaakt te worden van een voorgeschreven bebording, met daarop de reden van afsluiting, het wetsartikel waarop afsluiting berust en een informatienummer van EZ.
- De tekst van de borden en de logistiek van het aanmaken en verspreiden van borden dienen in het beleidskader opgenomen te worden (onder hoofdstuk 7 van het beleidskader, communicatie).

12.4.5 Uitbraak bij wilde dieren

Hoe omgegaan wordt met de verschillende soorten natuurdieren bij een uitbraak wordt weergegeven in het schema aan het eind van dit hoofdstuk.

Indien een eerste haard wordt aangetroffen in een wildbestand, komt de deskundigengroep, opgericht conform bijlage XVIII van de Europese MKZ-richtlijn, bijeen. Deze bestaande deskundigengroep wordt bij een uitbraak in wild uitgebreid met onder andere jagers, wildbiologen en epidemiologen (zie 4.4.2)

Op hoofdlijnen verleent de deskundigengroep bijstand bij:

- Het bestuderen van de epidemiologische situatie en de afbakening van het besmette gebied. Rekening houdend met de uitkomsten van het epidemiologische onderzoek, controles en de verspreiding van de ziekte
- Het vaststellen van passende maatregelen die in het besmette gebied moeten worden toegepast, met name het schorsen van de jacht en een verbod op het voederen van dieren.
- Opstellen van MKZ-uitroeiingsprogramma binnen 2 weken.
- Het uitvoeren van audits om de doeltreffendheid te controleren van de maatregelen die zijn vastgesteld om MKZ in het besmette gebied uit te roeien.

Nadere uitwerking is te vinden in bijlage XVIII van de Europese MKZ-richtlijn.

12.4.6 Richtsnoeren voor monitoring van wild

Wild zal gemonitord worden indien de eerste uitbraak van MKZ in het wildbestand wordt geconstateerd. Ook in andere gevallen kan de verantwoordelijk bewindspersoon echter besluiten de monitoring van wild te starten of te intensiveren, bijvoorbeeld bij twijfel over het aanwezig zijn van een dierziekte in wild of het gevaar van besmetting van andere (landbouw)huisdieren.

Met de monitoring van wild moet echter terughoudend worden omgegaan. Er is immers niet voor niets in veel gevallen een afschotverbod ingesteld: het bewaren van rust in natuurterreinen zorgt voor een kleinere kans op besmetting van wilde dieren door landbouwhuisdieren of andersom.

Vanwege het feit dat veelal reeds een afschotverbod geldt op het moment dat besloten wordt tot de monitoring van wilde dieren, zijn ontheffingen van het afschotverbod nodig om de monitoring te kunnen uitvoeren.

Voor monitoring van ziekten in wild is afschot van dit wild noodzakelijk. Dit afschot vindt plaats binnen de afgegeven afschotvergunningen in het kader van het reguliere populatiebeheer aan de Faunabeheereenheden (FBE).

Richtsnoeren voor de voorbereiding van de monitoring

Randvoorwaarde: afschot van wild vindt alleen plaats door leden van de FBE's en onder toezicht van de NVWA.

- bepalen gebieden waar monitoring plaats zal vinden (aan de hand van begrenzing die door het DBT wordt gehanteerd)
- bepalen aantallen af te schieten wild (CVI doet voorstel voor representatieve steekproef)
- check of aantallen passen binnen de afschotvergunningen van de betreffende FBE's
- bepalen monitoringsperiode
- regelen ontheffingen ingesteld afschotverbod via Dienst Regelingen
- samen met NVWA wijze van monsternamen bepalen
- R&O-regime bepalen
- samen met NVWA wijze van afvoeren kadavers bepalen
- samen met NVWA en CVI wijze van slijm/bloed/weefselonderzoek bepalen
- bepalen wie slijm/bloed/weefselmonsters neemt: NVWA of jager
- KNJV verzoeken informatiebijeenkomst te beleggen met betrokken FBE's (aanwezig zijn hier: DWHC, DN, RVV, KNJV en de FBE's)
- brief verzenden met opdrachtverstrekking aan FBE's
- CVI rapporteert de uitslag van de monitoring aan de CVO, NVWA en de Directeur Natuurbeheer. De uitslag van de monitoring communiceren aan de KNJV, KNJV verzoeken dit te communiceren met FBE's en WBE's.

Tabel 8: Schema omgang met verschillende typen natuurdieren en beschermde soorten en rassen

Categorie dieren	Soort	Bijzonderheden	Meest voorkomend	In ruimsgebied (1 km zone)	In vaccinatiegebied (indien ingesteld)	In b-gebied (3 km zone)	In t-gebied (10 km zone)	Overige gebieden	Uitbraak in wild
1. Wilde evenhoevige dieren	Edelhert	Alleen in het wilde levende	Veluwe, OVP	Optioneel, afhankelijk van situatie en locatie: Geen excursies in de terreinen Terreinbeheerders stellen buffers in tussen grazers in natuurterreinen en de omliggende landbouwgebieden van minimaal drie kilometer om wild en andere natuurdieren te beschermen tegen een mogelijke besmetting. In principe gebeurt dit door het verplaatsen van de kuddes (interne buffering). Als dit niet mogelijk is, wordt een externe buffer ingesteld.					Oprichten deskundigengroep (aansluiten bij groep deskundigen genoemd in hfdst. 4) die bijstand verlenen bij: Bestuderen situatie en afbakening gebied Vaststellen passende maatregelen Opstellen MKZ-uitroeingsprogramma binnen 2 weken Uitvoeren audits op doeltreffendheid maatregelen
	Ree		Algemeen voorkomend in geheel Nederland						
	Wild zwijn		Vastgestelde geveiden: Veluwe en Meinweg						
	Damhert	Nederlandse Rode Lijst, alleen in het wild levende	Kennemerduinen, Amsterdamse Waterleidingduinen, Veluwe, Walcheren, Kop van Schouwen, Hosterwold.						
2. Wildlevende gedomes ticeerde dieren	Niet-gehouden Heckrunderen	Zeldzaam, gedeeltelijk gededomesticeerd rund	OVP	Veluwe in meerdere zones in te delen) Instellen van een algeheel afschotverbod. Dit zorgt voor rust in het gebied, waardoor er zo min mogelijk mobiliteit onder het wild plaatsvindt.					
	Niet-gehouden Hooglanders	Oud schots landbouwhuisdier	Veluwezoom	Monitoring van dood gevonden dieren en die dieren die voor de monitoring geschoten zijn binnen de afschotvergunning in r/b/t/gebied op MKZ. Voor de					

	Moeflon	IUCN rode lijst	NP de Hoge Veluwe, Wekeromse zand	afgeschoten dieren wordt en vergoeding conform marktprijs betaald.				
3. Gehouden bedreigde diersoorten	IUCN rode lijst soorten wisent zie hoofdstuk 12.4	Mogelijkheid tot quarantaine		In quarantaine en laten leven Verder conform landbouw-bedrijven	Vaccineren conform landbouw-bedrijven	Conform maatregelen landbouw-bedrijven	Conform maatregelen landbouw-bedrijven	Indien besmetting van dier uit deze categorie : veterinaire- en soorten-deskundigen-commissie laten oordelen over wel of niet doden van het koppel dieren, afhankelijk van zeldzaamheid, veterinair risico en quarantaine mogelijkheden.
	CITES soorten zie hoofdstuk 12.4	Mogelijkheid tot quarantaine						
	FAO zeldzame landbouw-huisdierrassen	Bijzondere behandeling alleen indien: locatie vooraf geregistreerd	Stichting zeldzame huisdierrassen beheerd registratie met (twee)jaarlijkse update, maatregelen gelden alleen voor geregistreerden					
4. Overige	heckrunderen, galloways, hooglanders van TBO's in natuurgebieden			Conform landbouwbedrijven, wat betekent: Binnen een cirkel van 1 km rond een	Vaccineren conform landbouwbedrijven	conform reguliere bedrijven		

	Ingeschaarde dieren			besmettingsbron preventief ruimen volgens reeds vastgesteld afschotprotocol, indien uitvoerbaar en veterinair verantwoord Voor geruimde dieren schadevergoeding		
	Overige schapen					
5. geen natuurdieren	Edelherten, zwijnen, damherten	Voor fokkerij In (natuur) parken		conform reguliere bedrijven		

Dromedarissen en Zuid Amerikaanse cameliden (lama's) spelen epidemiologische geen rol spelen. De Richtlijn vereist echter dat op een bedrijf bij vaststelling van een besmetting alle ziektegevoelige dieren, waaronder die van de orde van de Tylopoda worden gedood.

12.5 Beschermde soorten en rassen

Met bepaalde soorten dieren wordt bij een uitbraak van MKZ anders omgegaan dan met productiedieren. Maatregelen met betrekking tot hobbydieren en dierentuindieren worden behandeld in paragraaf 12.2 t/m 12.4 en natuurdieren in paragraaf 12.7. Deze paragraaf is een verdere uitwerking van de gehouden bedreigde diersoorten of -rassen. Dit zijn dieren die voorkomen op de IUCN rode lijst, CITES-dieren en landbouwhuisdieren voorkomend op de FAO-lijst van zeldzame Nederlandse landbouwhuisdierrassen.

Bij een uitbraak van MKZ zullen mogelijkheden worden gezien om deze dieren bij preventieve ruimingen te sparen. Bedrijven kunnen dan bijvoorbeeld onder strikte quarantaine worden geplaatst (zie tabel 7)

12.5.1 Met uitsterven bedreigde diersoorten

Het opstellen van zogenaamde rode lijsten is vereist door de conventie van Bern. Nederland hanteert daarbij de criteria van de World Conservation Union (IUCN) waar Nederland lid van is. Op de rode lijsten staan soorten die zeldzaam en/of met uitsterven bedreigd zijn. Conform genoemde conventie dient Nederland te voorkomen dat deze soorten uitsterven door zodanige maatregelen te nemen dat de duurzame stand van instandhouding in het leefgebied wordt gewaarborgd. De rode lijst bevat alleen die soorten die zich in Nederland voortplanten. Het damhert is van de MKZ gevoelige soorten momenteel de enige genoemde soort.

Het CITES verdrag betreft maatregelen die wereldwijd worden genomen om het uitsterven van soorten ten gevolge van handel en bezit te voorkómen. Het gaat dus om inheemse en uitheemse soorten. Soorten die op de bijlagen van het CITES verdrag voorkomen worden beschouwd als ernstig bedreigd. Voor de Nederlandse situatie betreft dit soorten die door niet-erkende dierentuinen en overige particulieren kunnen worden gehouden en waarvoor de uitzonderingsmaatregelen gelden die van toepassing zijn voor met uitsterven bedreigde soorten (zie onderstaande tabel).

Tabel 9: Diersoorten van CITES-lijsten

APPENDICES II	APPENDICES III
ARTIODACTYLA (Familie van Evenhoevigen)	
Tayassuidae spp. / Pekari's (behalve afkomstig uit Mexico en de VS)	<i>Hyemoschus aquaticus</i> / Watermuskusdier
<i>Hexaprotodon liberiensis</i> / Dwergnijpaard	<i>Cervus elaphus barbarus</i> / Atlashert (Tunesië)
<i>Hippopotamus amphibius</i> / Nijlpaard	<i>Mazama Americana cerasina</i> / Rood spieshert (Guatemala)
<i>Lama guanicoe</i> / Guanaco	<i>Odocoileus virginianus Mayensis</i> / Witstaarthert (Guatemala)
<i>Vicugna vicugna</i> / Vicoenja (uit Argentinië, Bolivia, Chili en Peru)	<i>Antilope cervicapra</i> / Indische antilope
Moschus spp. / Muskusherten	<i>Bubalus arnee</i> / Waterbuffel(Arni) Indische Buffel (niet de gedomestiveerde vorm

	<i>Bubalus Bubalis</i>)
<i>Cervus elaphus bactrianus</i> / Edelhart (uit Bukhara)	<i>Damaliscus lunatus</i> / Topi
<i>Pudu Mephistophiles</i> / Poedoe	<i>Gazella cuvieri</i> / Berggazelle
<i>Ammonotragus lervia</i> / Manenschaap	<i>Gazella dorcas</i> / Dorcasgazelle
	<i>Gazella leptoceros</i> / Duingazelle
<i>Bison bison athabasca</i> / Bizon (Woudbizon)	<i>Tetracerus quadricornis</i> / Vierhoornantilope
	<i>Tragelaphus eurycerus</i> / Bongo
<i>Budorcas taxicolor</i> / Takin	<i>Tragelaphus spekii</i> / Sitatoenga
<i>Cephalophus dorsalis</i> / Zwartrugduiker	
<i>Cephalophus monticola</i> / Blauwe duiker	
<i>Cephalophus ogilbyi</i> / Ogilby-duiker	
<i>Celhalophus silvicultor</i> / Geelrugduiker	
<i>Celhalophus zebra</i> / Zebraduiker	
<i>Damaliscus pygargus pygargus</i> / Bontebok / Blesbok	
<i>Kobus leche</i> / Moerasantilope (Lechwe)	
<i>Ovis ammon</i> / Argali	
<i>Ovis Canadensis</i> / Dikhoornschaap (Mexico)	
<i>Ovis vignei</i> / Oerial	
<i>Saiga tatarica</i> / Saiga	

12.5.2 Bedreigde landbouwhuisdierrassen (FAO lijst)

In het kader van het Verdrag inzake Biologische diversiteit (CBD) hebben de lidstaten zich ertoe verbonden om de biologische diversiteit op hun grondgebied te behouden en duurzaam te benutten. Aansluitend stelt de wereld voedselorganisatie van de UN (FAO) een strategie op betreffende het behoud van de genetische diversiteit van landbouwhuisdieren. Doel van de strategie is het verlies van soorten en van genetische diversiteit binnen soorten tot staan te brengen. Nederland levert daaraan een bijdrage met de publicatie van het Landenrapport Dierlijke Genetische Bronnen. In deze publicatie staan de soorten en rassen waarvoor Nederland in internationaal verband verantwoordelijk is voor het behoud. De betreffende MKZ gevoelige soorten en rassen staan hieronder genoemd.

Tabel 10 Bedreigde Nederlandse landbouwhuisdierrassen

Rund	Schaap
Groninger blaarkop	Blauwe Texelaar (incl. Dassenkop)
Brandrood rund	Drents heideschaap
Fries Roodbont Vee	Flevolander
Witrik	Mergelland schaap
Lakenvelder rund	Nederlands melkschaap (Fries,Zeeuws)
Verbeterd Roodbont	Noordhollander
Fries Hollands (zwartbont)	Schoonebeker
Geit	Veluws heideschaap
Nederlandse bonte geit	Zwartbles
Nederlandse witte geit	Varken
Toggenburger geit	Bonte Bentheimer
Nederlandse landgeit	

De Stichting Zeldzame Huisdierrassen (SZH) beheert in opdracht van het ministerie van EZ een paraplubestand waar houders hun dieren vooraf kunnen laten registreren. De individuele dieren krijgen daarbij een vlag in het I&R bestand. Hierdoor is voor de NWVA in het I&R systeem herkenbaar of dieren op een bedrijf tot een zeldzame Nederlandse landbouwhuisdierrassen behoren.

12.5.3 Wijziging van de soortenlijsten

Wanneer de genoemde lijsten (rode lijst zoogdieren, bijlagen bij het CITES verdrag) en lijsten van bedreigde landbouwhuisdieren welke bij de FAO zijn aangemeld, worden herzien, dan gelden bij een MKZ uitbraak de meest recente, op dat moment vigerende lijsten.

12.6 Dierentuinen

De EU-richtlijn voor de bestrijding van MKZ biedt mogelijkheden voor het toepassen van aangepaste maatregelen voor zeldzame dieren op speciale locaties.

Bij het toepassen van afwijkende maatregelen voor dierentuinen zal voldaan moeten worden aan in ieder geval de volgende randvoorwaarden:

- Maatregelen worden pas genomen na goedkeuring door de Europese Unie.
- De locatie moet kunnen garanderen dat de dieren geïsoleerd kunnen worden.
- De locatie moet voldoen aan reiniging- en ontsmettingmogelijkheden op basis van adviezen van de Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen (NVD).
- De locatie moet voldoende preventieve maatregelen in acht nemen om altijd de insleep van dierziekten te voorkomen.

Dierentuinen die in aanmerking komen voor de uitzonderingen zoals hier beschreven zijn de dierentuinen met een vergunning op basis van het dierentuinenbesluit (gebaseerd op richtlijn 1999/22).

12.6.1 Maatregelen bij uitbraak buiten een dierentuin

Maatregelen bij een uitbraak van MKZ in de omgeving van een dierentuin zijn beschreven in onderstaande tabel.

Tabel 11: Maatregelen bij uitbraak buiten een dierentuin

Maatregelen bij een uitbraak buiten de dierentuin, waarbij de dierentuin gelegen is in:				
Ruimingsgebied	Vaccinatiegebied	B/T gebied	Besmette regio	Vrije regio
-Sluiten voor bezoekers -Screenen 14 dagen na R&O van het laatste besmette bedrijf -Heropenen na uitslag screenen*	-Alle gevoelige dieren vaccineren -Sluiten voor bezoekers -Screenen 30 dagen na -Vaccinatie -Heropenen na uitslag screenen*	-Sluiten voor publiek -Screenen 14 dagen na R&O van het laatste besmette bedrijf -Heropenen na uitslag screenen*	-Gevoelige dieren isoleren -Preventieve en hygiënische maatregelen op basis van de adviezen van de NVD	-Preventieve en hygiënische maatregelen op basis van de adviezen van de NVD

*De methode van screenen in een dierentuinen (te onderzoeken diersoorten, aantallen dieren, etc.) zal plaatsvinden op basis van een door het CVI opgesteld protocol.

12.6.2 Maatregelen bij een uitbraak in een dierentuin

Indien er een besmetting in een dierentuin wordt bevestigd zullen onder andere de volgende maatregelen worden getroffen.

- Sluiten voor publiek
- Besmette dieren ruimen**
- Contactdieren ruimen **
- Alle overige gevoelige dieren vaccineren
- 30 dagen na vaccinatie screenen
- Heropenen na uitslag monitoring

**Artikel 15 van de richtlijn biedt de mogelijkheid om in bijzondere gevallen ook besmette dieren te laten leven. Gedacht wordt hierbij aan bedreigde diersoorten. Bij een besmetting met MKZ in een dierentuin zal afhankelijk van de situatie besloten worden hoe met deze dieren zal worden omgaan.

12.6.3 Communicatie

Ten tijde van een (dreigende) uitbraak van MKZ in Nederland is de NVD uitgenodigd als deelnemer aan het basisoverleg. Dit is een wederzijds informierend overleg. Voor informatieve vragen is er de mogelijkheid om telefonisch contact op te nemen met het DR-Loket, het call-centrum van EZ. Tot slot is er de mogelijkheid om beleidsmatige vragen, via de sectorvertegenwoordiging, neer te leggen bij het Departementale Beleidsteam.

12.7 Laboratoria met gevoelige diersoorten

De MKZ-richtlijn (2003/85/EG) geeft lidstaten de mogelijkheid om bij een dreiging van een uitbraak of bij een besmetting in een laboratorium speciale maatregelen te treffen die rekening houdt met de quarantaine mogelijkheden van het laboratorium en de consequenties voor een laboratorium. Bij een daadwerkelijke dreiging of besmetting zullen de specifieke maatregelen verder worden uitgewerkt. In dit hoofdstuk zullen enkele voor laboratoria belangrijke maatregelen worden beschreven.

12.7.1 Beleidsinstrumenten voor laboratoria

- De Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde (NVP) zal als gesprekspartner voor EZ dienen en wordt ook voor het basisoverleg uitgenodigd.
- Onder leiding van de NVP kunnen de laboratoria een sectorbreed hygiëneprotocol opstellen en deze al voor er sprake is van een uitbraak door de NVWA laten goedkeuren (zie 7.6).
- Bij een besmetting in een laboratorium wordt op advies van een NVWA-specialistenteam besloten welke dieren er geruimd zullen worden en welke dieren niet. Indien de epidemiologische eenheden zodanig zijn dat kruisbesmetting onmogelijk is en afdelingen als twee aparte bedrijven kunnen worden beschouwd, dan is het mogelijk dat niet alle gevoelige dieren worden geruimd.
- Indien een laboratoria in een gebied ligt waar preventieve ruiming of vaccinatie zal plaatsvinden dan zal op advies van de situatie besloten worden of er voor het laboratoria andere maatregelen zullen worden genomen.
- Indien een laboratorium het "bedrijfsgedeelte" (met evenhoevigen) goed scheidt van de overige gedeelten op de locatie, dan zullen er door de bezoekersregeling geen onnodige problemen ontstaan (zie 8.2.7).
- Ook voor laboratoria kunnen vervoersverboden gelden en kan het welzijn van hun dieren in het geding komen. Daarom geldt ook voor laboratoria het advies voor noodvoorziening van stalling voor tenminste 6 weken (zie 7.5)
- Logistieke relaties die ook op agrarische bedrijven komen, vallen onder het normale regime.
- Voor ongevoelige dieren die niet in hetzelfde gedeelte als gevoelige dieren worden gehouden hoeven geen extra maatregelen te worden getroffen. De regels voor bedrijfshygiëne horen ervoor te zorgen dat deze dieren geen extra risico met zich mee brengen. Daarentegen moet met ongevoelige dieren die in hetzelfde gedeelte gehouden worden als de gevoelige dieren eenzelfde systeem van hygiëne in acht worden genomen als voor bezoekers. In beide gevallen is het risico de indirecte verspreiding van het virus.

12.8 Uitbraak in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel

Wordt een geval van MKZ ontdekt in een slachthuis, in een grensinspectiepost of in een vervoermiddel, dan zullen afwijkende maatregelen gelden. Als voorbeeld zal er in dergelijke gevallen meestal geen B/T gebied om de gevonden besmetting ingesteld

worden. De oorsprong van de besmetting is namelijk niet de huidige locatie van het dier, maar het bedrijf waarvan het dier oorspronkelijk van afkomstig is.

12.8.1 Maatregelen

Bij een uitbraak of verdenking van MKZ in een slachthuis, grensinspectiepost of vervoermiddel zal gehandeld worden conform artikel 16 van de EU-richtlijn 2003/85/EG. Dit betekent dat het vervoermiddel en/of het slachthuis gesloten zal worden en alle aanwezige dieren onderzocht zullen worden op verschijnselen van de MKZ. Natuurlijk zal het oorsprongsbedrijf van de geïnfecteerde dieren zo spoedig mogelijk worden onderzocht om de herkomst van deze besmetting vast te stellen. Voor de duur van dit onderzoek zullen vervoersbeperkingen gelden.

Voor het slachthuis of het vervoermiddel geldt dat de dieren en/ of producten die aanwezig waren bij het vaststellen van de infectie zullen worden vernietigd en de omgeving zal worden gereinigd en ontsmet.

Hoofdstuk 13: Volksgezondheid

13.1 Risico's voor de mens

13.2 Sociaal-emotionele gevolgen

13.2.1 Inleiding

13.2.2 Communicatie en afstemming EZ

13.1 Risico's voor de mens

Het MKZ-virus is niet gevaarlijk voor de mens. Mensen worden dus ook niet ziek van het eten of drinken van producten van besmette of gevaccineerde dieren. Mensen kunnen wel gedurende een aantal etmalen het virus verspreiden via kleding en op het lichaam.

Er bestaat bij mensen wel een ziekte die lijkt op MKZ, namelijk hand-, voet- en mondziekte (HVM). Deze ziekte komt vooral voor bij kinderen en jonge mensen. Het HVM-virus lijkt op het virus dat bij evenhoevige dieren MKZ veroorzaakt, maar is niet hetzelfde.

13.2 Sociaal-emotionele gevolgen

13.2.1 Inleiding

Het ministerie van EZ richt zich bij het bestrijden van een dierziekte-crisis op de veterinaire-technische aspecten. De impact van de getroffen maatregelen reikt verder: agrarische gezinnen en hobbydierhouders worden ingrijpend getroffen. Beide groepen kunnen daarom in sociaal-emotionele problemen raken, die in sommige gevallen zodanig verergeren dat psychosociale hulp noodzakelijk is.

Reacties van mensen en de mogelijke problemen die ontstaan zijn afhankelijk van de fase van de crisis, de bedrijfssituatie, persoonskenmerken en de wijze waarop men het beleeft en de problemen uit.

Gedurende de verschillende fases van de crisis is behoefte aan informatie, empathie, erkenning, ruimte om het verhaal kwijt te kunnen, een luisterend oor, acute hulp, adviezen (financieel, economisch) en duidelijkheid. Zeer kenmerkend is de verwevenheid tussen sociaal-economische vragen/problemen en sociaal-emotionele vragen/problemen.

Voor sociaal-emotionele problemen is begeleiding nodig. Deze wordt vooral informeel en op vrijwillige basis geboden door familie, vrienden, burens, pastor/dominee, vrijwilligers van organisaties als de Telefonische hulpdienst voor Agrariërs (THD-A) en de Zorg om Boer en tuinder (ZOB). Verder biedt LTO voor leden ook de mogelijkheid van psychosociale ondersteuning.

Voor verdergaande psychosociale problemen is begeleiding niet genoeg en is specifieke hulp nodig. In een crisissituatie, zoals bij een uitbraak van KVP, heeft de Gemeentelijke Geneeskundige Dienst (GGD) de wettelijke taak om voor passende psychosociale opvang hulpverlening zorgen voor de getroffen veehouders en hun omgeving. Hiervoor zal maatwerk worden geleverd, dat mede afhankelijk is van de ernst van de problemen.

13.2.2 Communicatie en afstemming EZ

Het ministerie van VWS is opgenomen in het basisoverleg, zodat dit ministerie rechtstreeks signalen kan doorgeven over de psychosociale problemen aan de hulpverleningsinstanties.

In de communicatie van EZ worden aan agrariërs en hobbydierhouders de telefoonnummers doorgegeven van de telefonische hulpdienst voor Agrariërs (THD-A) en de ZOB.

Binnen het RCC kan een contactpersoon aangesteld worden die verantwoordelijk is voor de afstemming met de GGD in die regio.

Bijlagen

1. Afkortingen en definities
2. Implementatietabel
3. Samenstelling diverse overlegstructuren
4. Beleidsinstrumententabel
5. Regionalisering
6. Veedichtheid
7. Boerderijzuivel
8. Afbouwtabel
9. Voorbeelden attest/eigen verklaring
10. Reinigen paard
11. Hygiëneprotocollen

Bijlage 1: Afkortingen en definities

(voor afkortingen van organisaties zie bijlage 3)

Afkortingen

AI	Aviaire Influenza
ANEVEI	Algemene Nederlandse Vereniging van Eierhandelaren
AVP	Afrikaanse varkenspest
B/T-gebied	Beschermings- en toezichtsgebied
BDV	Border Disease Virus (een pestivirus bij herkauwers)
BIP	Border Inspection Post (buitengrens inspectie post)
BVD	Bovine Virus Diarree
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CM-gebied	Controle- en monitoringsgebied
COV	Centrale organisatie voor de Vleessector
CVI	Centraal Veterinair Instituut (nationaal referentielaboratorium)
CVO	Chief Veterinary Officer
DAD	Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn
DAT-EZ	Departementaal adviesteam van EZ
DBT	Departementaal beleidsteam
DC	Directie Communicatie
DCC-EZ	Departementaal coördinatie centrum van EZ
DG	Directeur Generaal
DGF	Diergezondheidsfonds
DNB	Directie Natuur en Biodiversiteit
EC	Europese Commissie
ELISA	Enzyme Linked Immuno-Sorbent Assay
EMC	Erasmus Medisch Centrum
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FAO	Wereldvoedselorganisatie van de VN
FBE	Faunabeheereenheid
FD	Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht
FEZ	Directie Financieel-Economische Zaken
GD	Gezondheidsdienst voor Dieren
GWWD	Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren
HAS	Hogere Agrarische Scholen
HPAI	Hoog Pathogeen Aviaire Influenza
IBT/MBT	Interdepartementaal Beleidsteam, Ministerieel Beleidsteam
IFT/ IPT	Immune Fluorescentie Test/ Immune Peroxidase Test
IUCN	International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources, World Conservation Union
KI	Kunstmatige inseminatie
KNJV	Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging
KNMvD	Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
KVP	Klassieke Varkenspest
LPAI	Laag Pathogeen Aviaire Influenza
LTO	Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland
MAS	Middelbaar Agrarische Scholen
MKZ	Mond- en klauwzeer
NCD	Newcastle disease

NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NEPLUVI	Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie
NMV	Nederlandse Melkveehouders Vakbond
NPLA	Neutralising peroxydase linked assay
NVD	Nederlandse Vereniging voor Dierentuinen
NVIC	Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit Incident- en Crisiscentrum
NVP	Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde
NVP	Nederlandse Vakbond voor Pluimveehouders
NVV	Nederlandse Vakbond Varkenshouders
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
NWPP	Nederlandse werkgroep hobbymatig gehouden Pluimvee- en Parkvogels
NZO	Nederlandse Zuivel Organisatie
OIE	Wereld Organisatie voor Diergezondheid
OM	Openbaar Ministerie
ONBD	Overleg natuur en besmettelijke dierziekten
PCR	Polymerase chain reaction
PG	Directie Publieke Gezondheid (VWS)
PPE	Productschap Pluimvee en Eieren
PVE	Productschappen Vee, Vlees en Eieren
PVV	Productschap Vee en Vlees
PZ	Productschap Zuivel
R&O	Reiniging en ontsmetting
RBT	Regionaal beleidsteam
RCC-EZ	Regionaal Coördinatie Centrum
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMO	Rijdende Melk Ontvangst
RNA-virus	Ribonucleinezuur virus (i.t.t. DNA-virus)
SCoFAH	EU Standing Committee on the Food Chain and Animal Health (=Permanent Comité voor de voedselketen en de diergezondheid)
SG	Secretaris Generaal
THD-A	Telefonische Hulpdienst voor agrariërs
TLN	Transport en Logistiek Nederland
TSE's	Transmissible Spongiforme Encephalopathies
UBN	Uniek Bedrijfsnummer
VNT	Virus Neutralisatie Test
vSKBN	Vereniging Samenwerkende Kinderboerderijen Nederland
VWS	Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport
WBE	Wildbeheereenheid
WUR	Wageningen Universiteit en Research Centrum
ZOB	Zorg om Boer en Tuinder

Bijlage 2: Implementatietabel

Richtlijn 2003/85	Nationale regelgeving
Artikel 1	Behoeft geen implementatie
Artikel 2, onderdeel a	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen 2 en 6 Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's. - Artikel 2 Besluit aanwijzing diersoorten besmettelijke dierziekten.
Artikel 2, overige onderdelen	Definities vinden hun toepassing in het kader van onder meer de artikelen 17, 18, 21, 22 en 30 Gwwd
Artikel 3, eerste lid, onderdeel a	Artikel 15 Gwwd, artikel 2, onder b, Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's.
Artikel 3, eerste lid, onderdeel b	Artikel 19, 29 en 101a Gwwd
Artikel 3, eerste lid, onderdeel c	Artikel 100 Gwwd
Artikel 3, tweede lid	Behoeft geen implementatie
Artikel 4	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 101, 101a, 104 en 114 Gwwd - Besluit bescherming tegen bepaalde zoönosen en bestrijding besmettelijke dierziekten - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's - Besluit vervoer van en naar besmette of van besmetting verdachte gebouwen en terreinen
Artikel 5	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 25, 107 Gwwd - Besluit vervoer van en naar besmette of van besmetting verdachte gebouwen en terreinen - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
Artikel 6	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 15 Gwwd - Besluit verdachte dieren
Artikel 7	Artikelen 17, 18, 30 Gwwd
Artikel 8	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 15, 22 Gwwd - Besluit verdachte dieren
Artikel 9	Behoeft geen implementatie
<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 10 - Artikel 10, tweede lid, onderdeel c 	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen 20, 21, 22, 23, 104, 114 Gwwd - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's - Artikelen 17, tweede lid, en 30 Gwwd
Artikel 11	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 22, eerste lid, onderdeel h, 23 Gwwd - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's

Artikel 12	Artikelen 20, 104, 114 Gwwd in combinatie met 22 en 23 Gwwd
Artikel 13	Artikelen 20, 22, 104 Gwwd
Artikel 14	<ul style="list-style-type: none"> - Artikel 2 Besluit verdachte dieren - Artikelen 15, 17, 20, 21, 22 en 23 Gwwd - Verordening identificatie en registratie van paardachtigen (PVV) 2004
Artikel 15	Artikelen 17 en 20, 21, 22 Gwwd
Artikel 16	<ul style="list-style-type: none"> - Artikelen 20, 22, 23, 104, 114 Gwwd - Besluit verdachte dieren - Regeling preventie , bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten en zoönosen en TSE's
Artikel 17	Behoeft geen implementatie
Artikel 18	Artikel 107 Gwwd
Artikel 19	<ul style="list-style-type: none"> - Besluit verdachte dieren - Voor toepassing van de maatregelen op contactbedrijven, zie artikel 4 en 5 van deze tabel
Artikel 20	Behoeft geen implementatie
Artikelen 21 tot en met 24	Artikelen 17, 18, 20, 29, 30, 104 en 114 Gwwd
Artikel 25, eerste lid	<ul style="list-style-type: none"> - vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b, en artikel 3, de onderdelen b, en l, van de Regeling uitvoer vers vlees en vleesbereidingen (verder: RUVVV 1985) - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985
Artikel 25, tweede lid	<ul style="list-style-type: none"> - vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b en d, en artikel 3, onderdeel b en l, van de RUVVV 1985 - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b en d, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel d, van de RUVVV 1985
Artikel 26	- vleesproducten: dynamische verwijzing in artikel 4, eerste lid, onderdeel n, van de Regeling keuring en handelsverkeer vleesproducten 1993
Artikel 28	<ul style="list-style-type: none"> - sperma: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de Regeling handel levende dieren en levende producten en artikel 12, tweede lid, onderdeel b, Regeling rundersperma in samenhang met artikel 9.4, Regeling handel levende dieren en levende producten (verder: RHLDP) - eicellen: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de RHLDP

	- embryo's: dynamische verwijzing in artikel 2.8, van de RHLDLP
Artikel 39	- vers vlees: dynamische verwijzing in artikel 2, tweede lid, onderdeel b, en artikel 3, de onderdelen b en l, van de RUVVV 1985 - gehakt vlees: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985 - vleesbereidingen: dynamische verwijzing in artikel 3, onderdeel l, in samenhang met artikel 3, onderdeel b, en artikel 2, tweede lid, onderdeel b, van de RUVVV 1985
Artikelen 25 tot en met 44	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 45	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 46	Artikelen 17, 20, 30, 104, 114 Gwwd
Artikel 47	Artikelen 17 en 30 Gwwd
Artikel 48	Artikelen 17, 20, 30, 104 Gwwd
Artikelen 49 en 79	- Artikel 3 Gwwd - Artikelen 2 en 3 van het Besluit gebruik sera en entstoffen - Artikel 2 Diergeneesmiddelenwet - Beschikking van 25 september 1987 (Aanwijzing toezichthoudende ambtenaren)

Bijlage 3: Samenstelling diverse overlegstructuren

De volgende lijsten zullen dienen om in eerste instantie externe organisaties uit te nodigen bij het basisoverleg of het overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten. In overleg kunnen niet genoemde organisaties ook deelnemen aan deze overleggen.

Basisoverleg (zie 5.4.3)

Het basisoverleg is een wederzijds informierend orgaan. In het basisoverleg zijn vertegenwoordigers van verschillende groepen vertegenwoordigd. Het basisoverleg heeft als doel inzicht te geven en krijgen in de consequenties van maatregelen, het uitleggen van maatregelen en het creëren van draagvlak voor maatregelen. In principe is het basisoverleg niet toegankelijk voor individuele bedrijven en het aantal deelnemers per organisatie wordt beperkt.

Basisoverleg (zie 5.4.3)

Organisaties

Algemene Nederlandse Vereniging van Eierhandelaren
Nederlandse Bond voor Waaghouders van Levend Vee
Centraal Veterinair Instituut – Lelystad
Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel
Centrale Organisatie voor de Vleessector
Consumentenbond
Coöperatie Rundveeverbetering Delta
Cumela
De Organisatie voor Exportbevordering Rund
Dierenbescherming
Gezondheidsdienst voor Dieren
Inter Provinciaal Overleg
Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde
Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging
Land en Tuinbouw Organisatie
Landelijke Werkgroep Professionele Schapenhouders
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Nederlandse Belangenvereniging voor Hobbydierhouders
Nederlandse Bond van Handelaren in Vee
Nederlandse Federatie Edelpelsdieren
Nederlandse Geiten Zuivel Organisatie
Nederlandse Melkveehouders Vakbond
Nederlandse Organisatie Pluimveehouders
Nederlandse Organisatie vd Geitenfokkerij
Nederlandse Vakbond Varkenshouders
Nederlandse Veeverbeterings Organisatie
Nederlandse Vereniging Dierentuinen

Afkorting

Anevei
NBW
CIDC
COKZ
COV
CB
CR-Delta

Veepro
DB
GD
IPO
KNMvD
KNJV
LTO
LWPS
VWS
NBvH
NBHV
NFE
NGZO
NMV
NOP
NOG
NVV
NVO (CRV/HG)
NVD

Nederlandse Vereniging Diervoederindustrie	Nevedi
Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde	NVP
Nederlandse Zuivel Organisatie	NZO
Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouder	KSG
Productschap Zuivel	PZ
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE / PPE
Productschappen Vee, Vlees en Eieren	PVE / paard
Productschap Diervoeder	PD
Rendac	Rendac
Stichting Ent-Europa	
Vereniging Samenwerkende Kinderboerderijen Nederland	vSKBN
Transport en Logistiek Nederland	TLN
Stichting Zeldzame Huisdierrassen	SZH
Vereniging Kwaliteitszorg Geitenhouderij Nederland	VKGN
Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie	NEPLUVI
Werkgroep Landbouw en Armoede	WLA

Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten (ON&BD)

Vereniging Natuurmonumenten
De Landschappen
Staatsbosbeheer
Bosschap
Federatie Particulier Grondbezit
Unie van Bosgroepen
Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging
Ministerie van Defensie
Dutch Wildlife Health Centre (DWHC)

Bijlage 4: Beleidsinstrumentenabel

In de volgende tabel zijn de beleidsinstrumenten aangegeven die per scenario ingezet kunnen worden. In hoofdstuk 7 staat de inhoudelijke beschrijving van de verschillende beleidsinstrumenten. Deze tabel is slechts een checklist om te kijken welk instrument op welk moment ingezet kan of moet worden.

Scenario's

- A Geen uitbraak van MKZ (niet opgenomen in de tabel, zie tekst hoofdstuk 6 en 7)
- B Uitbraak MKZ buiten de EU, géén relevante handelspartner
- C Uitbraak van MKZ binnen de EU óf relevante handelspartner, beschermings- en/of toezichtsgebied niet grensoverschrijdend
- D Uitbraak van MKZ binnen de EU; beschermings- en of toezichtsgebied grensoverschrijdend
- E Ernstige verdenking zonder reeds een uitbraak van MKZ in Nederland
- F Eerste uitbraak van MKZ in Nederland (wel/niet voortvloeiend uit een ernstige verdenking)
- G Nieuwe uitbraken van MKZ in Nederland
- H Uitbraak van MKZ in wild (niet opgenomen in deze tabel, zie hoofdstuk 12.3)
- I Uitbraak van MKZ in dierentuin (niet opgenomen in deze tabel, zie hoofdstuk 12.5)
- J Explosieve toename van nieuwe uitbraken buiten regio met besmette haard in Nederland

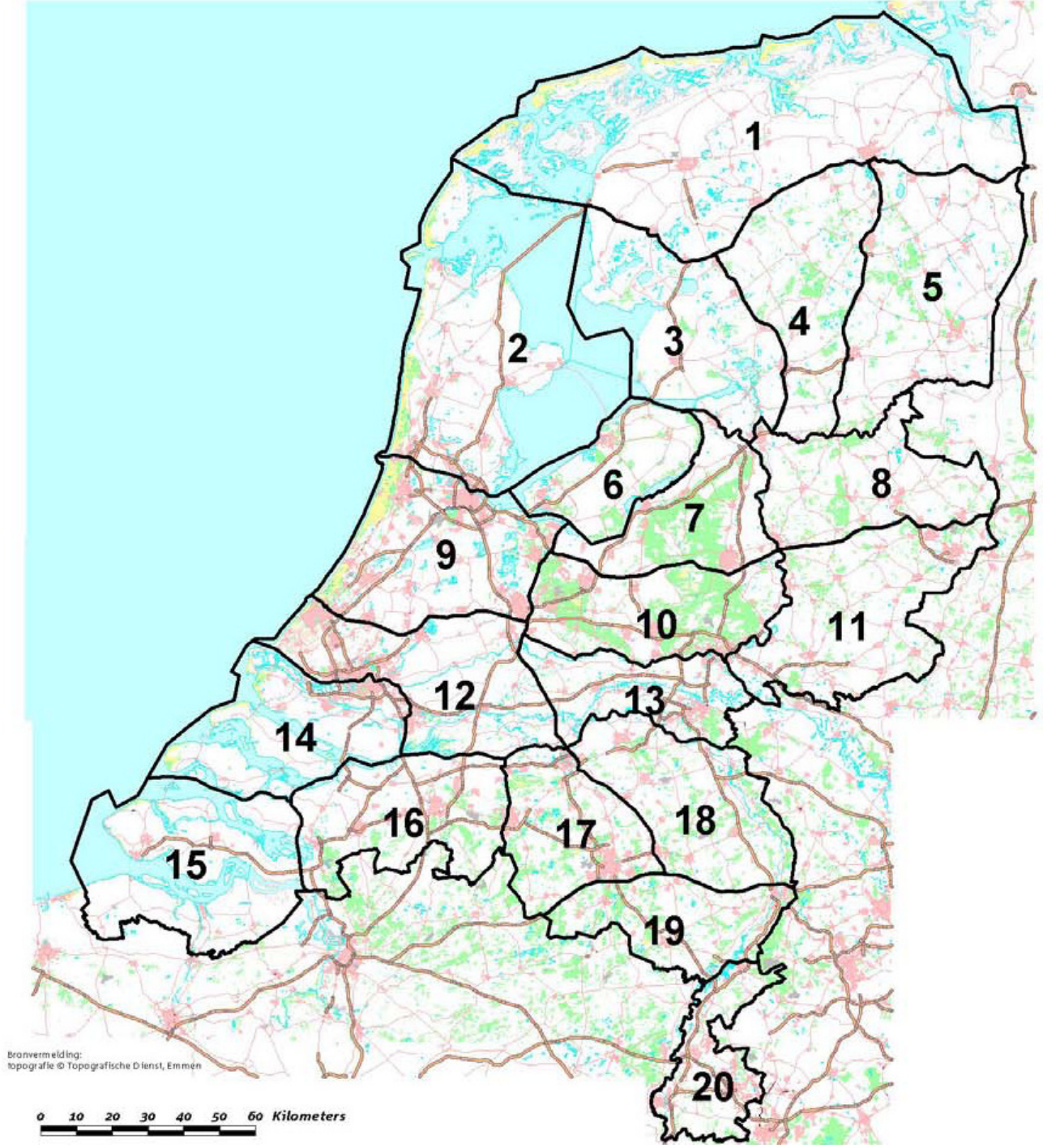
Maatregelen

- X = Maatregel
- A = Advies
- O = Optionele maatregel
- V = Voorbereiden op te nemen maatregel

Instrument	B	C	D	E	F	G	J
Uitvoering van de ingestelde Europese maatregelen	X	X	X	X	X	X	X
Import verbod	O	O	O				
Export verbod van vee, levende producten en dierlijke producten				V	X	X	X
Blokkade van geïmporteerd vlees	X	X	X				
100 % bestemmingscontrole	X	X	X				
Blokkeren bedrijven met geïmporteerde dieren	X	X	X				
Overleg met betreffende lidstaat			X				
Informeren van betrokken EZ directies	O	X	X				
Bijeenroepen van de deskundigengroep	O	O	X	X	X		
Bijeenroepen van departementaal beleidsteam/ crisisstaf		O	X	X	X		
Informeren en adviseren							
Informeren en adviseren van bedrijfsleven	O	X	X	X	X	X	X
Bijeenroepen van basisoverleg		O	X	X	X	X	X
Informeren en adviseren van reizigers	O	X	X				
Informeren en adviseren dierentuinen (NB. Voor aanvullende maatregelen zie Hoofdstuk 10.4)		O	X	X	X	X	X
Informeren en adviseren van kinderboerderijen (NB voor aanvullende maatregelen zie Hoofdstuk 10.2)		O	X	X	X	X	X
Advies tav manifestaties waarbij besmettingsgevaar aanwezig is		A	A	A	A	A	A
Advies aan veehouderijbedrijven							
Voedervoorraad van minimaal 3 dagen inslaan op het bedrijf.	A	A	A	A	A	A	A
Noodvoorziening voor stalling van de dieren voor ten minste 6 weken.	A	A	A	A	A	A	A
Noodvoorzieningen t.b.v. mestopslag.	A	A	A	A	A	A	A
Terughoudend zijn met (vaste) mest uitrijden		A	A	A	X	X	X
Opschorten inscharen van vee, waarbij dieren afkomstig van verschillende bedrijven samengebracht worden		A	A	A	X	X	X
Hygiëne in acht nemen	A	A	A	A	A	A	A
Rantsoeneren voer					A	A	A
Reinigen en ontsmetten							
Tweede R&O van de veewagens komende uit de lidstaat/land van uitbraak	O	X	X				
R&O van alle vervoermiddelen van evenhoevigen na lossing		O	X	X			
R&O uitwendig van de vervoermiddelen van melk en veevoerders		O	X	X	X	X	X
Diversen							
Verbod op risicovolle activiteiten		O	O	O	O	O	O
Evenementen- en verzamelverbod van evenhoevigen (markten, verkopingen en shows)		O	X	X	X	X	X
Instellen fokverbod voor varkens in het B/T gebied					V	O	O
Ruimen							
Ruimen van besmet bedrijf					X	X	X
Preventief ruimen van de evenhoevigen op de bedrijven waar evenhoevigen zijn geïmporteerd vanuit een bedrijf gelegen in het B/T gebied van land/lidstaat van uitbraak	X	X	X				
Preventief ruimen van de evenhoevigen van het ernstig verdachte bedrijf				X			X

Preventief ruimen van de diercontactbedrijven				V	X	X	X
Instellen gebieden							
Instellen van een beschermings- en/of toezichtsgebied aansluitend op het ingesteld gebied in de lidstaat van uitbraak			X				
Instellen van een 3 km vervoersverbodgebied				X	X	X	X
Instellen van een 10 km vervoersverbodgebied				X	X	X	X
Instellen van een standstill in heel Nederland gedurende 72 uur				V	X		O
De regionalisering activeren / aanpassen				V	X	X	X
Instellen van een 1 km ruimingsgebied rond besmet bedrijf				V	X	O	O
Instellen van een 3 km beschermingsgebied rond besmet bedrijf					X	X	X
Instellen van een 10 km toezichtsgebied rond besmet bedrijf					X	X	X
Instellen van een vaccinatiegebied rond besmet bedrijf				V		O	O
Instellen van een toezichtszone rond vaccinatiegebied				V		O	X
Instellen van groot vaccinatiegebied						O	X
Gevaccineerde dieren							
De gevaccineerde dieren laten leven						X	X
De gevaccineerde dieren testen						X	X
Ruimen van de bedrijven met positieve dieren						O	O
Maatregelen natuur							
Bijeenroepen Overleg Natuur en Besmettelijke Dierziekten		O	X	X	X	X	X
Afsluiten voor publiek van bepaalde gebieden en bepaalde bos- en natuurterreinen		A	A	V	O	O	O
Instellen van een jachtverbod / opschorten jacht in bepaalde gebieden		O	O	A	O	O	O
Opschorten van (bepaalde) veldwerkzaamheden in de terreinen		A	A	A	O	O	O
Geen excursies in de terreinen			A	A	O	O	O
Weiden van vee in bepaalde gebieden opschorten				A	O	O	O
Opschorten inscharen vee		A	A	A	X	X	X
Instellen van buffers tussen grazers				A	A	A	A
Isoleren van wild en grote grazers				A	O	O	O
Reinigings - en ontsmettingsregime toepassen		A	A	A	O	O	O
Defensie							
R&O-regime voor militaire troepen en materieel afkomstig uit land met mond-en klauwzeerbesmetting.		A	A				
Advies militaire oefeningen en -verplaatsingen in militaire terreinen op te schorten.				A	A	A	A
Welzijn							
Instellen van een regeling voor de opkoop van dieren op basis van dierenwelzijnseisen						O	O
Toestaan van vervoer van hoogdrachtige dieren						O	O
Toestaan van vervoer van pas geworpen dieren en nakomelingen						O	O
Toestaan van 1 op 1 transporten van boerderij naar boerderij						O	O
Instellen van een slachtregering in het toezichtsgebied						O	O

Bijlage 5: Regionalisering

Beschrijving van de deelregio's:

Regio 1

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Friesland volgend (via de waddeneilanden Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog) in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Groningen (via de waddeneilanden Rottumerplaat en Rottumeroog) tot de Westereems.
2. Vanaf de Westereems het water volgend in zuidelijke richting overgaand in de Waddenzee, overgaand in de Eems, overgaand in de Dollard, tot aan de landgrens Nederland en Duitsland.
3. De Landgrens volgend in zuidelijke richting tot aan de A7, bij afslag 49 Nieuwerschans.
4. De A7 volgens in westelijke richting tot aan het Knooppunt Europaplein N28/N7.
5. De N28/N7 volgend westelijke richting overgaand in de A7 tot aan de N7.
6. De N7 volgend in noordwestelijke richting tot aan de A7.
7. De A7 volgend in westelijke richting tot aan het Knooppunt Zurich.
8. Vanaf het Knooppunt Zurich de waddenzee volgend in westelijke richting tot aan het Eierlandse Gat.

Regio 2

1. Vanaf het Eierlandse Gat de provinciegrens van Noord-Holland via het IJsselmeer volgend, overgaand in het Markermeer, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het IJ, overgaand in het Noordzee Kanaal, overgaand in het Noordzeebuitenkanaal tot aan de Buitenhaven van IJmuiden
2. Vanaf de Buitenhaven in IJmuiden de kustlijn volgend in Noordelijke richting langs de westkust van Noorderhaaks en de westkust van Texel tot aan de Eierlandse Gat.

Regio 3

1. Vanaf Knooppunt Zurich (Friesland) de A7 volgend in oostelijke richting overgaand in de N7 bij Sneek, overgaand in de A7 tot aan de kruising van de A7 met de A32, Knooppunt Heerenveen.
2. De A32 volgend in Zuidoostelijke richting overgaand in de A28 tot aan Afslag 21 Ommen.
3. Vanaf Afslag 21 Ommen de rivier de Overijsselse Vecht volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
4. De rivier het Zwarte Water volgend in zuidelijke richting tot aan het Zwolle-IJssel Kanaal.
5. Het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in zuidwestelijke richting tot aan de rivier de IJssel.
6. De rivier de IJssel volgend in Westnoordelijke richting tot aan het Ketelmeer.
7. Het Ketelmeer volgend in westelijke richting overgaand in het IJsselmeer
8. Vanaf het IJsselmeer de provinciegrens van Flevoland volgend in noordelijke richting overgaand in de Provinciegrens van Friesland tot aan het Knooppunt Zurich (Friesland) de A7.

Regio 4

1. Vanaf Knooppunt Heerenveen de A7 volgend in noordoostelijke richting tot aan de kruising van de A7 met de A28, Knooppunt Julianaplein.
2. De A28 volgend in zuidelijke richting overgaand in de N48 tot aan de rivier de Vecht.
3. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de Afslag 21 Ommen van de A28
4. Vanaf Afslag 21 Ommen de A28 volgend in noordelijke richting overgaand in de A32 het Knooppunt Heerenveen van de A7.

Regio 5

1. Vanaf Knooppunt Julianaplein de N28/N7 volgend in oostelijke richting tot aan de kruising van de N28/N7 met de A7, Knooppunt Europaplein.
2. De A7 volgend in oostelijke richting tot aan de landgrens met Duitsland (Bij afslag 49 Nieuwerschans)
3. De landgrens van Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Vecht.
4. De rivier de Vecht volgend in westelijke richting tot aan de N48.
5. De N48 volgend in noordelijke richting overgaand in de A28 tot aan het Knooppunt Julianaplein de N28/N7.

Regio 6

1. Vanaf de Ketelbrug, ter hoogte van afslag 12 Swifterbant het Ketelmeer volgend in oostelijke richting overgaand in het Vossemeer, overgaand in Drontermeer, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Wolderwijd, overgaand in het Nuldernauw, overgaand in het Nijkerkernauw, overgaand in het Eemmeer, overgaand in het Gooimeer, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het Markermeer, tot aan de Ketelbrug ter hoogte van afslag 12 Swifterbant.

Regio 7

1. Vanaf de kruising van de A27 met het Eemmeer, het Eemmeer volgend in oostelijke richting overgaand in de Nijkerkernauw, overgaand in de Nuldernauw, overgaand in de Wolderwijd, overgaand in het Veluwemeer, overgaand in het Drontermeer overgaand in het Vossemeer tot aan de rivier de IJssel
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
3. De A1 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A1 met de A27, bij Knooppunt Eemnes.
4. De A27 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A27 met het Eemmeer.

Regio 8

1. Vanaf de kruising van de rivier IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal, het Zwolle-IJssel Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier het Zwarte Water.
2. De rivier het Zwarte Water volgend in noordelijke richting tot aan de rivier Overijsselse Vecht.

3. De rivier de Overijsselse Vecht volgend in oostelijke richting overgaand in de Vecht tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
4. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A1 (De Lutte)
5. De A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
6. De rivier de IJssel volgend in noordelijke richting tot aan de kruising de rivier de IJssel en het Zwolle-IJssel Kanaal.

Regio 9

1. Vanaf de Buitenhaven bij IJmuiden de Noorderbuitenkanaal volgend in oostelijke richting overgaand in de Noordzeekanaal, overgaand in het IJ, overgaand in het IJ-meer, overgaand in het Gooimeer tot aan de kruising van het Gooimeer met de A27 (ter hoogte van de plaats Huizen)
2. De A27 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A27 met de A12, Knooppunt Lunetten.
3. Vanaf A12 de weg volgend in westelijke richting tot aan de Benoordenhoutseweg.
4. De Benoordenhoutseweg volgend in noordelijke richting tot aan de Van Alkemadelaan.
5. De Van Alkemadelaan volgend in westelijke richting overgaand in de Zwolsestraat tot aan de Kust van Scheveningen.
6. Vanaf de Kust van Scheveningen de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Buitenhaven in IJmuiden.

Regio 10

1. Vanaf de kruising van de A27 en de A1 (Knooppunt Eemnes), de A1 volgend in oostelijke richting tot aan de Kruising A1 met de rivier de IJssel bij Deventer (vlakbij de afslag 23 Deventer)
2. De rivier de IJssel volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de rivier de IJssel en de rivier de Rijn.
3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Nederrijn tot aan het Amsterdam Rijn Kanaal.
4. Het Amsterdam Rijn Kanaal volgend in noordwestelijke richting tot aan de Afslag 29 Houten van de A27.
5. Vanaf Afslag 29 Houten de A27 volgend in noordelijke richting tot aan de A1 Knooppunt Eemnes.

Regio 11

1. Vanaf de Kruising van de A1 met de rivier de IJssel (Deventer), de A1 volgend in oostelijke richting overgaand in de A35/A1 (Knooppunt Azelo) overgaand in de A1 (Knooppunt Buren) tot aan de grens met Duitsland ter hoogte van de plaats De Lutte.
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting overgaand in westelijke richting tot aan de rivier de Rijn (ter hoogte van de plaats Spijk)

3. De rivier de Rijn volgend in westelijke richting, overgaand in het Bijlands Kanaal, overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in de rivier de Nederrijn, overgaand in de rivier de IJssel tot aan de kruising van de rivier de IJssel met de A1 (Deventer)

Regio 12

1. Vanaf de kust van Scheveningen de Zwolsestraat volgend in Oostelijke richting overgaand in de Van Alkemadelaan tot aan de Benoordenhoutseweg.
2. De Benoordenhoutseweg volgend in Zuidelijke richting tot aan de A12.
3. De A12 volgend in Oostelijke richting tot aan de kruising van de A12 met de A27, Knooppunt Lunetten.
4. De A27 volgend in Zuidelijke richting tot aan de kruising A27 met de A2 bij Knooppunt Everdingen.
5. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in westelijke richting overgaand in de Bergsche Maas overgaand in de rivier de Amer de tot aan de A16.
7. De A16 volgend in noordelijke richting tot aan de Drechttunnel.
8. Vanaf de Drechttunnel de rivier de Oude Maas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Noord.
9. De rivier de Noord volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Nieuwe Maas.
10. De rivier de Nieuwe Maas volgend in Westelijke richting overgaand in de Nieuwe Waterweg tot aan de Kust van Hoek van Holland.
11. Van de Kust van Hoek van Holland de kustlijn volgend in Noordelijke richting tot aan de Kust van Scheveningen.

Regio 13

1. Vanaf de kruising van Afslag 29 Houten van de A27 en het Amsterdam-Rijn Kanaal, het Amsterdam-Rijn Kanaal volgend in zuidoostelijke richting tot aan de rivier Nederrijn.
2. De rivier de Nederrijn volgend in oostelijke richting overgaand in de rivier de Rijn overgaand in het Pannerdens Kanaal overgaand in Bijlands Kanaal tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland.
3. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de Zwarteweg (N843) Milsbeek.
4. De Zwarteweg (N843) volgend in zuidelijke richting tot aan de Rijksweg (N271)
5. De Rijksweg (N271) volgend in noordelijke richting tot aan de Witteweg.
6. De Witteweg volgend in zuidelijke richting tot aan het Mookerplas.
7. Het Mookerplas volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Maas.
8. De rivier de Maas volgend in westelijke richting tot aan de A2.
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan Knooppunt Everdingen.
10. Vanaf Knooppunt Everdingen de A27 volgend in noordelijke richting tot aan afslag 29 Houten van de A27.

Regio 14

1. Vanaf Hoek van Holland de rivier de Nieuwe Waterweg volgend in oostelijke richting, overgaand in de rivier de Scheur, overgaand in de rivier de Nieuwe Maas tot aan de rivier de Noord.
2. De Noord volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Oude Maas.
3. De rivier de Oude Maas volgend zuidwestelijke richting tot aan de Drechtunnel.
4. Vanaf de Drechtunnel de A16 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier het Hollandsch Diep
5. De rivier het Hollandsch Diep volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Krammer tot aan het Schelde-Rijn Kanaal
6. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in zuidelijke richting tot aan de Zeelandweg West (N257) (Slaakdam)
7. De Zeelandweg West (N257) volgend in westelijke richting tot aan de Krabbenbeek (Water)
8. De Krabbenbeek (water) volgend in westelijke richting overgaand in de rivier de Mastgat overgaand in de rivier de Keeten, overgaand in de Oosterschelde, overgaand in de Westgast tot aan de Noordzee.
9. Vanaf de Noordzee, de kustlijn volgend in noordelijke richting van Schouwen Duiveland, Goeree Overflakkee en Voorne Putten tot aan de kust van Hoek van Holland (de Nieuwe Waterweg)

Regio 15

(Zuid 7, zijn de Eilanden Walcheren, Noord en Zuid Beveland en Zeeuws Vlaanderen inclusief de Delta Expo)

1. Vanaf de kust van Westkapelle de kustlijn van Walcheren volgend via de Delta Expo, tot aan de Roompot.
2. De Roompot volgend in oostelijke richting overgaand in de Oosterschelde tot aan de Schelde-Rijnkanaal.
3. De Schelde-Rijnkanaal volgend in zuidelijke richting aan de Landgrens van Nederland met België.
4. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de kust van Westkapelle.

Regio 16

1. Vanaf de Moerdijk Brug de rivier de Amer volgend in oostelijke richting overgaand in de Bergsche Maas tot aan de Sluisweg (Waalwijk)
2. De Sluisweg (Waalwijk) volgend in zuidelijke richting tot aan de Biesbosweg.
3. De Biesbosweg volgend in westelijke richting overgaand in de Midden Brabantweg (N261), overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de Ringbaan West (Tilburg), overgaand in de Blaakweg (N283), overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Poppelseweg (N283) tot aan de Landsgrens van Nederland met België.
4. De Landsgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan het Schelde-Rijn Kanaal
5. Het Schelde-Rijn Kanaal volgend in noordelijke richting tot aan de rivier de Krammer.

6. De rivier de Krammer volgend in oostnoordelijke richting overgaand in het Volkerak, overgaand in het Hollandsch Diep tot aan de kruising van het Hollandsch Diep met de A16, de Moerdijkbrug.

Regio 17

1. Vanaf de kruising van de Sluisweg (Waalwijk) en de rivier de Bergsche Maas, de rivier de Bergsche Maas volgend in oostelijke richting overgaand in de Maas tot aan de A2 (ter hoogte van Knooppunt Empel.)
2. De A2 volgend in zuidelijke richting tot aan de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 21 Veghel van de A2)
3. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in oostzuidelijke richting tot aan de A67 (Afslag 35 Someren van de A67)
4. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
5. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Poppelseweg (N283)
6. De Poppelseweg (N283) volgend in noordelijke richting overgaand in de Turnhoutsebaan (N283) overgaand in de Blaakweg (N283) overgaand in de Ringbaan West (Tilburg) overgaand in de Midden Brabantweg, overgaand in de A261, overgaand in de Midden Brabantweg (N261) overgaand in de Biesbosweg (Waalwijk) tot aan de Sluisweg.
7. De Sluisweg volgend in noordelijke richting tot aan de brug over de rivier de Bergsche Maas.

Regio 18

1. Vanaf de kruising van de A2 met de rivier de Maas ter hoogte van Den Bosch, de rivier de Maas volgend oostelijke richting tot aan de Mookerplas.
2. De Mookerplas volgend in oostelijke richting tot aan de Witteweg.
3. De Witteweg volgend in noordoostelijke richting tot aan de N271.
4. De N271 volgend in zuidoostelijke richting tot aan Zwarteweg (N843)
5. De Zwarteweg (N843) volgend in noordelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland
6. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de A67 (ter hoogte van de plaats Herungerberg)
7. De A67 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de A67 met de rivier de Zuid-Willemsvaart (Afslag 35 Someren van de A67)
8. De rivier de Zuid-Willemsvaart volgend in westnoordelijke richting tot aan de A2 (Afslag 21 Veghel van de A2)
9. De A2 volgend in noordelijke richting tot aan de kruising van de A2 met de rivier de Maas.

Regio 19

1. Vanaf de Kruising van de Landgrens van België met Nederland en de A67 de A67 volgend in noordoostelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met Duitsland ter hoogte van de plaats Herungerberg.

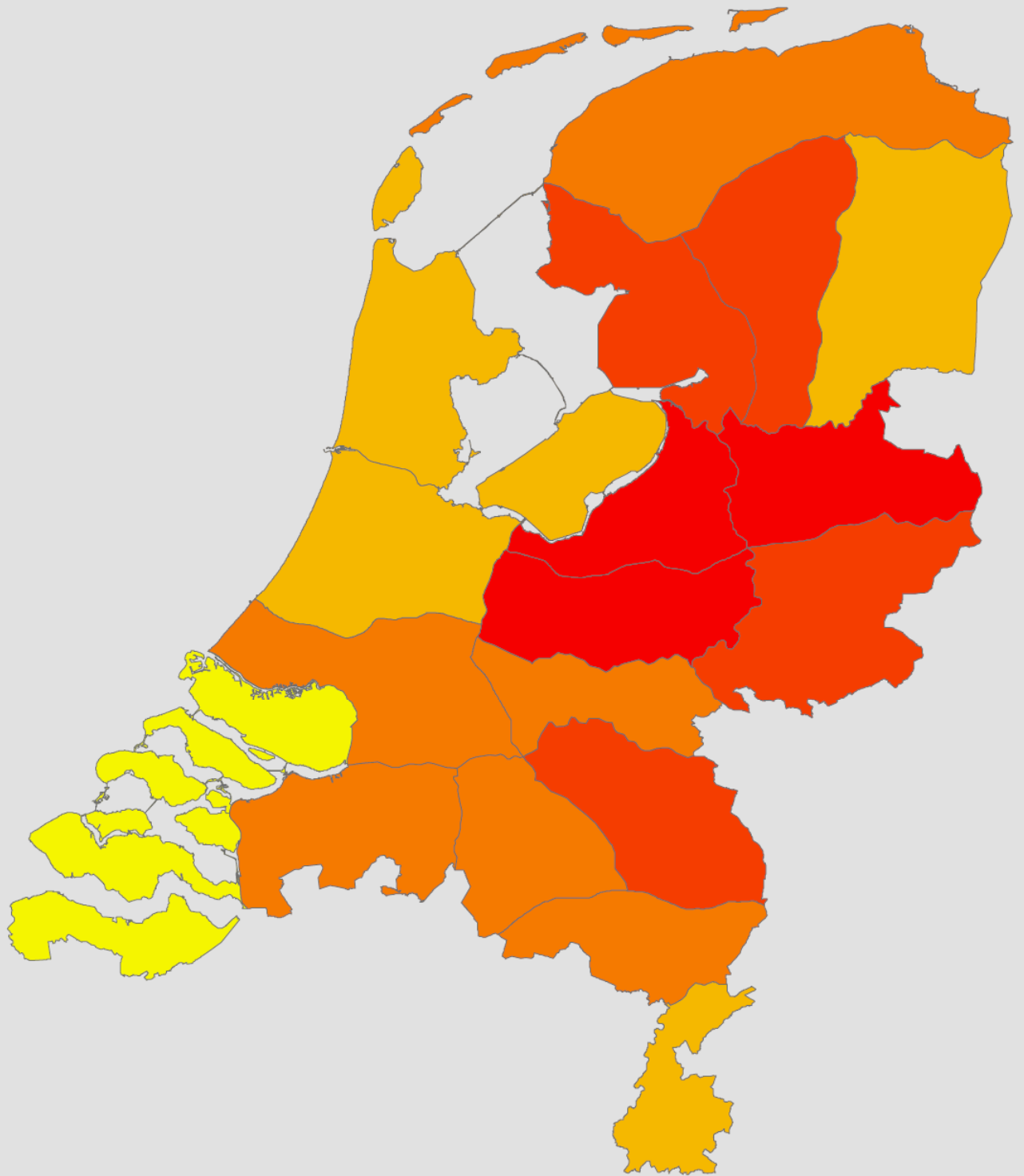
2. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot aan de N68 (bij de plaats Asenray)
3. De N68 volgend in westelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond)
4. De Sint Wirosingel volgend in noordelijke richting tot aan de N280.
5. De N280 volgend in westelijke richting tot aan de kruising van de N280 met de rivier de Maas.
6. De rivier de Maas volgend in zuidelijke richting tot aan de Landgrens van Nederland met België.
7. De Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de Kruising van de Landgrens van Nederland met België met de A67

Regio 20

1. Vanaf de kruising van de Landgrens van Nederland met België en de rivier de Maas, de rivier de Maas volgend in noordoostelijke richting tot de kruising van de rivier de Maas met de N280, Knooppunt Haelen.
2. De N280 volgend in oostelijke richting tot aan de Sint Wirosingel (Roermond)
3. De Sint Wirosingel (Roermond) volgend in zuidelijke richting tot aan de N68.
4. De N68 volgend oostelijke richting tot aan de landgrens Nederland en Duitsland (Bij de plaats Asenray)
5. De Landgrens van Nederland met Duitsland volgend in zuidelijke richting tot de Landgrens van Nederland met België bij de plaats Vaals, Drielandenpunt.
6. Vanaf het drielandenpunt bij Vaals de Landgrens van Nederland met België volgend in westelijke richting tot aan de rivier de Maas.

Bijlage 6: Veedichtheid

De maatregelen die genomen zullen worden bij een uitbraak van MKZ zullen mede afhankelijk zijn van de veedichtheid van het gebied waar de uitbraak is. De kaarten geven de veedichtheid voor runderen en varkens van de 20 deelregio's weer.

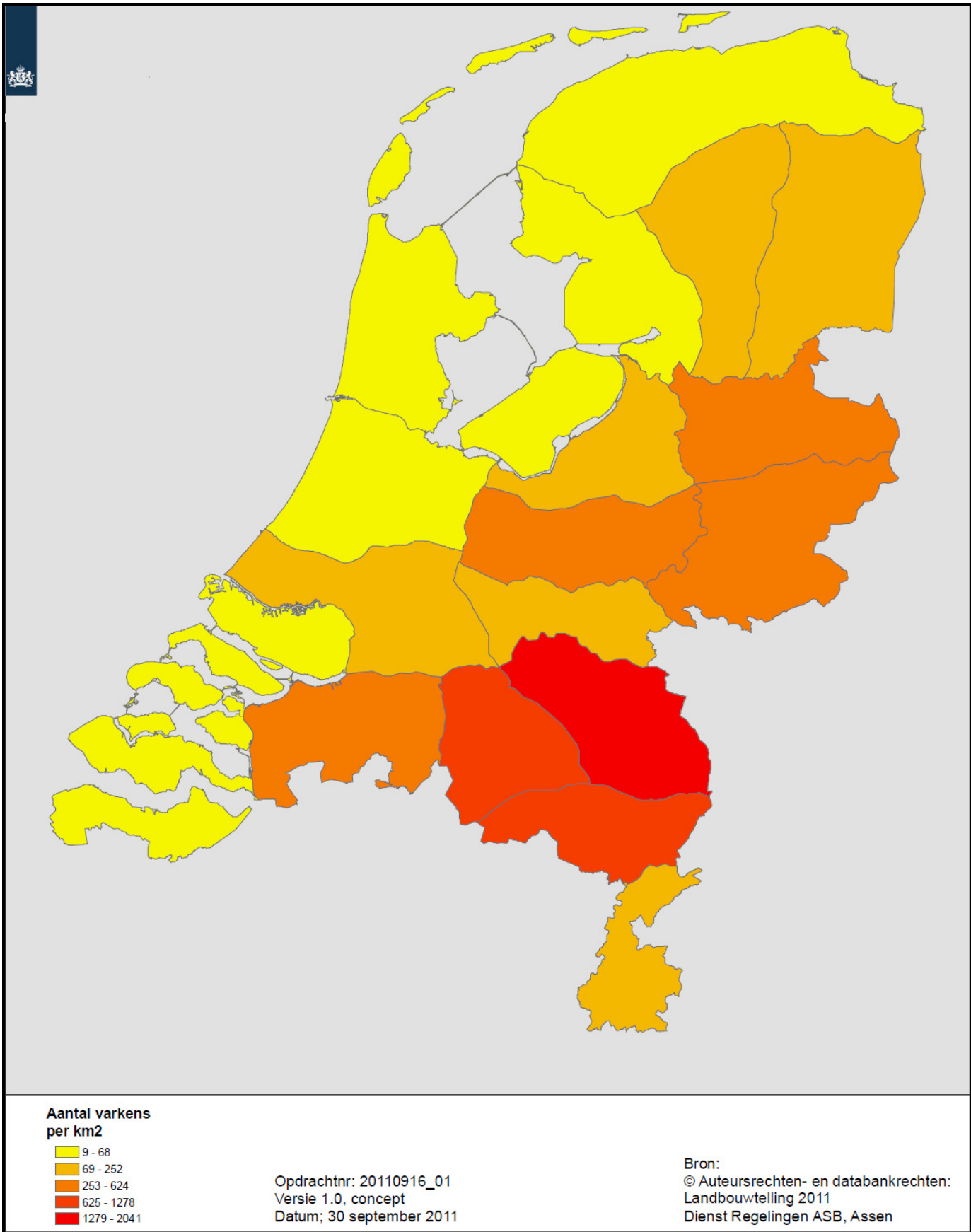
**Aantal runderen
per km2**

- 19 - 28
- 29 - 72
- 73 - 120
- 121 - 154
- 155 - 214

Opdrachtnr: 20110916_01
Versie 1.0, concept
Datum: 30 september 2011

Bron:
© Auteursrechten- en databankrechten:
Landbouwtelling 2011
Dienst Regelingen ASB, Assen

Dierdichtheid runderen per deelregio

Dierdichtheid varkens per deelregio

Bijlage 7: Boerderijzuivel

Boerderijzuivel neemt op twee punten een bijzondere positie in bij een uitbraak van MKZ. Ten eerste omdat het hier melk en melkproducten betreft van niet behandelde rauwe melk. Ten tweede omdat het vaak gepaard gaat met een zuivelwinkel aan huis. Voor de volgende situaties zullen de maatregelen gelden op basis van de MKZ-richtlijn:

- **Besmet bedrijf**
 - Melk en melkproducten: destructie
 - Verkoop: winkel gesloten
- **Verdacht bedrijf**
 - Melk: destructie
 - Voorraad melkproducten: afwachten of verdenking wordt bevestigd.
 - Verkoop: winkel gesloten totdat verdenking is opgeheven
- **Bedrijf in beschermings- en toezichtsgebied (B/T gebied)**
 - Melk: behandeling volgens de MKZ-richtlijn (bijvoorbeeld pasteurisatie indien $pH < 7$, anders dubbele pasteurisatie). Behandeling dient plaats te vinden in officiële inrichting (MKZ-richtlijn artikel 27-4).
 - Producten: alleen van behandelde melk kan kaas gemaakt worden. De bereiding van de kaas en de opslag van kaas dient op het bedrijf plaats te vinden en de kaas kan pas in de handel worden gebracht na opheffing van het B/T-gebied. Omdat bij het maken van rauwmelkse kaas de pH tenminste een uur beneden de 6 blijft (een van de behandelingen van de melk die volgens bijlage IX van de MKZ-richtlijn is toegestaan) en de kaas niet in de handel wordt gebracht, maar op het bedrijf blijft kan deze toepassing worden toegestaan, mits de Europese Commissie toestemming geeft voor deze handelswijze.
 - Verkoop: alleen die producten mogen verkocht worden die meer dan 21 dagen voor de vermoedelijk insleep van het MKZ virus in het gebied zijn geproduceerd. Deze producten moeten gescheiden opgeslagen zijn (richtlijn artikel 27.3). Daarnaast mogen producten van volgens de richtlijn behandelde melk verkocht worden. De boerderijzuivel winkel moet voldoen aan de bezoekersregeling. Dit houdt in dat winkel en bedrijf strikt gescheiden zijn.
 - Boerderijzuivelwinkels: dienen vooraf een ontheffing aan te vragen (zie ook 8.2.7). Uitsluitend bedrijven met een dergelijke ontheffing kunnen tijdens een MKZ uitbraak als verschillende units gezien worden.
- **Bedrijf in besmette en vrije regio's**
 - Melk: geen restricties
 - Producten: geen restricties
 - Verkoop: De boerderijzuivel winkel moet voldoen aan de bezoekersregeling. Dit houdt in dat winkel en bedrijf strikt gescheiden zijn.
- **Bedrijf in vaccinatiegebied**
 - Idem bedrijf in B/T gebied

Bijlage 8: Afbouwtabel

In deze bijlage is een ontwerp tabel opgenomen. Het doel van deze tabel is een handvat te bieden om tijdens de crisis de beslissing te nemen bepaalde maatregelen op te heffen of te versoepelen. Daarbij worden maatregelen beoordeeld op een aantal criteria. Op regelmatige tijden moeten de maatregelen getoetst worden aan de criteria, om zo de afbouw tijdig in te zetten. Deze toetsing moet per gebied plaatsvinden. De volgende gebieden worden daarbij onderscheiden:

- Beschermingsgebied
- Toezichtsgebied
- Regio besmet
- Regio vrij
- Vaccinatiegebied (fase 1, 2, 3)

De criteria waaraan de maatregelen getoetst worden, zijn hier opgesomd. Deze toetsing is pas mogelijk ten tijde van een crisis, aangezien het een groot verschil maakt op welk tijdstip in de crisis je een bepaalde maatregel toetst. De verschillende criteria zullen verschillend wegen. Indien het een EU verplichting betreft zal uiteraard pas opgeheven of versoepeld kunnen worden wanneer de EU dit toelaat. Wat betreft de andere criteria zal het risico op verspreiding het zwaarst wegende criterium zijn bij het nemen van de beslissing.

EU VERPLICHTING

Is dit een maatregel op basis van EU verplichting?

X = EU verplichting

RISICO

Is er zonder deze maatregel een groot risico op de verspreiding van het virus?

+ = groot risico, - = klein risico

UITVOERBAARHEID

Is de maatregel uitvoerbaar?

+ = goed uitvoerbaar, - = moeilijk uitvoerbaar

ECONOMISCHE GEVOLGEN

Hoe groot zijn de economische gevolgen van de maatregel?

+ = groot, - = klein

HINDER

Hoe groot is de hinder veroorzaakt door de maatregel?

+ = veel hinder, - = weinig hinder

HANDHAAFBAARHEID

Is deze maatregel goed te handhaven?

+ = goed te handhaven, - = moeilijk te handhaven

FRAUDE BESTENDIGHEID

Is de maatregel fraude bestendig?

+ = ja, - = nee

... - gebied	EU verbod	risico	uitvoeren	economisch	hinder	handhaven	fraude	Opmerkingen
Vervoer								
Ongevoelige dieren binnen gebied								
Ongevoelige dieren uit gebied								
Ongevoelige dieren het gebied in								
Evenhoevigen naar slachthuis								
Evenhoevigen buiten gebied naar slachthuis in gebied								
Evenhoevigen naar locatie zonder evenhoevigen binnen gebied								
Evenhoevigen naar lokatie met evenhoevigen binnen gebied								
Evenhoevigen uit het gebied								
Vervoermiddelen voor vee binnen gebied								
Vervoermiddelen voor vee uit het gebied								
Vervoermiddelen voor vee het gebied in								
Verzamelverbod								
Verzamelen van ongevoelige dieren								
Verzamelen van gevoelige dieren								
Levende producten								
Leveren van sperma aan de openbare weg								
Fokverbod								
Mest								
Vervoer van mest binnen het gebied voor opslag of behandeling								
Vervoer van mest uit het gebied voor opslag of behandeling								
Aanwenden van mest op percelen grenzend aan huiskavel								
Aanwenden van mest op andere percelen, binnen het gebied								
Aanwenden van mest op percelen buiten het gebied								
Melk								
Registratie en R&O								
Afleveren alleen toegestaan aan aangewezen melkfabriek								

Voorwaarden aan melk vervoermiddelen (RMO's)								
Ophalen melkmonsters verboden								
Diervoeder								
Vervoer van diervoeder vanaf een bedrijf met evenhoevigen								
Registratie en R&O								
Bezoekersregeling								
Registratie en R&O								
Bezoek bedrijfsgedeelte van bedrijf met evenhoevigen								
Destructie								
Registratie en R&O								
Routeplanning								
Natuur								
Afsluiten natuurgebieden								
Jacht verbod								
Dierentuinen								
Sluiten voor publiek								
Afschermen gevoelige dieren								
R&O								
Kinderboerderijen								
Sluiten voor publiek								
R&O								

Bijlage 9: Voorbeeld attest/eigen verklaring

VOORBEELD ATTEST DIERENARTS VOOR VERVOER VAN PAARDEN NAAR KLINIEK IN LEVENSBEDREIGENDE SITUATIE.

(Plaats)

(Datum)

Hierbij verklaart:

(naam dierenarts)

(naam praktijk)

(plaats)

dat het als volgt geïdentificeerde dier:

(identificatie)

eigendom van:

(naam eigenaar)

(adres eigenaar)

in levensbedreigende situatie verkeert.

Ik heb contact opgenomen met:

(naam kliniek)

(naam dierenarts kliniek)

en verklaar dat deze toestemming heeft gegeven dit dier op de kliniek te ontvangen.

Het dier zal vervoerd worden met:

(kenteken)

De te rijden route is gemeld aan/gefaxt naar de NVWA van het ministerie van Economische Zaken.

(naam)

(handtekening)

(stempel praktijk)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING HERKOMSTBEDRIJF

(in te vullen door eigenaar paard)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat het dier:

(identificatie)

afkomstig is van een locatie waar in de afgelopen 30 dagen géén evenhoevige dieren aanwezig zijn geweest.

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING BESTEMMINGSBEDRIJF

(in te vullen door eigenaar van bestemmingsadres)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat op onderaan genoemd adres in de afgelopen 30 dagen géén evenhoevige dieren aanwezig zijn geweest:

(adres van bestemming)

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD EIGEN VERKLARING VOOR HET VERZAMELEN VAN PAARDEN

(in te vullen door eigenaar paard)

(datum, plaats)

Hierbij verklaart:

(naam)

(adres)

dat het dier:

(identificatie)

de afgelopen 14 dagen niet in een beschermings- of toezichtsgebied is geweest.

(naam)

(handtekening)

VOORBEELD PROTOCOL VERVOERSREGISTRATIE PAARDENVERVOERMIDDEL

EIGENAAR:

KENTEKEN PAARDENVERVOERMIDDEL: - -

Hierbij verklaart de eigenaar van bovengenoemd vervoermiddel dat dit vervoermiddel uitsluitend voor paarden gebruikt is, en zodanig herkenbaar is.

Datum	Vervoer		Gereinigd	Naam en Handtekening
	Van (adres en woonplaats)	Naar (adres en woonplaats)	Datum/tijd	

Bijlage 10: Reinigen paard

LEIDRAAD REINIGEN PAARD

1. Borstelen om zoveel mogelijk stof en mest deeltjes te verwijderen uit vacht, manen en staart.
2. Hoeven uitkrabben en afsputten, tot alle mestdelen verwijderd zijn.
3. Hoeven afwassen met doeltreffend ontsmettingsmiddel (voorgeschreven tijdens de crisis)

Bijlage 11: Hygiëneprotocollen

Lijst met op te stellen hygiëneprotocollen (tussen haakjes de paragraaf waarin de situatie beschreven wordt):

- Reinigen en ontsmetten van vervoermiddelen (7.7, 7.15.1, 8.4.9)
- Bezoekers: betreden van bedrijfsgedeelte (7.8, 12.6.2, 12.3.6, 12.7.1)
- Ophalen van melk door RMO's (8.3.5, 8.4.5, 8.5.5)
- Vervoer van diervoeders (8.3.6, 8.4.6, 8.5.6, 11.3 tabel 6, 11.4.1)
- Afvoer van mest (8.4.4, 8.5.4, 10.3.2, 10.4.4, 11.2 tabel 5, 11.3 tabel 6)
- Afvoer van ruwvoer (8.4.6)
- Vervoer van paarden (11.2)
- Vervoer van pluimvee (8.5.2, 11.3)

Het is niet de mogelijk om voor andere situaties dan in dit draaiboek beschreven hygiëneprotocollen in te dienen bij de NVWA. Afhankelijk van de epidemiologische situatie is het mogelijk dat besloten wordt om bepaald vervoer toch niet toe te staan.

Op de volgende pagina's is het format van de NVWA voor een hygiëneprotocol weergegeven. Dit kan door sectororganisaties gebruikt worden als basis om voor de bovenbeschreven situaties een sectoreigen hygiëneprotocol te ontwerpen. Een actuele versie van dit format is op de website van de NVWA te vinden, evenals reeds voorlopig goedgekeurde hygiëneprotocollen van diverse sectororganisaties (www.nvwa.nl).

Format hygiëneprotocol

Opgesteld door:

<naam sectorpartij(en)>

<optioneel: logo sectorpartij(en)>

Goedgekeurd door:

<sectorpartij(en)>

Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA)

<naam>

<naam afdeling>

<persoon>

<naam Productmanager NVWA>

<handtekening>

<handtekening>

Datum goedkeuring:

<datum>

Vervaldatum:

<datum> (max 4 jaar na datum goedkeurig)

Algemeen

Achtergrond

ijdens de bestrijding van een zeer besmettelijke dierziekte, zoals mond-en-klauwzeer (MKZ), klassieke varkenspest (KVP) en aviaire influenza (AI) worden maatregelen geïmplementeerd door middel van algemene regelgeving. In deze regelgeving is de afvoer van levende dieren en bepaalde (bij)producten uit de ingesloten gebieden verboden, tenzij er wordt gewerkt volgens een goedgekeurd hygiëneprotocol. Ook kan het zijn dat er een hygiëneprotocol nodig is, zodat bepaalde personen (personeel of andere bezoekers soms met materialen en middelen) onder voorwaarden toch bedrijven in een ingesloten gebied mogen betreden. In de beleidsdraaiboeken MKZ, KVP/AVP en AI van het Ministerie van EZ is aangegeven voor welke situaties een hygiëneprotocol ontwikkeld kan worden.

Al deze hygiëneprotocolen moeten door de bevoegde autoriteit, dit is de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA), beoordeeld en goedgekeurd worden. Het is zaak om in 'vredetijd' deze protocollen voor te leggen aan de NVWA, zodat ze een voorlopige goedkeuring kunnen krijgen. De definitieve goedkeuring wordt pas gegeven wanneer er daadwerkelijk een uitbraak van een besmettelijke dierziekte volgens artikel 15 van de GWWD wordt bevestigd en wanneer meer epidemiologische gegevens beschikbaar zijn.

Een goede voorbereiding door de verschillende (sector)partijen is van groot belang voor een snelle afwikkeling van de definitieve goedkeuring tijdens een crisis/uitbraak. Om de afhandeling van de protocollen goed en snel te laten verlopen, is het van belang dat protocollen sectorbreed worden ontwikkeld.

Afspraken

e (sector)partijen zijn zelf verantwoordelijk voor het ontwikkelen van de hygiëneprotocolen. Zij beschrijven hierin hoe levende dieren of een risicovol (bij)product op een verantwoorde wijze vanaf het bedrijf uit een ingesloten gebied afgevoerd kan worden of hoe een persoon een bedrijf kan betreden (en weer verlaten), waarbij de verdere verspreiding en versleping van het virus wordt voorkomen.

Alle mogelijke scenario's moeten hierbij worden beschreven, zodat alle mogelijke partijen, personen, gebruiksvoorwerpen en voertuigen, die betrokken zijn bij de afvoer van een product of bij het betreden van het bedrijf door een persoon, in beeld komen. Er moet uitgebreid aandacht worden besteed aan de maatregelen ten aanzien van de reiniging & ontsmetting (R&O) van onder andere bedrijfsruimtes, laad-/losplaatsen, voertuigen en gebruiksvoorwerpen en de persoonlijke hygiëne van personeel en/of bezoekers.

Na de voorlopige goedkeuring zal de NNVWA zorgdragen voor publicatie op het NVWA internet, zodat deze protocollen door alle sector gerelateerde partijen kunnen worden geraadpleegd en gebruikt.

Hierbij zal ook de datum van voorlopige goedkeuring worden vermeld. De actuele situatie tijdens een uitbraak kan ertoe leiden dat protocollen nog moeten worden aangepast.

Het updaten van de protocollen is een verantwoordelijkheid van de sector. Die zal bij een tussentijdse wijziging of na het verstrijken van maximaal 4 jaar het protocol opnieuw ter goedkeuring aan de NVWA moeten aanbieden.

Doel en toepassingsgebied

Doel

Wat wil mijn bedrijf bereiken met het protocol?

Toepassingsgebied

- Hoe risicovol is mijn product (wat zijn de risico's, waar zitten de kritische punten bij de aan of afvoer), hierin zitten (grote) verschillen per product.
- Bij welke dierziekten moet mijn bedrijf rekening houden met mogelijke beperkende maatregelen.

Wettelijke basis en definities

Wetgeving

- Richtlijn 2005/94/EG (AI)
- Richtlijn 2001/89/EEG (KVP)
- Richtlijn 2002/60/EG (AVP)
- Richtlijn 2003/85/EEG (MKZ)
- Regeling preventie, bestrijding en monitoring van besmettelijke dierziekten, en zoönosen en TSE's
- Regelingen tijdelijke maatregelen dierziekten

Definities

Werkwijze

- Waar moet mijn product naartoe (eindstation of gaat het nog verder, wordt het verwerkt) en welke obstakels/ andere partijen kom ik hierbij tegen.
- Wie en wat zijn er bij de afvoer van mijn product betrokken (personen, voertuigen, overige gebruiksvoorwerpen en andere bedrijven).
- Wat moet er worden geregeld tav R&O maatregelen (van personen, voertuigen, overig gebruiksvoorwerpen, bedrijfsruimten).

Bevoegdheden en verantwoordelijkheden

Waar liggen de verschillende "Bevoegdheden" en "Verantwoordelijkheden" binnen mijn bedrijf.

Versiebeheer

<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Redacteur</i>	<i>Toelichting op wijziging</i>
0.1	xx-xx-20xx	<naam>	

--	--	--	--

Tevens worden wijzigingen ten opzicht van de voorgaande versie aangegeven met een streep in de kantlijn. Hierdoor is voor een ieder in één oogopslag duidelijk wat er is gewijzigd.

Overzicht bijlagen

<i>Versie</i>	<i>Datum</i>	<i>Titel</i>